

วัตถุประสงค์

เพื่อตีพิมพ์และเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะที่เป็นนวัตกรรม รวมถึงความคิดริเริ่มที่มีผลกระทบต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติในวงกว้าง โดยรับพิจารณาบทความทั้งในรูปแบบภาษาไทย ยังมุ่งหมายที่จะเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสาขาต่าง ๆ เช่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา สังคมสงเคราะห์ การศึกษา กฎหมาย ประวัติศาสตร์ ภาษา และวรรณคดี เป็นต้น

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสารวิจัยวิชาการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

ราชบัณฑิต

พระราชปรีดิศักดิ์, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระราชวรเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระสุวรรณเมธากรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระเทพปริยัติเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีวิทยาเขตนครสวรรค์

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศิริ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม

รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

บรรณาธิการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

1. ดร.ประเวศน์ มหารัตน์สกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.อ.ทัชชกร แสงทองดี โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน

กองบรรณาธิการ**มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

พระเอกจิตต์ อธิปถโย
พระมหาสุเมธ สมชาติ (ทวีกุล)
อาจารย์ ดร.ภาราดร แก้วบุตรดี
นายจรูญศักดิ์ สุนทรเดชา
อาจารย์รัฐวัฒน์ สรรสวัสดิ์
อาจารย์ภาวินี บุญจันดา
นายดิเรก ตัวลอย
นายจักรี บัวยา

หน่วยงานภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ วสันนท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันตะเทียน มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ดร.วันชัย สุขตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขานุการ นางรัตติยา พรหมกัลป์

ศิลปกรรม นายภวิศ ตริยรัตนเมธี

สำนักงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 999 หมู่ 6
ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 091-0247439
E-mail: journal.jra@gmail.com

จัดพิมพ์โดย ร้านอ่าจวัน 867/9 ม.9 ต.นครสวรรค์ตก อ.เมืองนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60000 โทร. 056-331150
E-mail: copy5@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารวิจัยวิชาการ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

1. พระเทพปริยัติเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระสุธีรัตนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระมหาพรหม ธรรมมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระราชวัชรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระครูนิวาสิตขันธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระศรีสมโพธิ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐิริปญโญ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ศาสตราจารย์ ดร.กฤษ เพิ่มทันจิตต์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติพัฒนสิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. ศาสตราจารย์ พล.ต.ท.หญิง ดร.นัยนา เกติวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมมากร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.ประเทือง ภูมิภัทราคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนช้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.พิสมัย รบชนะชัย พูลสุข	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด พุ่มทุเรียน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญาณัฐไศกา อบสิน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ นามเสนา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ เมธีวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. อาจารย์ ดร.ปฐิธรรม สำเนียง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

1. ศาสตราจารย์ ดร.วัชร งามจิตระจริย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศรี มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
3. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.กุหลาบ รัตนจักรธรรม มหาวิทยาลัยบูรพา
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลอ ลีสุวรรณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ธานี เกสทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัยวรรณ ภูเทษ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนินทร์ วสันต์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
11. รองศาสตราจารย์ ดร.ช่วงโชติ พันธุ์เวช นักวิชาการอิสระ
12. รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวดี วิทยพันธ์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา อุ่นเจริญ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนติรัฐ วีระนาคินทร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันตะเทียน มหาวิทยาลัยมหิดล
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญชัย บุญหนัก มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิมลพรรณ เพชรสมบัติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริวัฒน์ คัมภีร์ภาพพัฒน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ โสภณธรรมภาณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ทรัพย์รวงทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัฒนา หอมบุปผา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.อ.ทัชชกร แสงทองดี โรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน
28. อาจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
29. อาจารย์ ดร.พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร วรรณสถิตย์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
31. อาจารย์ ดร.เบญจมาศ สุขสถิตย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
32. อาจารย์ ดร.กฤษณะ ดาราเรือง มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
33. อาจารย์ สิบเอก ดร.เศรษฐวิทย์ พรหมสิทธิ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร
34. อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าฯ ลาดกระบัง
35. อาจารย์สมบัติ นามบุรี มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
36. อาจารย์อรอนงค์ สรรเสริญ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
37. ดร.อัคนันท์ อริยศรีพงษ์ นักวิชาการอิสระ
38. ดร.จินตนาภา โสภณ ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

39. ดร.ชนิกา แสงทองดี

นักวิชาการอิสระ

ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาต่างประเทศ

1. ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.กาญจนา เจริญศิริ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท
3. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรียพงศ์ โพธิ์ทองสุนันท์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

บรรณาธิการ

วารสารวิจัยวิชาการ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ 1 ฉบับที่ 3 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของ บทความก่อนการลงตีพิมพ์เพื่อคัดเลือก กลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์ และคุณภาพ มากที่สุด เพื่อตีพิมพ์ และเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการที่มีข้อค้นพบ ข้อเสนอแนะที่เป็น นวัตกรรม รวมถึงความคิดริเริ่มที่มีผลกระทบต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติ และเพื่อเป็นการ พัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ โดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัย บทความวิจัยอันประกอบด้วย บทความวิจัย 5 บท และบทความวิชาการ 5 บท ดังนี้

พระปลัดมงคล สุ่มงคลภาณี บทความวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” พบว่า การ บริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตาม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วน อาชีพของประชาชน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชน ต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

นวนันท์ ปาระกุล, เจนยुทธิ์ ปาระกุล บทความวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอบัคคล้อ จังหวัดพิจิตร ” พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในอำเภอบัคคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ

พรทิพย์ ทัพวัฒน์ บทความวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตาม นโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับ เบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตาม

ปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ สถานภาพและลักษณะการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาล เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ชนากานต์ สิงห์เรือง บทความวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการห้องสมุดตามหลัก สังคหัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์” พบว่า สภาพ การบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มี 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบริการ ด้านสภาพแวดล้อม และ ด้านบุคลากรโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหาร จัดการห้องสมุดตามหลักสังคหัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต นครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

กชนิภา บุตรดอน บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของ นักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 1” พบว่า ระดับ ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในการเปรียบเทียบความ คิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ของบุคลากรจำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมแตกต่าง กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

พระครูวินัยธราธิชา ยสมาจาร (เชียงชนะ) บทความวิชาการเรื่อง “พุทธวิธีดูแล ตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน” พบว่า 1) สุขภาพที่ดีเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมนุษย์ แต่เมื่อเกิดการ เจ็บป่วยขึ้นมา สิ่งสำคัญอันดับแรก คือการดูแลตนเองก่อน 2) โรคเบาหวานนั้นเป็นโรคเรื้อรังชนิด หนึ่งเป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของการเผาผลาญสารอาหารในร่างกายทำให้เกิดระดับน้ำตาลใน เลือดสูงผิดปกติ มีผู้ป่วยโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นทุกปี 3) การประยุกต์ใช้พุทธวิธีดูแลตนเองของ พระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ (1) การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทางกาย ซึ่งพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ดูแลตนเอง 2 ด้าน คือ ก) การควบคุมโภชนาการ ข) การ ออกกำลังกาย ซึ่งสอดคล้องกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานตามแพทย์แผนปัจจุบัน (2) การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทางใจ โดยทรงสอนให้มีความมุ่งมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ รู้เท่าทัน กิเลส การเจริญจิตภาวนา และทรงสอนให้ศึกษาและพิจารณาหลักธรรม ได้แก่ อปัณณกปฏิบัติ 4, อิทธิบาท 4, สติปัฏฐาน 4, โพชฌงค์ 7 และคิริมานันทสูตร

พระครูนิติจันทโชติ บุญจันทร์ บทความวิชาการเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรตามหลักพรหมวิหารธรรม” พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรนั้น น้ำถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภคบริโภค หรือทางด้านการเกษตร จึงส่งผลต่อปัจจัยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ โดยยึดเอาหลักการมีส่วนร่วมและเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน พร้อมได้รับผลประโยชน์ในการใช้น้ำได้อย่างต่อเนื่องและไม่ขาดแคลน ในการนำเอาหลักธรรมนั้นมาประยุกต์มาใช้ให้ดีขึ้น คือ หลักพรหมวิหารธรรม มี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาสนับสนุนให้ดีขึ้นในด้านการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน

ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร บทความวิชาการเรื่อง “ประชาธิปไตยแบบสังคมไทย” พบว่า เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ คือ การปกครองที่สามารถจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการที่จะต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม ปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แบบไร้พรมแดนที่สังคมเข้าถึงกันอย่างง่ายดาย โดยไร้ขีดจำกัด ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแห่งยุคแบบเสรีของทุนนิยมที่มาครอบงำกลืนกินทรัพยากรของชาติอาศัยนโยบายสาธารณะเข้ามาโดยถูกต้องซึ่งไร้การตรวจสอบ จะเห็นได้ว่าเป็นยุคที่ได้มาซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งมีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การปกครองของไทยถึงเวลาปรับเปลี่ยนอีกครั้ง สามารถสร้างผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการบริบทของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผลผลิตทางคุณลักษณะของผู้ที่สำเร็จหลักสูตรการเป็นผู้นำองค์กรต่าง ๆ รวมไปถึงผู้นำระดับชาติในทางปกครองทุกระดับ โดยผ่านการปกครองในระบบเป็นหลัก

ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง บทความวิชาการเรื่อง “การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน” พบว่า หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความหมายเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา การฝึกอบรม ตามหลักพระพุทธศาสนา มีสองอย่างคือ สมถภาวนาฝึกอบรมให้เกิดความสงบ และวิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิตร ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านภาระงาน คุณภาพชีวิตในการทำงานและการนำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน และคุณภาพชีวิตการทำงาน 8 ด้าน

ทัชชกร แสงทองดี บทความวิชาการเรื่อง “คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ” พบว่า ผู้นำเป็นบุคคลที่สำคัญขององค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน เป็นบุคคลที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือเป็นผู้ที่จะนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาภาวะผู้นำไว้ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นประเภทของผู้นำ ภาวะผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ ในบทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาเฉพาะด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กร ความหมาย องค์ประกอบ บทบาท และคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช พรหมกัลป์)

บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย:

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วน

ตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

: พระปลัดมงคล สุ่มงคลภาณี

1

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นในอำเภอบัคลือ จังหวัดพิจิตร

: นวนันท์ ปาระกุล, เจนยุทธ์ ปาระกุล

21

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาล

เมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

: พรทิพย์ ท้าววัฒน์

37

การบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

: ชนกานต์ สิงห์เรือง

55

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอบึงสาม

สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1

: กชนิภา บุตรดอน

71

บทความวิชาการ:

พุทธวิธีดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน

: พระครูวินัยธรรชาติชาย สมาจาโร (เขียงชนะนา)

81

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรตามหลักพรหมวิหาร
ธรรม

: พระครูนิติจันทโชติ บุญจันทร์ 99

ประชาธิปไตยแบบสังคมไทย

: ศิลปวิชญ์ น้อยสมมิตร 111

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน

: ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง 123

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

: ทัชชกร แสงทองดี 137

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิจัยวิชาการ 151

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิจัย
วิชาการ 152

หนังสือขอส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ 162

ใบสมัครสมาชิก 163

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบล บึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

The Administration According to the Philosophy of Sufficiency Economy
at Buangphra Sub-District Administrative Organization
in Muang District, Phitsanulok Province

พระปลัดมงคล สุ่มงคลภานี*

Phrapaladmongkol Sumonggalabhanee

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกและ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey. Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 15,742 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง จากการแทนค่าในสูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ

* นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square test) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}=3.41$) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}=3.39$) เงื่อนไขด้านคุณธรรม ($\bar{X}=3.38$) เงื่อนไขด้านความรู้ ($\bar{X}=3.37$) และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{X}=3.33$) ตามลำดับ

2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วน อาชีพของประชาชน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึง

3) ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่เป็นแกนนำกลุ่มสมาชิกกลุ่มขาดความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และไม่มีการติดตามผล ไม่มีการประยุกต์ให้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมสภาพพื้นที่ของชุมชน ทั้งนี้สมาชิกมีความรู้ต่างกันไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนแหล่งน้ำไม่เพียงพอกับพื้นที่เกษตร และประชาชนขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและขาดความรู้การรวมกลุ่มแหล่งทุน การอุตสาหกรรม เทคโนโลยีอย่างมั่นคง ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ควรจัดให้แกนนำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มได้รับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เช่นเชิญวิทยากรจากหน่วยราชการมาให้ความรู้และจัดให้มีการติดตามผล จัดงบประมาณสร้างแหล่งน้ำให้

เพียงพอกับพื้นที่การเกษตร จัดฝึกอบรมเรียนรู้อาชีพเสริมจากที่บ้านและจัดเรียนรู้พัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย และจัดสร้างศูนย์เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมีศูนย์สาธิตให้เห็นเป็นรูปธรรม จัดให้มีศูนย์เรียนรู้การรวมกลุ่มทุน และหาแหล่งทุนในการทำอุตสาหกรรมในชุมชนจัดให้มีการให้ความรู้กระจายข่าวสาร เทคโนโลยีให้ชุมชน แต่ละชุมชน เรียนรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, องค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province in the opinion of people, 2) to study the relationship between the personal factors and the opinion of people toward the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province, and 3) to study problems, obstacles, and suggestions for the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province.

This research applied the Mixed Methods Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 391 people from 15,742 people living in Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province with the table of Taro Yamane. The tools of the research were questionnaire and in-Depth interview from the 9 key informants. The statistics for analysis data used Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, and Chi-Square test.

Results of the Study

1. Overall, the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District,

Phitsanulok Province in the opinion of people was at the middle level ($\bar{X} = 3.37$). When considering each aspect, it was found that the rationality was at the highest level ($\bar{X} = 3.41$). Then, the modesty was $\bar{X} = 3.39$, the morality was $\bar{X} = 3.38$, the knowledge condition was $\bar{X} = 3.37$, and the good immunity was $\bar{X} = 3.33$.

2. The relationship between the personal factors and the opinion of people toward the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province found that the people having the different gender, age, degree of education, and income had no the relationship between the personal factors and the opinion of people toward the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok. Therefore, the hypothesis was denied. However, the people having the different occupation had the relationship between the personal factors and the opinion of people toward the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok at 0.05 of statistical significance. Therefore, the hypothesis was accepted.

3. The problems and obstacles of the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province were that the leaders had a lack of the knowledge in living with the Philosophy of Sufficiency Economy and did not follow the application of the Philosophy of Sufficiency Economy suitable to the situation of the community. The people had the different knowledge, and the water resources were insufficient. Moreover, the people had a lack of technology and information in economic change and a lack of knowledge in grouping the fund. The suggestions for the administration according to the Philosophy of Sufficiency Economy at Buangphra Sub-District Administrative Organization in Muang District, Phitsanulok Province were that the leaders should be learned in living with the

Philosophy of Sufficiency Economy from the expert to give the knowledge. Moreover, the leaders should follow and provide the budget to build the water resources sufficient to the agricultural area, provide the training in the part-time job, provide the learning and development of the new technology, set up the learning center for living with the Philosophy of Sufficiency Economy and grouping the fund and find the fund for the industry in the community. Moreover, the leaders should give the knowledge and inform the news and technology for the community.

Keywords: Administration, Philosophy of Sufficiency Economy, Buangphra Sub District Administrative Organization

1. บทนำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสว่า “การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรืออำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริงอาจจะเป็นล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้สึกลัวไม่หรรษา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2545, หน้า 33) และพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่นับเป็นจุดเด่นที่สุดที่คนทั่วไประลึกถึงอยู่เสมอคือ ทรงมีความห่วงใย พลสกนิกร และทรงสนพระราชหฤทัยในการที่จะพัฒนาประเทศเพื่อให้ประชาชนคนไทยได้มีชีวิตที่ดีขึ้น โดยทรงเอาพระทัยใส่ในราษฎรของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ทรงกระทำทุกวิถีทางที่จะให้คนไทยรอดพ้นจากความทุกข์ยาก คือ ต้องมี “พออยู่ พอกิน” ซึ่งทรงกล่าวคำนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 และทรงย้ำชัดเจนเมื่อปี พ.ศ. 2517 ถึงความ “พอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบสุข” และทรงมีพระบรมราโชวาทชัดเจนอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ที่พระราชทานแก่สมาชิกสภานิติบัญญัติการเกษตรหุบกะพง คือต้อง “พอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง ขั้นต่อไปให้มีเกียรติ ยืนด้วยตนเอง ขั้นที่สามให้นึกถึงผู้อื่น” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพัฒนา

ประเทศและทรงมีพระราชดำรัสว่า การพัฒนาเป็นสิ่งที่ยากจะต้องรวมพลังกัน ทรงย้ำเมื่อปี พ.ศ. 2532 ว่า จะต้องให้ประชาชนได้พอมือพอกินก่อนและทรงกล่าวถึงคำว่า “พอเพียงก็หมายความว่า ให้มีพอในการบริโภค ซึ่งทรงมีพระราชดำรัสเมื่อปี พ.ศ. 2536 และปรากฏในพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ จนถึงปัจจุบัน (อภิชัย พันธเสน, 2546, หน้า 9)

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยมีเจตนารมณ์เพื่อกระจายอำนาจการปกครอง การบริหาร และการตัดสินใจของรัฐบาลส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคไปสู่ประชาชนในพื้นที่ระดับตำบล เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ได้แก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของตนเองโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านการปกครอง การบริหาร ที่เรียกว่า การปกครองตนเอง (Local Self Government) ตามระบอบประชาธิปไตย องค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด คือ มีสมาชิกสภา และผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนในตำบล มีการบริหารงานโดยให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา แนะนำ ตัดสินใจ กำหนดทิศทางและวางแผนพัฒนาตำบล การกำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล การบริหารงานก็ย่อมสามารถที่จะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นระดับตำบลตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้ประชาชนในตำบล มีความรู้สึกเชื่อมั่นและศรัทธาต่อองค์การบริหารส่วนตำบลของตน (พระมหาเอกมร ฐิตปัญโญ (คงตางาม), 2553, หน้า 1)

การบริหารจัดการเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารขององค์กรเพราะการบริหารเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานขององค์กร เพราะเป็นเครื่องมืออันสำคัญในอันที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือล้มเหลว ความมีประสิทธิภาพ หรือความไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงาน การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า การบริหารเป็นลักษณะการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร มีลักษณะการวินิจฉัยสั่งการ นักบริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหารและการเจริญเติบโตของการบริหาร ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าในครอบครัวองค์กรใดย่อมเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ และจำเป็นต่อการที่จะดำรงชีวิตของบุคคลในสังคม

องค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ มีประชากร 15,742 คน (สำนักทะเบียนอำเภอเมืองพิษณุโลก, (อัดสำเนา) ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรกรรม เช่น ทำสวน ทำไร่ ทำนา

เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศไทยประสบปัญหามลพิษซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญต่อการทำการเกษตรของประชาชน ซึ่งเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงความสมดุลของพลังงานที่ได้รับจากดวงอาทิตย์ เช่น การเผาพลาสติก น้ำมัน และถ่านหิน ทำให้เกิดรูโหว่ในชั้นโอโซน ผลกระทบจากปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจก เนื่องจากส่วนผสมของบรรยากาศ เช่น คาร์บอนไดออกไซด์ ไอน้ำ ลอยขึ้นไปเคลือบชั้นล่างของชั้นโอโซน ทำให้ความร้อนสะสมอยู่ในอากาศ โกลีผิวโลกมากขึ้น ทำให้อากาศร้อนกว่าปกติ การพัฒนาด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ และการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอันเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของภูมิอากาศ เช่น ฝน อุณหภูมิ และความชื้น และส่งผลกระทบต่อการทำการเกษตรของประชาชนในตำบลบึงพระ ถึงแม้องค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระจะมีแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรแต่ก็เกิดการขาดแคลนน้ำ เพราะประชาชนขาดจิตสำนึกในการใช้ประโยชน์จากน้ำ ใช้น้ำฟุ่มเฟือย ความต้องการน้ำของประชาชนเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร แหล่งเก็บกักน้ำไม่เพียงพอ และแหล่งน้ำธรรมชาติถูกบุกรุกและตื้นเขิน

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ การที่จะสนองความต้องการของประชาชนทุกคนนั้นเป็นไปได้ยาก ฉะนั้นองค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระจึงนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อสนองความต้องการของประชาชน และเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอิสระภาพในการประกอบอาชีพ ทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับตัวเอง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กร และประชาชนในชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) เงื่อนไขด้านความรู้ และ 5) เงื่อนไขด้านคุณธรรม โดยมีขอบเขตด้านตัวแปร ดังนี้ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ “การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2543, หน้า 35) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี 4) เงื่อนไขด้านความรู้ และ 5) เงื่อนไขด้านคุณธรรม สำหรับประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ จำนวน 15,742 คน และ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 รูปหรือคน พื้นที่การศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่กันยายน พ.ศ.2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 รวมเป็นระยะเวลา 6 เดือน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey. Research) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 15,742 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง จากการแทนค่าในสูตรของ Taro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดย หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square test) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 รูปหรือคน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

5. สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 มีอายุระหว่าง 41-50 ปีจำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 35.29 มีการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 40.66 มีอาชีพ เกษตรกร จำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 และมีรายได้ อยู่ระหว่าง 10,001-15,000 บาท จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}=3.41$) ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}=3.39$) เงื่อนไขด้านคุณธรรม ($\bar{X}=3.38$) เงื่อนไขด้านความรู้ ($\bar{X}=3.37$) และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\bar{X}=3.33$) ตามลำดับ

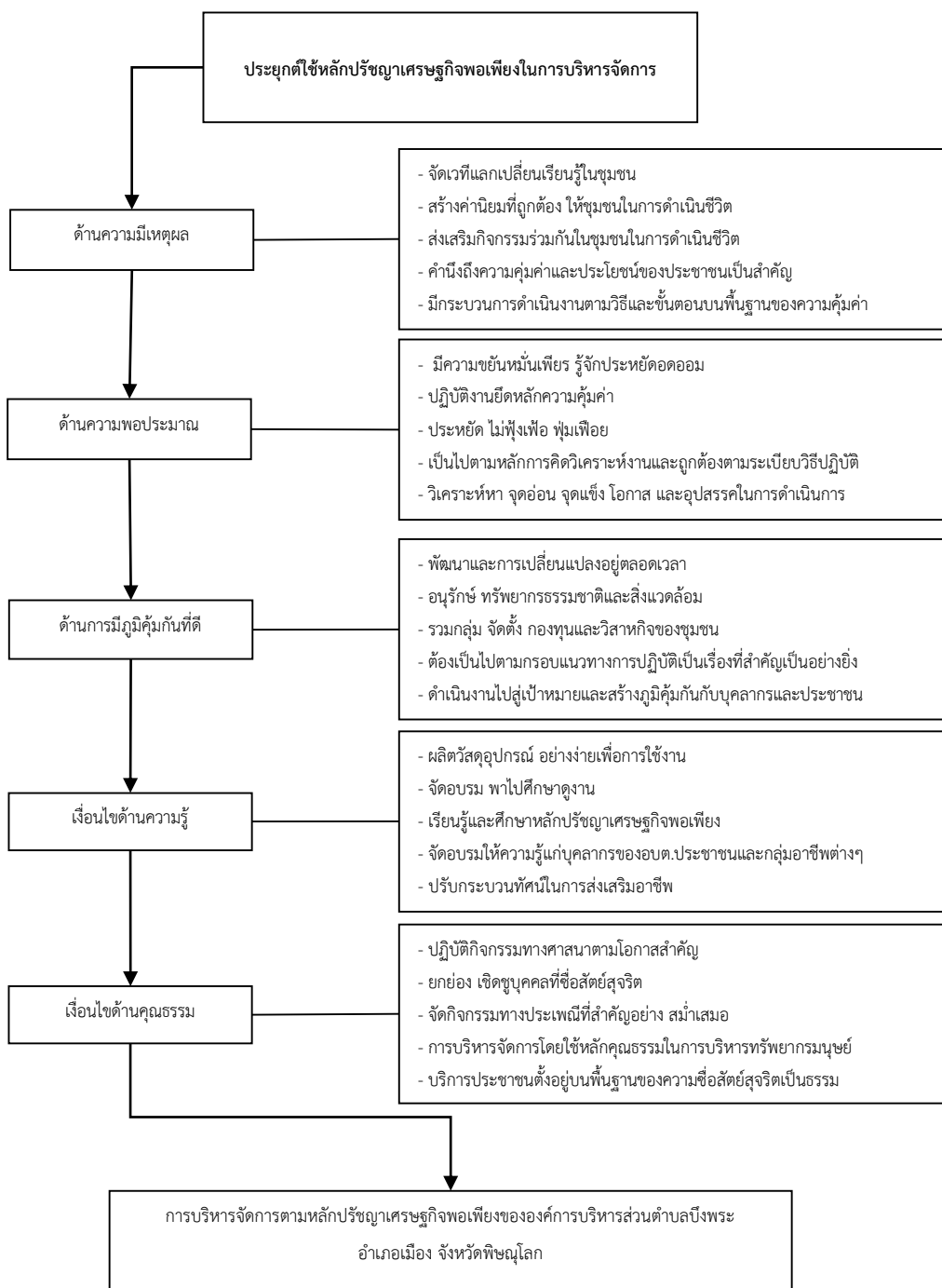
ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เพศ อายุ การศึกษา และรายได้ของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วน อาชีพของประชาชน มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนที่เป็นแกนนำกลุ่มสมาชิกกลุ่มขาดความรู้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และไม่มีการติดตามผล ไม่มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสมสภาพพื้นที่ของชุมชน ทั้งนี้สมาชิกมีความรู้ต่างกันไม่เท่าเทียมกัน ตลอดจนแหล่งน้ำไม่เพียงพอกับพื้นที่เกษตร และ ประชาชนขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีข่าวสารการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและขาดความรู้การรวมกลุ่มแหล่งทุนการอุตสาหกรรม เทคโนโลยีอย่างมั่นคง ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ควรจัดให้แกนนำกลุ่มสมาชิกกลุ่มได้รับการเรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เช่นเชิญวิทยากรจากหน่วยราชการมาให้ความรู้และจัดให้มีการติดตามผล จัดงบประมาณสร้างแหล่งน้ำให้เพียงพอกับพื้นที่การเกษตร จัดฝึกอบรมเรียนรู้อาชีพเสริมจากที่บ้านและจัดเรียนรู้พัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย และจัดสร้างศูนย์เรียนรู้การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมีศูนย์สาธิตให้เห็นเป็นรูปธรรม จัดให้มีศูนย์เรียนรู้การรวมกลุ่มทุน และหาแหล่งทุนในการทำอุตสาหกรรมในชุมชนจัดให้มีการให้ความรู้กระจายข่าวสาร เทคโนโลยีให้ชุมชน แต่ละชุมชน เรียนรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอก

6. สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ทำให้ทราบถึงระดับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากแผนภาพสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย กล่าวได้ว่า การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก สิ่งสำคัญคือแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของบุคลากรเจ้าหน้าที่ จึงจะสามารถทำให้การบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำเร็จเพิ่มขึ้นได้ และจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ดียิ่งขึ้นสรุปได้ ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนเน้นการผลิตและบริโภคโดยยึดถือทางสายกลาง ความพอเพียง ความพอดี และไม่ฟุ้งเฟ้อ ในเวลาเดียวกันก็ก้าวให้ทันโลกในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย ตัวอย่างความพอประมาณในระดับบุคคล เช่น เน้นการผลิต การบริโภค และการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะตามอัตภาพ และไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด สำหรับความประมาณในระดับชุมชน เช่น เน้นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่ส่งเสริมให้ชุมชนและเครือข่ายสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น อันจะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี ประสพการณ์ การแบ่งปัน และการช่วยเหลือกัน หากพิจารณาความพอประมาณโดยแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ ด้านจิตใจ สังคม วัฒนธรรมเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า

- 1) ความพอประมาณด้านจิตใจ เน้นที่จิตใจให้ประชาชนในชุมชนรู้จักพอรู้จักประมาณ และพอใจในสิ่งที่มีอยู่ ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่เบียดเบียน ยึดมั่นในทางสายกลาง
- 2) ความพอประมาณด้านสังคม มุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุข ประชาชนมีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามัคคีร่วมมือกันเพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนและเอารัดเอาเปรียบกันในชุมชน
- 3) ความพอประมาณด้านวัฒนธรรม สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม

4) ความพอประมาณด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีความยั่งยืนหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพ พึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน มีรายได้เพิ่มพูนขึ้น และพ้นจากการเป็นหนี้สิน

5) ความพอประมาณด้านเทคโนโลยี หมายถึง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพของตนเอง และชุมชน

6) ความพอประมาณด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การไม่เบียดเบียนธรรมชาติจนเกินไป การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอดี ใช้อย่างคุ้มค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด พร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ความมีเหตุผล หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนตัดสินใจและลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุมีผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกัน หมายถึง การที่ประชาชนและชุมชนมีการหาข้อมูลข่าวสารและศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้มีภูมิคุ้มกันในตัว หรือมีพื้นฐาน หรือมีความพร้อมมากเพียงพอที่จะรู้เท่าทันต่อผลกระทบที่จะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นในการปรับตัว มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

การพึ่งตนเอง หมายถึง ประชาชนและชุมชนสนับสนุนระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่อยู่ได้ด้วยตนเองไม่ต้องพึ่งพาพึ่งพิงคนอื่นหรือชุมชนอื่นจนเกินความจำเป็นโดยเน้นความสามารถของประชาชนและชุมชนในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงประชาชนหรือชุมชนนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ประชาชนหรือชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของ ตัวอย่างการพึ่งตนเองในระดับบุคคล เช่น ประชาชนในชุมชนมีการพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดีเพื่อตนเอง ชุมชนและประเทศชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม และเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง สำหรับการพึ่งตนเองในระดับชุมชน เช่น แต่ละชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ มีเกียรติและมีความภาคภูมิใจว่ายืนได้ด้วยขาของตนเอง หากจัดแบ่งเป็นการพึ่งตนเองในด้านต่าง ๆ จะได้ดังนี้

1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง และเป็นอิสระ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนในชุมชนใช้และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างฉลาด และหาหนทางเพิ่มมูลค่าโดยยึดหลักการของความยั่งยืน

4) ด้านเทคโนโลยี เลือกใช้เทคโนโลยีเฉพาะที่สอดคล้องกับพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้าน ความต้องการ และสภาพแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของชุมชนเอง

4) ด้านเศรษฐกิจ สนับสนุนระบบเศรษฐกิจของทุกชุมชนให้ยึดถือหลักการ “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรก เมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้ว จึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมา ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของประชาชนหรือชุมชน ในสภาพการณ์เช่นนี้ประชาชนหรือแต่ละชุมชนจะกลายสถานะเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ตลาดจะเป็นตัวกระทำหรือเป็นตัวกำหนดดังที่เคยเป็นอยู่ ทั้งนี้ จะต้องมีการประหยัด ลดค่าใช้จ่ายหรือลดรายจ่าย ยึดหลักพออยู่พอกิน พอใช้ และสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในพื้นที่หรือชุมชนของตนเอง เช่น ข้าว น้ำ ปลา ไข่ ไม้ผล และพืชผัก

ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนยึดถือการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม มีสมดุลระหว่างกระแสการแข่งขันจากโลกาภิวัตน์ และกระแสท้องถิ่นนิยม มีความหลากหลายในโครงสร้างการผลิต มีการใช้ทุนที่มีอยู่ในสังคมให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของท้องถิ่นที่ดั้งเดิม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ประชาชนมีความเข้าใจกับการส่งเสริมขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ในด้านต่าง ๆ เป็นการรับรู้รับทราบในหลักการที่สำคัญที่พอจะเข้าใจได้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน มากกว่าหลักการที่เป็นแนวปรัชญา คือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพึ่งตนเองได้ดำรงชีวิตโดยยึดทางสายกลาง ยึดความประหยัด ลดค่าใช้จ่ายรู้จักการออมอย่างมีเหตุมีผลร่วมกันอยู่ได้ตามฐานะ ไม่เดือดร้อน เพราะมีอิสรภาพปฏิบัติตนโดยประกอบอาชีพโดยสุจริต พึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือซึ่งกันและ

กัน มีคุณธรรม จริยธรรม สามัคคีปรองดอง ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์กันและรู้จักการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรมร่วมกันประกอบอาชีพ

6. อภิปรายผล

การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านความมีเหตุผล ระดับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.41$) ทั้งนี้เพราะได้ส่งเสริมกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์อย่างสม่ำเสมอและสร้างค่านิยมให้ประชาชนจัดเวทียาชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน และสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง ให้ชุมชนในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระครูอุทัยวรกิจ (ณรงค์ สุพลโญ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อผลการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผลการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี อยู่ในระดับมากทุกด้าน (พระครูอุทัยวรกิจ (ณรงค์ สุพลโญ), 2557)

2) ด้านความพอประมาณ ระดับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.39$) ทั้งนี้เพราะไม่ค่อยการกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานสอดคล้องกับลักษณะงานและจำนวนบุคลากร และระบบการบริหารงานของเน้นให้พนักงานและประชาชนในชุมชนรู้จักประหยัดน้ำ ไฟฟ้า และน้ำมันเชื้อเพลิง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ**สินชัย คงไทย (ร้อยตำรวจตรี)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ อยู่ในระดับมาก ($\mu= 3.48$) และเมื่อจำแนกรายด้านพบว่า ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี อยู่ในระดับ

มาก ส่วนด้านความพอประมาณ ด้านความรู้ และเงื่อนไขด้านคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง (สินชัย คงไทย, (ร้อยตำราจตุรี), 2557)

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ระดับการบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.33$) ทั้งนี้เพราะการบริหารงานไม่ค่อยเกิดประโยชน์กับประชาชนและชุมชน และให้มีการพึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจนให้สามารถ พออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **มยุรี พิมพ์สุวรรณ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการดำเนินงานและความต้องการการแนะแนวการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ในโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้คือ ด้านปัจจัยอื่น ๆ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการและด้านงบประมาณ โรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด มีความต้องการแนะแนวโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยรวมและเป็นรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาตามตัวแปรปรากฏว่า ผู้บริหาร ครูรับผิดชอบโครงการและนักเรียนในโครงการมีความต้องการแนะแนวโครงการ อยู่ในระดับปานกลาง (มยุรี พิมพ์สุวรรณ, 2545)

4) เงื่อนไขด้านความรู้ การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ องค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.37$) ทั้งนี้เพราะ ชุมชนไม่ค่อยตั้งกลุ่มเรียนรู้ ทางภูมิปัญญา ท้องถิ่นเพื่อการต่อยอดองค์ความรู้ ให้ชุมชนรู้จักเกื้อกูลกัน โดยถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สาคร ชำนาญปิ่น และคณะ** ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ระดับการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล เขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน (สาคร ชำนาญปิ่น และคณะ, 2555)

5) **เงื่อนไขด้านคุณธรรม** การบริหารจัดการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.38$) ทั้งนี้เพราะไม่ค่อยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน พัฒนาวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ของชุมชนที่สูญหายหรือ ถูกกลืนเลือนและพัฒนาคุณภาพจิตใจของ ประชาชนในชุมชนด้วยกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา และวันสำคัญอื่น ๆ อาทิเช่น วันแม่แห่งชาติวันพ่อแห่งชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **กฤษฎิภา กิตติวงษ์ประทีป** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสุขในการทำงานของพนักงาน: ศึกษาเฉพาะกรณี พนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่า พนักงานมีการรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับปานกลาง คุณภาพชีวิตในการทำงานระดับปานกลาง และความสุขในการทำงานระดับปานกลาง (กฤษฎิภา กิตติวงษ์ประทีป, 2550)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคลและระดับครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกร ซึ่งรายได้จากการขายส่วนที่เหลือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

2) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร สนับสนุนให้กลุ่มรวมพลังกันในรูปสหกรณ์หรือธุรกิจต่าง ๆ รวมกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

3) ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือส่งเสริมให้ ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

4) จัดทำแผนส่งเสริมให้ต่อเนื่องและมีความชัดเจน มีงบประมาณส่งเสริม สนับสนุนอย่างเพียงพอ มีการติดตามผล แนะนำจากเจ้าหน้าที่ รวมถึงมีการประเมินความก้าวหน้าแต่ละหมู่บ้าน โดยมีตัวชี้วัดความสำเร็จโดยมีการรายงานผลทุกเดือน

5) ต้องมีศูนย์สาธิตหรือถ่ายทอดเศรษฐกิจพอเพียงในการเป็นสถานที่ให้ความรู้ รวมถึงควรมีการจัดทำหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบให้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติของคนใน

หมู่บ้าน ให้ครบทุกหมู่บ้านทั้งตำบลโดยมีผู้รับผิดชอบเป็นผู้อำนวยการศูนย์มีผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นที่ปรึกษา มีข้าราชการแกนนำชุมชนทุกคนเป็นผู้ร่วมปฏิบัติ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรประสานกับทางโรงเรียนโดยมีการส่งเสริมแก่เด็กในโรงเรียน เป็นหลักสูตรการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการปลูกฝังและซึมซับเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่เด็ก ๆ
- 2) ควรมีการส่งเสริมเชิงปฏิบัติแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องให้ครอบคลุมในทุกหมู่บ้าน
- 3) ควรประสานส่วนราชการหรือเจ้าหน้าที่ ที่รับผิดชอบงานเศรษฐกิจโดยตรงและมีความรู้เพื่อให้สามารถดำเนินการ ส่งเสริมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) ควรมีการกระตุ้นโดยมีการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นในระดับตำบล โดยมีรางวัลให้เป็นกำลังใจในการดำเนินการต่อไป
- 5) ควรพาไปดูงานในสถานที่ที่ได้ปฏิบัติเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการเรียนรู้แลกเปลี่ยนความรู้เป็นข้อมูล และแบบอย่างในการปฏิบัติ

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน โดยเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายจากกลุ่มประชาชนไปเป็นกลุ่มแกนนำหรือกลุ่มอื่น ๆ ในตำบลต่อไป
- 2) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนากิจกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้าน แต่ละแห่งเป็นการเฉพาะ
- 3) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาและส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนต่อไป ในรายมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม มิติด้านจิตใจ และมิติด้านวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กฤษฎิภา กิตติวงศ์ประทีป. (2550). “การรับรู้เศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและ
ความสุขในการทำงานของพนักงาน : ศึกษาเฉพาะกรณี พนักงานการไฟฟ้าส่วน
ภูมิภาค”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและ
องค์การ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- พระครูอุทัยวรกิจ (ณรงค์ สุปญโญ). (2557). “ประสิทธิผลการดำเนินงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- พระมหาเอกมร ฐิตปญโญ (คงตางาม). (2553). “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงาน
ตามหลักสาราณียธรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอดอนมดแดง จังหวัด
อุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร**.
(บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- มยุรี พิมพ์สุวรรณ. (2545). “การดำเนินงานและความต้องการการแนะแนวการดำเนินงานโครงการ
เกษตรทฤษฎีใหม่ ในโรงเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด”. **รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษ
มหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สาคร ชำนาญปิ่น และคณะ. (2555). “การดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนใน
เขตเทศบาลตำบลเขาฉกรรจ์ อำเภอเขาฉกรรจ์ จังหวัดสระแก้ว”. **วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **เศรษฐกิจพอเพียงคือ
อะไร**. (ม.ป.ท.).
- สำนักทะเบียนอำเภอเมืองพิษณุโลก. **รายงานสถิติประชากรและบ้าน ระดับตำบลของตำบลบึง
พระ**. ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 (อัดสำเนา).

สินชัย คงไทย. (ร้อยตำรวจตรี). (2557). “การบริหารจัดการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสถานีตำรวจภูธรลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุเมธ ตันติเวชกุล. (2543). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**. วารสารข้าราชการครู. มีนาคม-.

อภิชัย พันธเสน. (2556). **เศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงกับการวิเคราะห์ตามความหมายของนักเศรษฐศาสตร์ ในเอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ TDRI ประจำปี 2542**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

The Human Resource Management according to the Principles
of Raja-sangahavatthu of the Administrators of Local
Administrative Organizations in the Area of
Thapkhlo District, Phichit Province

นวนันท์ ปาระกุล* , เชนยูธ ปาระกุล**
Nawanan Parakul, Chenyuth Parakul

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีโดยการวิจัยเชิงปริมาณ สุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานเทศบาลและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร จำนวน 141 คน จากประชากรทั้งหมดจำนวน 216 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์โรว์ ยามาเน่ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.968 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์สถิติพรรณนาที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

* องค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อ ตำบลทับคล้อ อำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

** นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาเขตนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 11 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview Form) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านการวางแผน มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.78$) รองลงมาคือ ด้านการธำรงรักษา ($\bar{X} = 3.65$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.57$) ตามลำดับ สำหรับความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม อยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปฐมนิเทศ มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ด้านสวัสดิการ ($\bar{X} = 3.60$) และน้อยที่สุดคือ ด้านวิชาชีพ ($\bar{X} = 3.32$)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ ($r = 0.249^{**}$) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสวัสดิการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับปานกลาง ด้านปฐมนิเทศและด้านสัมมนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ ส่วนด้านวิชาชีพ มีความสัมพันธ์เชิงลบในลำดับต่ำ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ไม่ได้มีการวางแผนอัตรากำลังคนไว้เผื่อนาคต พนักงานจ้างตามภารกิจและพนักงานจ้างทั่วไปบรรจุจากบุคคลใกล้ชิด ไม่เปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นพนักงาน ผู้บริหารท้องถิ่นบางคนไม่ส่งเสริมพนักงานให้ไปเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ ฉะนั้น ควรกำหนดกรอบ

พนักงานให้สอดคล้องกับงาน โดยวางแผนอัตรากำลังคนอย่างต่อเนื่องทุกปี สำหรับการรับสมัครพนักงานก็ควรตีประกาศและ/หรือประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วไป จะต้องมีความถี่ในการรับบุคคลเข้าทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ โดยรับทั้งจากบุคลากรภายในหรือภายนอกหน่วยงาน ส่งเสริมพนักงานให้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนา

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์, หลักราชสังคหวัตถุ, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the state of the human resource management according to the principles of Raja-Sangahavatthu (virtues making for national integration) of the administrators of local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province, 2) to study the relationship to the human resource management according to the principles of Raja-Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province, and 3) to study the problems, obstacles and suggestions for the human resource management according to the principles of Raja-Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province.

This research applied the Mixed Methods Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 141 staffs at the municipality and local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province from 216 staffs with the table of Taro Yamane. The tools of the research were questionnaire with the 0.968 of reliability and in-depth interview from the 11 key informants. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics for analysis data used Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

Results of the Research

1. Overall, the state of the human resource management of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province was at the high level ($\bar{X} = 3.65$). When considering each aspect, it was found that the human resource management in the planning was at the highest level ($\bar{X} = 3.78$). Then, it was the human resource

management in the maintaining ($\bar{X}=3.65$). However, the human resource management in the developing was at the lowest level ($\bar{X}=3.57$). Moreover, the staffs had the opinion to the human resource management according to the principles of Raja- Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province in the research was at the high level ($\bar{X}=3.54$). When considering each aspect, it was found that the human resource management in the Purisamedha (shrewdness in the promotion and encouragement of government officials) was at the highest level ($\bar{X}=3.66$). Then, it was the human resource management in the Sassamedha (shrewdness in agricultural promotion) ($\bar{X}=3.60$). However, the human resource management in the Vachapeyya (kindly and convincing speech) was at the lowest level ($\bar{X}=3.32$).

2. The relationship to the human resource management according to the principles of Raja- Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province found that overall, the human resource management according to the principles of Raja- Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province had the positive relationship at the low level ($r = 0.249^{**}$). When considering each aspect, it was found that the human resource management according to Sassamedha of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province had the positive relationship at the middle level. The human resource management according to Vachapeyya of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province had the negative relationship at the low level. Therefore, the research hypothesis was accepted.

3. The problems, obstacles and suggestions for the human resource management according to the principles of Raja- Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations in Thapkhlo District, Phichit Province found that the administrators did not plan the man power for the future. The staffs were recruited from the intimates. The administrators did not give the opportunities to the people having the knowledge and capability in the recruitment of the staffs. Some local administrators did not promote the staffs for the training. The suggestions for the human resource management according to the principles of Raja-Sangahavatthu of the administrators of the local administrative organizations

in Thapkhlo District, Phichit Province were that the administrators should set the frame of the staffs suitable to the work by planning the man power continuously every year. The recruitment of the staffs should be announced, have the public relations thoroughly and specify the criterion by considering the knowledge and capability and recruiting the people within the organization and the other people. Moreover, the administrators should promote the staffs for the training and development.

1. บทนำ

การบริหารจัดการและการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ต่อองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาคธุรกิจเอกชน หรือแม้กระทั่งในหน่วยงานราชการเอง เพราะไม่ว่าองค์กรจะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปในทางใด ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลทั้งสิ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรนั้นอยู่ที่ “คุณภาพของคน” ในองค์กรนั้น ๆ ก่อนที่องค์กรต่าง ๆ จะเริ่มเห็นความสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ บุคคลเคยถูกมองเห็นว่าเป็นเพียงแค่ปัจจัยการผลิต หรือให้ความสำคัญเป็นแค่แรงงานหรือกำลังคน แต่ในปัจจุบันบุคคลได้รับการนิยามใหม่พัฒนาความสำคัญเป็น “ทรัพยากรมนุษย์” ส่วนแผนกหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับบุคคลในองค์กรก็กำลังเปลี่ยนบทบาทจาก “การบริหารงานบุคคล” ไปเป็น “การบริหารทรัพยากรมนุษย์” ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งจนกระทั่งกลายเป็นผลผลิต หรือการบริการตามแต่ละประเภทขององค์กร ซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จและการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กร การดำเนินการให้มนุษย์สามารถสร้างสรรค์งานอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยคุณภาพทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรทุกคนควรจะต้องมีความรู้และความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้สามารถบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพก่อให้เกิดประสิทธิผลแก่องค์กร

เมื่อเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาท้องถิ่นที่สำคัญ จึงต้องมีหลักการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการนำเอาหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วย ซึ่งหลักธรรมที่เหมาะสมคือ ราชสังคหวัตถุ เพราะเป็นหลักธรรมของนักปกครองหรือนักบริหารที่ใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชนเพื่อให้ดำรงอยู่ในเอกภาพและมีความสามัคคี หลักธรรมนี้เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ของนักปกครองหรือนักบริหาร ดังนั้น นักปกครองหรือนักบริหารจะต้องเฉลียวฉลาดในการบริหารจัดการตามหลักราชสังคหวัตถุ

ซึ่งถือว่าสำคัญมากที่นักปกครองหรือนักบริหารจำเป็นต้องใช้เป็นหลักการในการบริหารจัดการภาครัฐให้สอดคล้องกับบริบทและความเป็นไปของรัฐ อีกทั้งสอดคล้องกับกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในรัฐ เมื่อผู้ปกครองหรือผู้บริหารสงเคราะห์ประชาชนด้วยราชสังคหวัตถุดังกล่าวแล้ว บ้านเมืองย่อมเจริญมั่งคั่ง มีข้าวน้ำบริบูรณ์ ปราศจากโจรผู้ร้าย ประชาชนอยู่กันด้วยความสุขสงบปลอดภัย บ้านเรือนไม่จำเป็นต้องปิดประตูใส่กลอนเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย เนื่องจากผู้บริหารหน่วยงานเป็นผู้มีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร ผู้บริหารจึงต้องมีความวิสัยทัศน์กว้างไกลที่จะบริหารหน่วยงานของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย มีพฤติกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มุ่งใจให้พนักงานในหน่วยงานร่วมมือกันทำงานอย่างมีความสุข ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของหน่วยงาน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่งในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น จะมีหลักเกณฑ์ในการบริหารอยู่ เรียกว่า พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการในการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น เนื่องจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะในเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากระบบการบริหารงานปัญหาด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ฝ่ายการเมืองมีอำนาจในการบริหารมากเกินไป โดยเฉพาะนายกเทศมนตรีและนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ขึ้นในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในขณะที่ข้าราชการประจำที่เป็นหัวหน้าหน่วย (ปลัดเทศบาลและปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล) มีอำนาจในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ค่อนข้างน้อย เกิดการแย่งชิงอำนาจในการบริหารกันระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายข้าราชการประจำ ก่อให้เกิดปัญหาในการบังคับบัญชา ปัญหามาตรฐานในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรฐานคณะกรรมการเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน มีหลายมาตรฐาน ทำให้เกิดความเลื่อมล้ำในการบริหารงาน ขาดจริยธรรม คุณธรรมในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ มีการเรียกรับผลประโยชน์ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ไม่เชื่อมั่นในระบบการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหาร มีการเล่นพรรคเล่นพวกในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ สิ่งเหล่านี้ทำให้พนักงานไม่มั่นใจในระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้น การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรตั้งอยู่ในกรอบของระบบคุณธรรม โดยมีการกำกับดูแลที่เหมาะสม

ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีระบบการตรวจสอบ กำกับดูแลที่ดี มีระเบียบและกรอบการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ลดการใช้ดุลยพินิจของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดระบบอุปถัมภ์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 4 ประการ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การสรรหา (3) การพัฒนา (4) การดำรงรักษา และราชสังคหวัตถุ 4 ประการ ได้แก่ (1) สัสสมะระ (2) ปุริสมะระ (3) สัมมาปาสะ (4) วาชเปยยะ

3.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ (1) การวางแผน (2) การสรรหา (3) การพัฒนา (4) การดำรงรักษา ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุ ได้แก่ (1) สัสสมะระ (2) ปุริสมะระ (3) สัมมาปาสะ (4) วาชเปยยะ ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

กำหนดพื้นที่การวิจัย คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ซึ่งแบ่งเขตการปกครองส่วนท้องถิ่นออกเป็น 6 แห่ง ได้แก่ (1) เทศบาลตำบลเขาทราย (2) องค์การบริหารส่วนตำบลเขาทราย (3) เทศบาลตำบลทับคล้อ (4) องค์การบริหารส่วนตำบลทับคล้อ (5) องค์การบริหารส่วนตำบลเขาเจ็ดยอด (6) องค์การบริหารส่วนตำบลท้ายทุ่ง

3.4 ขอบเขตด้านประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

3.4.1 ประชากร (Population) ได้แก่ พนักงานเทศบาลและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร จำนวน 216 คน

3.4.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้สำรวจกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ พนักงานเทศบาลและพนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร รวม 141 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 216 คน ซึ่งใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของประชากร คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ลำดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตรคือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และใช้สำหรับทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านการวางแผน มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.78$) รองลงมาคือ ด้านการบำรุงรักษา ($\bar{X} = 3.65$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.57$) สำหรับความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม อยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปฐมนิเทศ มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ด้านสัสสมณะ ($\bar{X} = 3.60$) และน้อยที่สุดคือ ด้านวาชเปยยะ ($\bar{X} = 3.32$)

5.2 ความสัมพันธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ ($r = 0.249^{**}$) เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสัสสมณะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับปานกลาง ด้านปฐมนิเทศและด้านสัมมาปาสะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ ส่วนด้านวาชเปยยะ มีความสัมพันธ์เชิงลบในลำดับต่ำ จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

5.3 สรุปปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ไม่ได้มีการวางแผนอัตรากำลังคนไว้เผื่อนาคต พนักงานจ้างตามภารกิจและพนักงานจ้างทั่วไปบรรจุจากบุคคลใกล้ชิด ไม่เปิดโอกาสให้คนที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นพนักงาน ผู้บริหารท้องถิ่นบางคนไม่ส่งเสริมพนักงานให้ไปเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ ฉะนั้น ควรกำหนดกรอบพนักงานให้สอดคล้องกับงาน โดยวางแผนอัตรากำลังคนอย่างต่อเนื่องทุกปี สำหรับการรับสมัครพนักงานก็ควรติดประกาศและ/หรือประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วไป จะต้องมีโอกาสในการรับบุคคลเข้าทำงานโดยพิจารณาจากความรู้ความสามารถ โดยรับทั้งจากบุคลากรภายในหรือภายนอกหน่วยงาน ส่งเสริมพนักงานให้เข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนา

6. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ จะกล่าวถึง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” มีประเด็นการอภิปรายผลดังนี้

6.1 สภาพการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า ความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวมอยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในด้านการวางแผน มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.78$) รองลงมาคือ ด้านการธำรงรักษา ($\bar{X} = 3.65$) และน้อยที่สุดคือ ด้านการพัฒนา ($\bar{X} = 3.57$) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เดชากร แก่นเมือง** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอชนอม ยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุง ดังเห็นได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมดไม่มีการวางแผนอัตรากำลัง เพื่อทดแทนบุคลากรที่ขาดหายไป และไม่มีการคาดคะเนว่า จำเป็นต้องมีบุคลากรประเภทใด มากน้อยเพียงใด ในอนาคต ไม่มีการวางแผนเพิ่มการจัดหาบุคลากรใหม่ ๆ สำหรับงานใหม่ ๆ ที่จะเกี่ยวข้องในอนาคต ไม่มีการวิเคราะห์ปริมาณงานของแต่ละหน่วยงาน ส่วนการจัดหาบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวิธีการสรรหาอยู่ 2 วิธี คือ 1) คัดจากรายชื่อบัญชีที่ขึ้นทะเบียนไว้จากการสอบแข่งขันของคณะกรรมการพนักงานเทศบาลจังหวัด 2) รับโอนย้ายจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น โดยไม่ได้จัดหาบุคลากรตามแผน แต่เป็นการรับโอนจากตำแหน่งว่าง ในด้านการพัฒนาบุคลากรมีการจัดฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ในหลักสูตรต่าง ๆ เช่น มีการศึกษาดูงานเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากร แต่ไม่มีการประเมินและวิเคราะห์ความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรม แต่ละหลักสูตรที่ฝึกอบรมก็ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมที่ชัดเจน ส่วนการธำรงรักษาทรัพยากรมนุษย์ มีการเสริมสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากรให้อยู่คู่กับองค์กรด้วยการให้โอกาสในการเจริญเติบโตในตำแหน่งที่สูงเฉพาะบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน โดยการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ การให้เงินโบนัส ยกเว้นบางเทศบาลเท่านั้นที่ไม่ได้รับโบนัสเพราะค่าใช้จ่ายด้านการบริหารงานบุคคลเกิน 40 เปอร์เซ็นต์ จึงไม่อาจให้รางวัลประจำปีแก่พนักงาน (**เดชากร แก่นเมือง**, 2555)

สำหรับความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม อยู่ในลำดับมาก ($\bar{X} = 3.54$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านปฐิสเมธะ มีความคิดเห็นในลำดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.66$) รองลงมาคือ ด้านสัสสมะ ($\bar{X} = 3.60$) และน้อยที่สุดคือ ด้านวาชเปยยะ ($\bar{X} = 3.32$) ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระถวิล เทวสุโร (สิงห์เทพ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลโนนทอง อยู่ในลำดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.06) โดยประชาชนที่มีอายุ ลำดับการศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ และรายได้ต่อเดือน ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ไม่แตกต่างกัน (พระถวิล เทวสุโร (สิงห์เทพ), 2557)

6.2 ความสัมพันธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การวางแผน การสรรหา การพัฒนาและการดำรงรักษา มีความสัมพันธ์กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุ ได้แก่ ด้านสัสสมะ (ความโอบอ้อมอารี) ด้านปฐิสเมธะ (การสงเคราะห์พนักงาน) ด้านสัมมาปาสะ (วางตนมีความเหมาะสม) ด้านวาจาเปยยะ (การมีคำพูดไพเราะ หรือการเสริมสร้างกำลังใจ) โดยภาพรวมอยู่ในลำดับต่ำ ($r=0.249^{**}$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน มีประเด็นสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) ด้านสัสสมะ (ผู้บริหารมีความโอบอ้อมอารี) จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเดชา กิตติโก (โชติธรรม) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมรักษเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมรักษเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พบว่า ด้านทาน คือ ผู้บริหารควรมีการให้การส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรได้พัฒนาการเรียนการสอน โดยการสร้างเครื่องมือ และสื่อการสอน ด้านปิยวาจา คือ ผู้บริหารควรมีการกล่าวคำดีเตือนผู้ร่วมงานด้วยความจริงใจ พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ ด้านอัตถจริยา คือ ผู้บริหาร

ควรมีการอนุเคราะห์แก่ผู้ร่วมงานและผู้อื่นอย่างเสมอภาค ไม่ควรเลือกปฏิบัติ และด้านสมานัตตาคือ ผู้บริหารควรมีการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ (พระเดชฯ กิตติโก (โชติธรรมาธรรม), 2558)

2) ด้านปรีศมธะ (การสงเคราะห์พนักงาน) จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชยวนิษฐ์ รักแจ้ง** ได้วิจัยเรื่อง “การให้บริการของสำนักงานประกันสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามทัศนะของผู้ประกันตนเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ด้านงานบริการอยู่เสมอ ให้มีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในงานบริการของสำนักงานประกันสังคมเป็นอย่างดี ควรปรับปรุงปัญหาและหาแนวทางแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว เพื่อลดขั้นตอนการให้บริการ รวมถึงเอกสารต่าง ๆ ให้สะดวกมากขึ้น และควรสร้างจิตสำนึกในด้านการบริการให้อยู่เสมอ (ชยวนิษฐ์ รักแจ้ง, 2556)

3) ด้านสัมมาปาสะ (วางตนมีความเหมาะสม) จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระถวิล เทวธโร (สิงห์เทพ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรธานี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ด้านสัมมาปาสะ ได้แก่ ฝึกอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ โดยตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน สร้างโลกทัศน์ให้กับชุมชนให้มีแนวคิดที่กว้างไกล เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในอาชีพ และรวมกลุ่มสร้างอาชีพที่หลากหลาย ด้านการพูดจาไพเราะ มีประโยชน์ เป็นทางแห่งความสามัคคี

4) ด้านวาชเปยยะ (การมีคำพูดไพเราะ หรือการเสริมสร้างกำลังใจ) จากการศึกษาวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในลำดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวิฑูรย์ ธมมวฑฺฒโน (บุญมาพิลา)** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยางสีสุราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2” ผลการวิจัยพบว่า การนำคุณธรรมเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ

กันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน วาจาเป็นที่รัก คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่กัน ถอดถึงการนำไปปฏิบัติต่อกัน ประกอบด้วยเหตุผล ช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทาง จริยธรรม ปฏิบัติสม่ำเสมอ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสม แก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรม ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความเสียสละ มีการแบ่งปัน การมีน้ำใจเป็นเครื่องเสริมสร้างไมตรีให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในสังคมได้ (พระมหา วิฑูรย์ ฌมมวฑฺฒโน (บุญมาพิลา), 2556)

7. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักราชสังคหวัตถุของผู้บริหาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอทับคล้อ จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานและกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ อย่างเป็นระบบ โดยควรกำหนดขั้นตอนการทำงาน และวิเคราะห์องค์การ โดยการสำรวจและ วิเคราะห์สภาพแวดล้อม

2) การจัดโครงสร้างงาน มีคำอธิบายและคุณสมบัติของผู้ปฏิบัติงานแต่ละตำแหน่ง เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ทุกขั้นตอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรนำ ผลการวิเคราะห์โครงสร้างหน่วยงานและโครงสร้างงาน มาดำเนินการกิจกรรมในกระบวนการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยมีการวางแผนอัตรากำลังที่สอดคล้องกับภารกิจสำคัญ การดำเนินการ สรรหาและคัดเลือกบุคคลให้เป็นไปตามแผนอัตรากำลัง

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เพื่อให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการทางด้านกระบวนการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ และผลการดำเนินงานของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมพัฒนา และปรับปรุงกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และผลการดำเนินงานของหน่วยงาน ดังนี้

1) การวางแผน ควรให้พนักงานแสดงความคิดเห็น และนำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้เกี่ยวกับการวางแผน โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายเชื่อมโยงกับผลการดำเนินงานการ บริหารทรัพยากรมนุษย์แผนต่าง ๆ

2) **การสรรหา** ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ และต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กระบวนการการสรรหาพนักงานตามคุณสมบัติที่ต้องการอย่างยุติธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ พร้อมทั้งควรมีการใช้วิธีการคัดเลือกที่มากกว่าหนึ่งวิธี

3) **การพัฒนา** ควรมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาพนักงาน เพื่อส่งเสริมให้พนักงานมีความเชี่ยวชาญและเป็นผู้ชำนาญการเฉพาะทาง พร้อมทั้งเสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเอง รวมไปถึงการจัดทำการฝึกอบรมภายในหน่วยงาน

4) **การธำรงรักษา** ควรมีการประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาเป็นเครื่องมือในการประเมินผลการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งบันทึกผลการประเมินทุกครั้ง เพื่อแสดงถึงการพัฒนากิจการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องมีความยุติธรรมและโปร่งใส ปราศจากความลำเอียง เพื่อใช้ในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งความดีความชอบ

5) **ลัสสเมธะ** ควรให้สิทธิประโยชน์ค่าตอบแทนและสวัสดิการ

6) **บุริสเมธะ** ควรสนับสนุนและเอื้ออำนวยให้พนักงานปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น

7) **สัมมาปาสะ** ควรสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สร้างบรรยากาศในหน่วยงาน เพื่อลดปัญหาด้านความสัมพันธ์เชิงลบ และควรติดตามตรวจสอบการดำเนินงานระหว่างการปฏิบัติงานตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ ให้เข้มข้นมากขึ้น

8) **วาชเปยยะ** ควรมีการประชุม ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ในการทำงานแก่พนักงาน รับฟังปัญหาของพนักงาน และปลูกปลูกบให้เกิดความสบายใจ พุดให้กำลังใจพนักงานในการปฏิบัติงาน ยกย่องเชิดชูพนักงานที่ทำงานได้อย่างประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย และเสริมสร้างความสามัคคีปรองดองให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน ตลอดจนเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การสร้างความสัมพันธ์และระบบการติดต่อสื่อสารที่ดีระหว่างผู้บริหารและพนักงานในหน่วยงาน

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษานองคักรปกครองส่วนท้องถิ่น การศึกษาค้นคว้าต่อไปควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกับหน่วยงานภาคเอกชน ซึ่งมีกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่แตกต่างกัน เพื่อสามารถนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียระหว่างกัน สำหรับเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้นได้

2) ควรทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และผลการดำเนินงานของหน่วยงาน เช่น ศึกษาภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การและบรรยากาศของหน่วยงาน เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชญานิษฐ์ รักแจ้ง. (2556). “การให้บริการของสำนักงานประกันสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ตามทัศนะของผู้ประกันตนเขตกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เดชากร แก่นเมือง. (2555). “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช”. **วิทยานิพนธ์การศึกษาระดับปริญญาโท**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระเดชา กิตติโก (โชติธรรมา). (2558). “การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารโรงเรียนธรรมภิรักษ์ เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระถวิล เทวสโร (สิงห์เทพ). (2557). “การบริหารงานตามหลักราชสังคหวัตถุ 4 ของเทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต รัฐศาสตรศาสตร**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิฑูรย์ ธมฺมวฑฺฒโน (บุญมาพิลา). (2556). “การบริหารงานบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยางสีสุราชสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคามเขต 2”. **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาล ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

Life Quality of the Elder Receiving Pension Under the government Policy in
Chum Saeng Municipality, Nakhonsawan Province

พรทิพย์ ท้าววัฒน์*

Phonthip Thapwat

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ 2) เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 316 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่าง

* นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}=3.28$) ด้านความรู้สึกพอใจในการดำรงชีวิต ($\bar{X}=3.25$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}=3.21$) ด้านสังคม ($\bar{X}=3.15$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสภาวะจิตใจ ($\bar{X}=3.14$)

2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ สถานภาพและลักษณะการอยู่อาศัย ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ปัญหา อุปสรรคของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อม ขาดความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ และความพอเพียง รวมถึงความเหมาะสมด้านจำนวนเงินเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุยังรู้สึกว่าไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ควรจัดตั้งคลินิกสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อดูแล รักษาผู้สูงอายุโดยเริ่มที่แผนกผู้ป่วยนอก ซึ่งอาศัยองค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์ ควรมีการจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นควมมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างผู้สูงอายุ เยาวชน และคนในชุมชน และที่สำคัญควรต้องมีการปรับเพิ่มเบี้ยยังชีพให้พอเพียงกับสถานการณ์ปัจจุบันจากสภาพทางเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต, ผู้สูงอายุ, เบี้ยยังชีพ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of the life quality of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province, 2) to compare the opinion toward the life quality of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province by classifying on the personal factors and 3) to study the problems, obstacles and suggestions for the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province.

This research applied the Mixed Methods Research consisting of the qualitative and quantitative research. The sample was 316 elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province. The tools of the research were questionnaire and in-Depth interview from the 9 key informants. The analysis of data used Statistical Package for Social Science. The statistics for analysis data used Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test and F-test with One Way ANOVA.

Results of the Research

1. Overall, the level of the life quality of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province was at the middle level ($\bar{X}=3.21$). When considering each aspect, it was found that the environment was at the highest level ($\bar{X}=3.28$). Then, the satisfaction in living was ($\bar{X}=3.25$), the economy was ($\bar{X}=3.21$), and the society was ($\bar{X}=3.15$). However, the state of mind was at the lowest level ($\bar{X}=3.14$).

2. The comparison of the opinion toward the life quality of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province by classifying on the personal was the elder having the different gender, age, status, and types of housing had no the different opinion

toward the life quality of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province. Therefore, the hypothesis was denied.

3. The problems and obstacles of the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province were that the elder had the healthy problem in all body and brain. The elder were not accepted from the society as well as in the past. The elder were gotten the warmth from their children. Sometimes, the elder might worry about the sufficiency and appropriateness of the pension.

The suggestions for the elder receiving the pension under the government policy in Chum Saeng Municipality, Nakhon Sawan Province were that the municipalities should establish the clinic for the elder and train in the occupation suitable to the elder for increasing the income. The municipality should establish the senior citizen club to do the activities. The pension would make the elder having the good life quality. The municipality should increase the pension efficient to the high cost living.

Keywords: Life Quality, Elder, Receiving Pension

1. บทนำ

ประเทศไทยก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากร โดยเฉพาะประชากรผู้สูงอายุ มีแนวโน้มชี้ชัดว่าประชากรผู้สูงอายุไทยจะเพิ่มมากขึ้นจากข้อมูลสถาบันวิจัยประชากรและสังคม พบว่าปัจจุบันจำนวนประชากรไทยวัยแรงงาน (15-59 ปี) มีจำนวนถึง 42,444,000 คน และประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 7,042,000 คน ในขณะเดียวกัน จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทยในปี พุทธศักราช 2553 ประชากรผู้สูงอายุไทย จะมีจำนวนถึง 7,839,000 คน (กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์, 2552, (อัตรานา)) การที่ผู้สูงอายุไทยเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนของผู้ชายเฉลี่ย ปริมาณและสัดส่วนต่อประชากรทั้งหมดนี้ เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ และสาธารณสุขรวมทั้งการกระจาย ด้านบริการสาธารณสุข แต่ในขณะที่ผู้สูงอายุมีอายุยืนขึ้นนั้นมิได้

หมายความว่ามีความสุขที่ดี แต่จะเป็นการเพิ่มระยะเวลาที่ผู้สูงอายุเจ็บป่วยเรื้อรังหรือไร้ความสามารถออกไป และพบว่าที่ผ่านมานโยบายของรัฐเกี่ยวกับผู้สูงอายุเป็นเพียงนโยบายเชิงรับ เช่น การบริการเฉพาะผู้ยากไร้ ผู้ที่ประสบปัญหา การสงเคราะห์ผู้สูงอายุแต่ยังไม่ทั่วถึงและครอบคลุม

จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2552 เห็นชอบในหลักการอนุมัติจัดสรรงบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมประจำปีงบประมาณ พุทธศักราช 2552 โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ซึ่งมีวงเงินงบประมาณ 9,000 ล้านบาท โดยผู้สูงอายุที่จะได้รับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1) มีสัญชาติไทย

2) มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

3) ไม่เป็นผู้ได้รับสวัสดิการ หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้รับเงินบำนาญ ผู้รับเงินเบี้ยยังชีพตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย หรือกรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ที่ได้รับเงินเดือน ค่าตอบแทน รายได้ประจำ หรือผลประโยชน์ตอบแทนอย่างอื่นที่รัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลเมืองชุมแสง มีพื้นที่ทั้งหมด 2.4 ตารางกิโลเมตร มีประชากร 8,671 คน เพศชาย 4,013 คน เพศหญิง 4,440 คน ตามสถิติการทะเบียนราษฎร ความหนาแน่นของประชากร 8,453 คน/ตารางกิโลเมตร

ภารกิจที่สำคัญของผู้สูงอายุที่ยากจน ตลอดจนประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง คือ งานด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน เกี่ยวกับการสังคมสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิตคนชรา (ผู้สูงอายุ) ในส่วนของเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ สืบเนื่องมาจากเทศบาลเมืองชุมแสงมีจำนวนผู้สูงอายุที่ยากจน ขาดผู้ดูแล ไร้ที่พึ่งและช่วยเหลือตนเองไม่ได้จำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันมีผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ จากการจ่ายเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ถ่ายโอนภารกิจมายังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 266 คน ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่ กระบวนการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติ การจัดลำดับผู้ที่ได้รับการสงเคราะห์ ไปจนถึงการจ่ายเงินสงเคราะห์ แต่ผลจากการปฏิบัติมักมีปรากฏข้อร้องเรียนเป็นประจำ ในเรื่องของความไม่เป็นธรรมในกระบวนการคัดเลือกผู้สูงอายุให้ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุที่ยากไร้ไม่สามารถเข้าถึงบริการเบี้ยยังชีพ มีการทุจริตในขั้นตอนการคัดเลือกผู้มีสิทธิโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

การเล่นพรรคเล่นพวกในการคัดเลือกผู้มีคุณสมบัติได้รับ การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ รวมถึงผู้ที่ได้รับ บริการเบี้ยยังชีพบางรายไม่ได้เป็นผู้ยากไร้หรือเดือดร้อนด้วยนั้น จึงทำให้ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลอีก จำนวนมากที่ยังไม่ได้รับการสงเคราะห์จากทางรัฐบาล ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลที่ดำเนินการ และมีกำหนดเวลาแล้วเสร็จในปีแรกอย่างชัดเจนในนโยบายข้อ 1.2 ด้านการรักษาและการเพิ่มรายได้ ของประชาชน 1.2.4 ด้านการสร้างหลักประกันด้านรายได้แก่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อ การยังชีพหรือไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ โดยจัดสรรเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่แสดงความจำนงโดยการขอขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับการสงเคราะห์ จึงทำให้ผู้สูงอายุ ในเขต เทศบาลเมืองชุมแสง จำนวน 1,516 คน ซึ่งแบ่งเป็น ช่วงอายุ 60-69 ปี จำนวน 777 คน ช่วงอายุ 70-79 ปี จำนวน 451 คน ช่วงอายุ 80-89 ปี จำนวน 267 คน ช่วงอายุ 90 ปีขึ้นไป จำนวน 21 คน (กองสวัสดิการสังคม, 2557, (อัดสำเนา)) ดังนั้นผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองชุมแสงและทั่วประเทศ จะได้รับการสงเคราะห์จากรัฐบาลอย่างทั่วถึง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตาม นโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ว่าคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐ มีคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่เพียงใด รวมถึงทั้งได้ทราบปัญหาและ ข้อเสนอแนะ จากผู้สูงอายุ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาล ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วน บุคคล

2.3 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตาม นโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขต เทศบาลเมืองชุมแสงจังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์ จากแนวคิดของ

ลิว (Liu) (Liu, B. C., 1975: 12) และทฤษฎีขององค์การยูเนสโก (UNESCO, 1980, p. 312) มี 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุวิสัย และด้านจิตวิสัย โดยมีตัวแปรในการวิจัยคือ ตัวแปรต้น (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส และลักษณะการอยู่อาศัย ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยสังเคราะห์จากแนวคิดของลิว (Liu) และทฤษฎีขององค์การยูเนสโก มี 2 ด้าน คือ ด้านวัตถุวิสัย และด้านจิตวิสัย สำหรับประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์จำนวน 1,516 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 9 ท่าน ส่วนพื้นที่การศึกษา ในการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการศึกษาผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือน กันยายน พ.ศ.2558 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2559 รวมเป็นระยะเวลา 5 เดือน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 316 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้คือ การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างน้อยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 9 คน และใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 52.53 ส่วนใหญ่คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 43.67 ส่วนใหญ่คือ มีสถานภาพสมรส จำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 43.67 ส่วนใหญ่มีลักษณะการอยู่อาศัย คือ อยู่กับคู่สมรส และ/หรือ บุตรหลาน จำนวน 159 คน

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$, S.D. = 0.477) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ ดังนี้

1. **ด้านสิ่งแวดล้อม** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28$, S.D.=0.687)

2. **ด้านสังคม** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.15$, S.D.=0.680)

3. **ด้านเศรษฐกิจ** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$, S.D.=0.683)

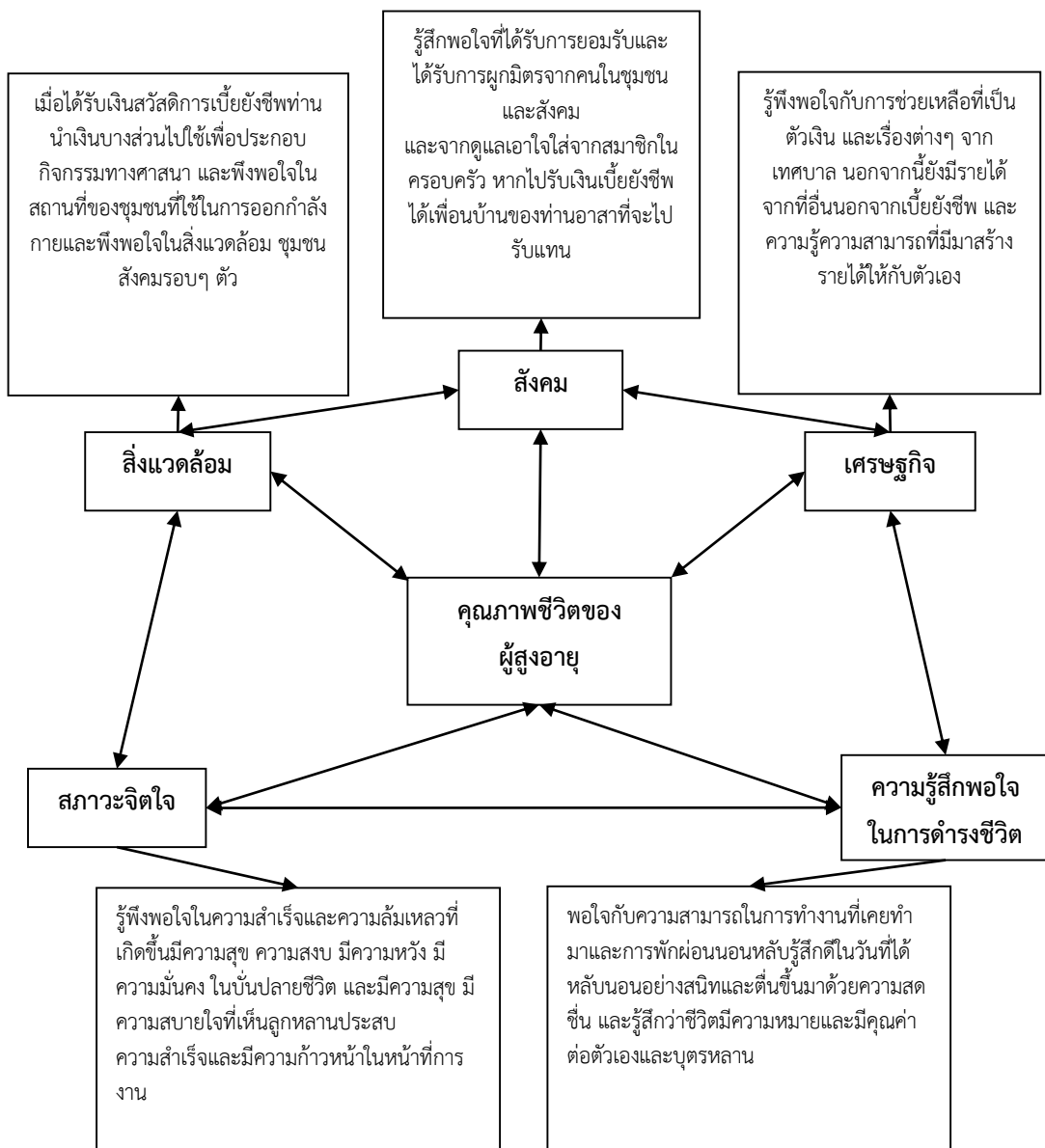
4. **ด้านสภาวะจิตใจ** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.14$, S.D.=0.719)

5. **ด้านความรู้สึกพอใจในการดำรงชีวิต** คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.25$, S.D.=0.641)

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ สถานภาพและลักษณะการอยู่อาศัย ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปัญหา อุปสรรคของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่าง ๆ เบียดเบียน ทั้งโรคทางกาย และทางสมอง มักมีการเปลี่ยนแปลงทางสมองคือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า จะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง และอาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคน มีทัศนคติไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก๋าล้าสมัย พูดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ จะไม่ได้รับความเอาใจใส่ และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึกเหงา อังว้าง และอาจจะมีควมวิตกกังวลต่าง ๆ และความพอเพียงและความเหมาะสมด้านจำนวนเงินเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุยังรู้สึกว่าไม่เพียงพอ

ควรจัดตั้งคลินิกสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อดูแล รักษาผู้สูงอายุโดยเริ่มที่แผนกผู้ป่วยนอก ซึ่งอาศัยองค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ และวิธีการที่จะทำให้ ผู้สูงอายุที่มาใช้บริการได้รับการแบบองค์รวมและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการจัดอบรมฝึกอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นควรมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการรวมกลุ่มในการทำกิจกรรมตามความสนใจและการจัดกิจกรรมนั้นควรมีการจัดกิจกรรมร่วมกับเยาวชน คนในชุมชน และกลุ่มเครือข่าย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างผู้สูงอายุ เยาวชน และคนในชุมชน และการเห็นคุณค่าในผู้สูงอายุ ตลอดจนเบี้ยยังชีพมีความสำคัญและจำเป็นกับผู้สูงอายุที่มีความลำบากเป็นอย่างมาก ในการดำรงชีวิต เนื่องจากไม่มีรายได้มาจากแหล่งใด เบี้ยยังชีพที่ได้รับหากมีความเหมาะสมกับค่าใช้จ่ายจริงจะทำให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงควรต้องมีการปรับเปลี่ยนเบี้ยยังชีพให้พอเพียงกับสถานการณ์ปัจจุบันจากสภาพทางเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้น

ภาพที่ 1

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาล
ในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของ
รัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

นอกจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแล้ว ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุกับบุคคลภายนอกก็มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตเช่นกัน ญาติ หรือเพื่อนที่มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความหวังดี คอยให้ความช่วยเหลือ เห็นอกเห็นใจและสามารถปรับทุกข์กันได้ทำให้ผู้สูงอายุสามารถยอมรับสภาพกับความรู้สึกที่ต้องสูญเสียสถานภาพทางสังคมเดิมหรือสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้จะนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรหลาน ซึ่งมักแยกตัวออกจากสังคมอันจะทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว ว้าเหว่ หรือรู้สึกว่าตนเองไม่มีความหมายซึ่งส่งผลให้ความพึงพอใจในชีวิตลดต่ำลง ดังนั้นจึง จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุควรได้รับความช่วยเหลือ ความอบอุ่น ความรักและความสนใจจากทั้งบุคคลในครอบครัว และบุคคลในสังคม ซึ่งบุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเครือข่ายการสนับสนุน ทางสังคมในอันที่จะช่วยประคับประคองสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ซึ่งจะเป็นการช่วยยกระดับคุณค่า ในชีวิต ตลอดจนความเชื่อมั่นในตนเองและยังเป็นการช่วยรักษาความสมดุลระหว่างจิตใจและอารมณ์ของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ

5. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย คุณภาพผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยรวมทั้ง 5 ด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$, S.D. = 0.477)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านได้ดังนี้

1. ด้านสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.28$, S.D. = 0.687) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วลัยพร เอกนัยน์ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพคุณภาพชีวิตดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในด้านสังคมสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2. ผู้สูงอายุมีความเห็นต่อบทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทของเทศบาลในด้าน

สาธารณสุขสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2 3. ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และสภาพคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน มีความเห็นว่า บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (วลัยพร เอกลักษณ์ และคณะ, 2554) และนำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ**ธาริน สุขอนันต์และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 93.76$) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ($\bar{X} = 91.49$) ร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นระดับดี ($\bar{X} = 108.73$) ร้อยละ 24.8 และระดับไม่ดี ($\bar{X} = 73.43$) ร้อยละ 11.0 เมื่อ พิจารณารายได้พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านร่างกาย สภาพแวดล้อม และจิตใจ ตามลำดับ ($\bar{X} = 27.51, 25.06$ และ 21.15) ส่วนที่อยู่ในระดับดี คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X} = 20.04$) (ธาริน สุขอนันต์ และคณะ, 2554)

2. ด้านสังคม คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.15$, S.D.=0.680) ซึ่งนำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ**ภุชญา เทพศิริ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลทองหลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” ผลการศึกษา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสวัสดิการสังคม มีอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน ด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ด้านร่างกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านจิตใจ ตามลำดับ (ภุชญา เทพศิริ, 2553) นำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ**อารดา ธีระเกียรติกำจร** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอมะหิมา จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60–74 ปี สมรสและคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ก่อนอายุ 60 ปีประกอบอาชีพหลักที่มีรายได้ไม่แน่นอน เช่น รับจ้างทั่วไป แม่บ้าน เป็นต้น จากการวัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุพบว่า ระดับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุใน เขตเทศบาลตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับดี คือ มีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตเท่ากับ 4.32 จากคะแนนเต็ม 5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คะแนนเฉลี่ย 3 อันดับแรกคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพและด้านสังคม ($\bar{X} = 4.9, 4.7$ และ 4.39 ตามลำดับ) (อารดา ธีระเกียรติกำจร, 2554)

3. ด้านเศรษฐกิจคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลใน เขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.21$, S.D. =0.683) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วลัยพร เอกลักษณ์ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพคุณภาพชีวิตดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในด้านสังคมสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2. ผู้สูงอายุมีความเห็นต่อบทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทของเทศบาลในด้านสาธารณสุขสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2 3. ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และสภาพคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน มีความเห็นว่า บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธาริน สุขอนันต์และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=93.76$) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ($\bar{X}=91.49$) ร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นระดับดี ($\bar{X}=108.73$) ร้อยละ 24.8 และระดับไม่ดี ($\bar{X}=73.43$) ร้อยละ 11.0 เมื่อ พิจารณารายได้พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านร่างกาย สภาพแวดล้อม และจิตใจ ตามลำดับ ($\bar{X}=27.51$, 25.06 และ 21.15) ส่วนที่อยู่ในระดับดี คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}=20.04$)

4. ด้านสภาวะจิตใจ คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.14$, S.D. =0.719) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วลัยพร เอกลักษณ์ และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสภาพคุณภาพชีวิตดี เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในด้านสังคมสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านสาธารณสุข ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2. ผู้สูงอายุมีความเห็นต่อบทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน โดยผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อบทบาทของเทศบาลในด้านสาธารณสุขสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านสังคม ด้านนันทนาการ และด้านเศรษฐกิจ ตามลำดับ 2 3. ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และสภาพคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน มีความเห็นว่า บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงครามในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ **อารดา ธีระเกียรติกำจร** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60–74 ปี สมรสและคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ มีการศึกษาค่ำกว่าปริญญาตรี ก่อนอายุ 60 ปี ประกอบอาชีพหลักที่มีรายได้ไม่แน่นอน เช่น รับจ้างทั่วไป แม่บ้าน เป็นต้น จากการวัดระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า ระดับคะแนนคุณภาพชีวิตโดยเฉลี่ยของผู้สูงอายุใน เขตเทศบาลตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในระดับดี คือ มีคะแนนเฉลี่ยคุณภาพชีวิตเท่ากับ 4.32 จากคะแนนเต็ม 5 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า คะแนนเฉลี่ย 3 อันดับแรกคือ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพและด้านสังคม ($\bar{X}$ = 4.9, 4.7 และ 4.39 ตามลำดับ)

5. ด้านความรู้สึกพอใจในการดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.25, S.D. = 0.641) นำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ **ธาริน สุขอนันต์และคณะ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 93.76) โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 91.49) ร้อยละ 64.2 รองลงมาเป็นระดับดี ($\bar{X}$ = 108.73) ร้อยละ 24.8 และระดับไม่ดี ($\bar{X}$ = 73.43) ร้อยละ 11.0 เมื่อ พิจารณารายได้พบว่า คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับปานกลางได้แก่ ด้านร่างกาย สภาพแวดล้อม และจิตใจ ตามลำดับ ($\bar{X}$ = 27.51, 25.06 และ 21.15) ส่วนที่อยู่ในระดับดี คือด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ($\bar{X}$ = 20.04) และนำเสนอคล้องกับงานวิจัยของ **ภุชญา เทพศิริ** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลทองหลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก” ผลการศึกษา คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านสวัสดิการสังคม มีอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ด้านความตระหนักในคุณค่าแห่งตน ด้านความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว ด้านร่างกาย ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านจิตใจ ตามลำดับ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

1. เทศบาลควรมีนโยบายส่งเสริม ด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เช่น จัดให้มีสวัสดิการต่าง จัดให้มีการส่งเสริมกองทุนอาชีพ
2. เทศบาลควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเข้าสังคมของผู้สูงอายุ
3. เทศบาลควรมีนโยบายส่งเสริมเกี่ยวกับสุขภาพกายของผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี เป็นต้น
4. เทศบาลควรส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว เพื่อให้ผู้สูงอายุในมีจิตใจที่ดีและมีความสุข

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. เทศบาลควรให้การสนับสนุนส่งเสริมอุปกรณ์/งบประมาณ/เงินทุน/กองทุนเพื่อส่งเสริมอาชีพ เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
2. เทศบาลควรให้จัดสวัสดิการและการส่งเสริมสภาพชีวิตในชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
3. เทศบาลควรให้จัดการส่งเสริมให้โภชนาการและอาหารมีความปลอดภัย ปลอดภัยสารพิษแก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้มีโภชนาการที่ดี และปลอดภัยจากสิ่งต่าง ๆ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
4. เทศบาลควรให้จัดการส่งเสริมส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้มีความสุข

7.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจ ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายของรัฐบาลในเขตเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพรูปแบบการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

3. ควรศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาของเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

4. ควรศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารจัดการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์

บรรณานุกรม

กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์. (2552). การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2543-2563.

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (อัคราณา).

กองวิชาการและแผนงาน. (2557). ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลเมืองชุมแสง. นครสวรรค์: เทศบาลเมืองชุมแสง. (อัคราณา).

กองสวัสดิการสังคม. (2557). สถิติจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ พ.ศ. 2557. นครสวรรค์: เทศบาลเมืองชุมแสง. (อัคราณา).

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิต.

ธาริน สุขอนันต์ และคณะ. (2554). “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี”. วิทยานิพนธ์สาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยการสาธาณสุขสิรินธร: จังหวัดชลบุรี.

ภูริชญา เทพศิริ. (2553). “คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลทองหลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกริก.

วลัยพร เอกนันท์ และคณะ. (2554). “บทบาทของเทศบาลตำบลบางยี่รงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

สำนักส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ. (2546).

พระราชบัญญัติการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546. กรุงเทพมหานคร:
กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

อารดา ธีระเกียรติกำจร. (2554). “คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Liu. B. C. (1975). **Quality – of - life: Concept. measure and result.** The American
Journal of Economic and Sociology 34: 80.

UNESCO. (1980). **Evaluating the Quality of life in Belgium.** Social Indicators Research
8: 55.

การบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

The Library Management in Accordance with the Sangahavatthu Dhamma
Principles of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonsawan Campus

ชนากานต์ สิงห์เรือง*

Chanakan Singrung

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ 2) ระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัย 3) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ นิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 550 รูป/คน และได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 226 รูป/คน การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครจซี และมอร์แกน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มแบบอย่างง่าย ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD) การทดสอบด้วยค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่ตัวแปรต้น ตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจะทำการเปรียบเทียบความ

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

แตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 7 รูป/คน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มี 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบริการ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านบุคลากรโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นิสิตที่มีอายุ สาขาวิชาที่ศึกษาและชั้นปีที่ศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางในการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ควรจัดหาทรัพยากรที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ ควรนำมาวิเคราะห์ตามระบบสากลของห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ ควรจัดทำคู่มือขั้นตอนการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ควรจัดทำป้ายแสดงหมวดหมู่หนังสือภายในชั้นจัดบรรยากาศในห้องสมุดให้นำเข้ามาใช้เหมาะสมเป็นแหล่งเรียนรู้ค้นคว้าของผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการควรพูดจาดีมีประโยชน์ คำนึงถึงประโยชน์ของบุคคลที่มาใช้บริการและเป็นคนที่เสมอต้นเสมอปลาย สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: การบริหารจัดการห้องสมุด, หลักสังคหวัตถุธรรม

Abstract

The objectives of this study were 1) to study overview of the Library management according to the Sangahavatthu Dham main Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, 2) to compare the opinions towards the Library management according to the Sangahavatthu in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus as classified by personal factors, and 3) to study problems and recommendations on the Management Library according to the Sangahavatthu in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus. This study descriptive research the questionnaires for quantitative data were collected by surveying. The population consisted of 226 undergraduates in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus. The sample size was determined by using Krejcie&Morgan Table and used simple random sampling. Significance the corresponding confidence level was 95%. The statistical analyses used were frequency, percentage, mean, standard deviation, T-test, F-test, and One-way ANOVA test using Least Significant Difference (LSD) were applied. Moreover the qualitative data were collected by in-depth interview from 7 key informants and analysed the qualitative data by content analysis.

The findings of the research were found that:

1. Overview of the Library management according to the Sangahavatthu in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus had 4 aspects including information resources, library service, environment, and personnel. A whole was at high level. Considering each aspect, the highest mean score was personnel and the lowest mean score was information resources.
2. Comparing the opinions towards the Library management according to the Sangahavatthu in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus, there was no statistical difference (significance level of 0.05) and the assumption was not met. Considering each aspect, the undergraduates' opinions as

classified by age, discipline, and college year had no statistical difference (significance level of 0.05).

3. Approaches for the Library management according to the Sangahavatthu in Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhonsawan Campus were recommended as following: should provide quality and enough resources to the needs of library users, should be analyzed according to the universal library system to facilitate the user, should make manuals to guide the steps for using information resources, should labeled book categories within the shelves, should manage and make the good atmosphere in the library for being an appropriate learning and researching source, should speak well and useful to the library users, and should be consistent and able to control their own emotions very well.

Keywords: The library management, The sangahavatthudhamma

1. บทนำ

ห้องสมุดในยุคแรก ๆ เปรียบได้ว่าเหมือนกับห้องเก็บหนังสือมีบรรณารักษ์เป็นผู้เฝ้าห้องสมุดเพื่อไม่ให้หนังสือหายเท่านั้นซึ่งก็ไม่ต่างจากปัจจุบันสักเท่าไรที่คนส่วนใหญ่ยังเข้าใจเช่นนั้นอยู่ว่าทำงานห้องสมุดสบายวัน ๆ เจ้าหน้าที่ไม่ต้องทำอะไรมากมายหรือบางครั้งบุคลากรห้องสมุดไปฝึกอบรมสัมมนาวิชาการต่าง ๆ ก็ไม่มีการถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงานได้เรียนรู้ร่วมกันเพราะกลัวเพื่อนร่วมงานจะเก่งกว่าจึงไม่อยากถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนร่วมงานได้รับทราบบางครั้งบุคลากรดังกล่าวลาออกทำให้องค์กรต้องสูญเสียความรู้ (เจนเนตร มณีนาถ, 2546, หน้า 15) นี่จึงเป็นที่มาของปัญหาว่าห้องสมุดต้องมีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีที่ต้องให้บริการเชิงรุกกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สำคัญต้องตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดังนั้นผู้บริหารบรรณารักษ์เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายต้องตระหนักถึงปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่จะอย่างไรถึงจะบริหารจัดการห้องสมุดได้ซึ่งห้องสมุดยุคใหม่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบกระตุ้นความสนใจเป็นคลังความรู้โดยสร้างแนวร่วมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานสร้างกระแสให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมแห่งการเรียนรู้ได้ในอนาคตโดยอาศัย

เครื่องมือทุกรูปแบบเช่นบุคลากรเครื่องมือสารสนเทศและเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์มีหน้าที่สนับสนุนการเรียนการสอนทั้งทางฝ่ายบรรณพิชิตและคลังทรัพยากรวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม การวิจัยองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนา คณาจารย์นิสิตฯเป็นหน่วยงานทางการศึกษาจำเป็นต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถก้าวทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาการที่จะขับเคลื่อนดังกล่าวได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ห้องสมุดต้องผลักดันให้ทุกคนมีนิสัยรักการอ่านเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้และ ภาพลักษณ์ของห้องสมุดต้องทำการส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมของการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้โดยการบริหารห้องสมุดยุคใหม่จะมีความเชื่อมโยงไปถึงการจัดการความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือ

ดังนั้นห้องสมุดวิทยาเขตนครสวรรค์ จึงประสบปัญหาด้านการวิเคราะห์ทรัพยากรใหม่ทั้งหมด จึงส่งผลให้การจัดการบริการไม่สะดวก จำเป็นต้องนำหลักสังคหวัตถุธรรม มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและต้องสร้างการมีส่วนร่วมของบรรณารักษ์เพื่อให้การบริหารจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ ภายใต้นโยบายส่วนหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครสวรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการห้องสมุดให้มีประสิทธิภาพระดับสากล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ระดับปริญญาตรีทุกสาขา ทุกชั้นปี จำนวน 550 รูป/คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 226 รูป/คน เป็นกลุ่มศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยได้จากการเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, Robert V., & Morgan, Daryle W, 1970: 608)

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t - test และ สถิติ F - test และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการทดสอบของเชฟเฟ (Schaffer's method)

4. ผลการวิจัย

4.1 สภาพการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ มี 4 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านบริการ ด้านสภาพแวดล้อม และด้านบุคลากรโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ ด้านบุคลากร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดได้แก่ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ

4.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นิสิตที่มีสถานภาพ อายุ สาขาวิชาที่ศึกษาและชั้นปีที่ศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.แนวทางในการบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ควรจัดหาทรัพยากรที่มีคุณภาพ และเพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้ ควรนำมาวิเคราะห์ตามระบบสากลของห้องสมุดเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้ ควรจัดทำคู่มือขั้นตอนการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ควรจัดทำป้ายแสดงหมวดหมู่

หนังสือภายในชั้นควรจัดบรรยากาศในห้องสมุดให้น่าเข้ามาใช้เหมาะเป็นแหล่งเรียนรู้ค้นคว้าของผู้ใช้บริการผู้ให้บริการควรพูดจาดีมีประโยชน์ คำนึงถึงประโยชน์ของบุคคลที่มาใช้บริการและเป็นคนที่เสมอต้นเสมอปลาย สามารถคววามอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรสารสนเทศตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์” มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

5.1 บริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ผลการศึกษาบริหารห้องสมุดตามหลักสังคหวัตถุธรรมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์บริหารจัดการห้องสมุดได้เป็นอย่างดี ถูกต้องตามมาตรฐานการบริหารงานห้องสมุดแห่งประเทศไทย งานบริการห้องสมุดหัวใจหลักของมหาวิทยาลัย ฯ บริการสารสนเทศ คือ การบริการเป็นที่น่าประทับใจเกิดจากผู้มาใช้บริการมีความพึงพอใจกับผู้ใช้บริการ ส่งผลให้เกิดความเต็มใจและยินดีให้บริการจากผู้ปฏิบัติงานในห้องสมุดด้วยเช่นกัน เนื่องจากการบริการนั้นเป็นภาพลักษณ์แรกๆที่ผู้มาใช้บริการพบเห็นเป็นสิ่งแรก ในการเข้าใช้บริการห้องสมุดในแต่ละครั้ง การได้รับความช่วยเหลือจากผู้ให้บริการหรือการมีมิตรไมตรีต่อกันนั้น ย่อมเป็นจุดเริ่มต้นของความประทับใจทั้งต่อผู้ให้และผู้รับบริการนั่นเอง โดยมีองค์ประกอบหลายด้านที่เป็นส่วนช่วยให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่องานบริการห้องสมุดทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **ฐิติรัตน์ สุวรรณปราโมทย์** (ฐิติรัตน์ สุวรรณปราโมทย์, 2551) บุคลากรของห้องสมุด มีความต้องการด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ ด้านการบริหาร ด้านงบประมาณ ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ด้านอาคาร สถานที่และครุภัณฑ์ ด้านบริการ ด้านเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างห้องสมุด ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านบุคลากร และด้านการประเมินคุณภาพห้องสมุด มีความต้องการอยู่ในระดับมาก สำหรับรูปแบบของห้องสมุดสถาบันการอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **McCarthy** (McCarthy, C. A., 1997: 1-10) ได้ศึกษาสภาพห้องสมุดโรงเรียนที่มีมาตรฐานห้องสมุดเป็นตัวกำหนดโดยทำการศึกษากับห้องสมุดโรงเรียนในรัฐ New England จำนวน 48 แห่งผลการวิจัยพบว่าห้องสมุดส่วนใหญ่ขาดการ

สนับสนุนด้านงบประมาณแหล่งทรัพยากรเทคโนโลยีและบรรณารักษ์ขาดความร่วมมือและการสนับสนุนจากทางราชการและผู้ใช้คำปรึกษาทำงานได้ไม่เต็มที่และห้องสมุดส่วนน้อยพบว่า คณะกรรมการห้องสมุดมีประสิทธิภาพในการวางแผนงานที่ดีได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครู และได้รับความร่วมมือจากครูและผู้นำใช้บริการห้องสมุด

สำหรับรายด้านอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

1) ด้านทรัพยากรสารสนเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะห้องมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์บริหารจัดการทรัพยากรห้องสมุดนั้นจะต้องมี หลักข้อที่ 4 ของสังคหวัตถุธรรม คือสมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลายของเจ้าหน้าที่ในการ จัดการเกี่ยวกับฐานข้อมูลของห้องสมุด และปรับปรุงฐานข้อมูลอยู่เสมอให้สามารถบริการข้อมูลจาก ต้นแหล่งได้ และต้องมีการจัดระบบการสืบค้นสารสนเทศที่ทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากร สารสนเทศของห้องสมุดได้มากที่สุด และรวดเร็ว ถูกต้องที่สุด ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการดึงดูดผู้มาใช้ บริการห้องสมุดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **Davenport and Probst** (Davenport, T. H. and Prusak, L., 1998, pp 10-12) ได้ศึกษาเรื่ององค์ประกอบการจัดการความรู้ในบริษัท Siemens ประเทศสหรัฐอเมริกาที่กล่าวไว้ว่า พบว่าโครงสร้างองค์การวัฒนธรรมองค์การเทคโนโลยีสารสนเทศ การเป็นผู้นำในการส่งเสริมการจัดการความรู้วิสัยทัศน์ความสามารถและทักษะของบุคลากรการ เรียนรู้กระบวนการจัดการความรู้และการวัดเป็นองค์ประกอบหลักที่ส่งผลให้บริษัท Siemens สามารถเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเพิ่มผลผลิตและบริการที่ทำให้ลูกค้ามีความพึง พอใจมากขึ้น

2) ด้านการบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ ห้องสมุดมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์เป็นการอำนวยความสะดวกในงานบริการต่าง ๆ ให้ รวดเร็ว(ทาน คือ การให้) เช่น จัดบริการวัสดุให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยฯ ให้บริการ ยืม-คืน ด้วยระเบียบที่เหมาะสม จัดทำคู่มือขั้นตอนการใช้บริการทรัพยากรสารสนเทศ เป็นการ สนองความต้องการและความสนใจของผู้ใช้บริการ เป็นการพัฒนาระบบบริการให้ทันสมัย เป็นการ สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นการส่งเสริมเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นการสนับสนุน ให้ผู้ใช้เป็นบุคคลก้าวทันต่อเหตุการณ์โลกปัจจุบัน เป็นการส่งเสริมนักวิจัยและนักอ่านด้วยการ บริการข้อมูลที่หลากหลายเป็นระบบซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **Lapidus** (Lapidus, M., 2003: 237-244) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารห้องสมุดสาขาเภสัชศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพแห่งรัฐ Massachusetts College of Pharmacy and Health Sciences ที่กล่าวไว้ว่า นักศึกษาเข้าใช้

ห้องสมุดทุกวันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าอ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์พิมพ์งานยืมคืนระหว่างห้องสมุดการใช้บริการค้นคว้าและตอบคำถามนัดพบเพื่อนและใช้คอมพิวเตอร์เพื่อความบันเทิงและมีการใช้เว็บไซต์ของห้องสมุดมีการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ส่วนด้านระบบของห้องสมุดมีการสืบค้นสารสนเทศได้เป็นอย่างดีด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของห้องสมุดนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าใช้หนังสืออ้างอิงและบริการค้นคว้าและตอบคำถามด้านที่นั้งอ่านหนังสือสภาพแวดล้อมและแสงสว่างอยู่ในเกณฑ์ดีซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Marquardt, M. J. (Marquardt, M. J., 1996), pp. 4-7) ต้องมีการให้บริการเชิงรุกสามารถให้บริการแก่ผู้ใช้ได้ตามความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมีเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการให้บริการผู้ให้บริการมีความรู้ในวิชาชีพและจำเป็นต้องมีความรู้ในการค้นหาข้อมูล

3) ด้านสภาพแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์จัดบรรยากาศในห้องสมุดน่าเข้ามาใช้เหมาะเป็นแหล่งเรียนรู้ค้นคว้าของผู้ใช้บริการ (สมานัตตดา ความเสมอต้นเสมอปลายของผู้รับบริการ) ซึ่งอาคารสถานที่มีความจำเป็นสำหรับห้องสมุดเฉพาะเพราะเป็นสถานที่ในการจัดเก็บรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศเป็นสถานที่ที่ให้ผู้ใช้ได้นั่งอ่านหนังสือเป็นที่ปฏิบัติงานต่าง ๆ ของบุคลากรห้องสมุดและเป็นที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องสมุดของ **สุทธิลักษณ์ ตรองใจ** (สุทธิลักษณ์ ตรองใจ, 2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า ครูบรรณารักษ์มีปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนด้านบุคลากร และด้านทรัพยากรสารสนเทศและเทคโนโลยี อยู่ในระดับปานกลาง โดยครูบรรณารักษ์ที่มีประสบการณ์ต่างกันนั้นมีปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดไม่แตกต่างกัน ส่วนครูบรรณารักษ์ที่มีเพศและวุฒิการศึกษาต่างกัน มีปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรสาคร อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน คือ ด้านงบประมาณ ด้านบริการและกิจกรรม และด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ และสังกัดขนาดโรงเรียนที่ต่างกันนั้น มีความคิดเห็นต่อรูปแบบห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ไม่แตกต่างกัน

ครูบรรณารักษ์มีความคิดเห็นต่อรูปแบบห้องสมุดโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านอาคาร

สถานที่ และครุภัณฑ์ ด้านบุคลากร และด้านบริการ และกิจกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า ครูบรรณารักษ์ที่มีเพศ และประสบการณ์ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อรูปแบบห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ที่แตกต่างกันอย่างซึ่งประกอบด้วย

4) ด้านบุคลากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ**วรรณภรณ์ อนุอัน** (วรรณภรณ์ อนุอัน, 2549) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์และปัจจัยบ่งชี้การพัฒนาสู่องค์กรการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยผลการวิจัยปรากฏดังนี้

กลยุทธ์การพัฒนาที่นำไปสู่องค์กรการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยตามกรอบแนวคิดของ Senge พบว่า (1) ด้านความรู้ของบุคคลห้องสมุดมีโครงการพัฒนาบุคลากรที่ทำให้บุคลากรมีความสนใจใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เป็นบุคคลที่รอบรู้มีการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาและประเมินผลการปฏิบัติงาน (2) ด้านแบบแผนความคิดมีการจัดระบบงานตามโครงสร้างองค์กรบุคลากรมีอำนาจหน้าที่และสามารถตัดสินใจตามขอบข่ายความรับผิดชอบมีการประชุมการพัฒนาตามสายงาน (3) ด้านวิสัยทัศน์ร่วมกันมีแผนงานโครงการพัฒนาการเรียนรู้การเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นผ่านการประชุมตามสายงานการประชุมวางแผนการปฏิบัติงานเพื่อให้หน่วยงานมีทิศทางในการปฏิบัติงานในแนวทางเดียวกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีมมีการจัดประชุมสัมมนา มีโครงการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานและ (5) ด้านการคิดเชิงระบบมีการจัดทำข้อมูลต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลในรูปของสารสนเทศเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนวิเคราะห์ปัญหาและพัฒนาห้องสมุดให้มีความก้าวหน้า

ปัจจัยบ่งชี้การพัฒนาสู่องค์กรการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยพบว่า (1) ด้านความรู้ของบุคคลห้องสมุดมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ การอนุญาตให้ไปศึกษาต่อให้ทุนการศึกษาและจัดหาสวัสดิการด้านต่าง ๆ (2) ด้านแบบแผนความคิดผู้บริหารมีอำนาจและตัดสินใจตามที่ได้รับมอบหมายจัดทำคู่มือการบริหารงานอย่างชัดเจนมีการประชุมการปฏิบัติงานตามสายงาน (3) ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วมกันมีการแสดงความคิดเห็นวิธีการต่าง ๆ การประชุมการวางแผนการปฏิบัติงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการแก้ปัญหา (4) ด้านการเรียนรู้เป็นทีมมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานเพื่อนช่วยเพื่อนระบบพี่เลี้ยงสอนงานศึกษาดูงานจัดสรรงบประมาณในการส่งเสริมการเรียนรู้กิจกรรม 5ส. กิจกรรมสานสัมพันธ์ความสามัคคีกิจกรรมร่วมคิดร่วมทำเพื่อพัฒนางานและกิจกรรมประชุมสัมมนาการพัฒนาการดำเนินงานห้องสมุดต่าง ๆ และ (5) ด้านการคิดเชิงระบบมีนโยบายวัตถุประสงค์เป้าหมายของหน่วยร่วมกันตั้ง

วิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายของห้องสมุดร่วมกันดำเนินการตามแนวทางประกันคุณภาพภายในห้องสมุด

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาสู่องค์กรการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทยพบว่า (1) ด้านตัวบุคคลบุคลากรในองค์กรมีการพัฒนาตนเองการร่วมมือช่วยเหลือในการเรียนรู้อยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ วิธีการใหม่และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรน้อย (2) ด้านองค์กรส่วนใหญ่เป็นระบบราชการมีกฎระเบียบข้อบังคับและงบประมาณที่จะต้องใช้ในการพัฒนาองค์กรเพื่อให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีจำกัด (3) ด้านผู้นำเป็นตัวอย่างที่ดีในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตนเองเรียนรู้กับบุคลากรในทุกองค์กรเพื่อพัฒนาตนเองและ (4) ด้านสังคมชุมชนส่วนใหญ่ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับชุมชนมีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันน้อยเพราะมีการเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกันมากขึ้นด้วยระบบข้อมูลสารสนเทศมีการแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกันเกิดการเรียนรู้ร่วมกันและในที่สุดก็จะพัฒนาเป็นชุมชนสังคมองค์กรการเรียนรู้ได้

โดยสรุปห้องสมุดมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรการเรียนรู้ควรมีการนำกลยุทธ์ใหม่ ๆ มาพัฒนาและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและวัฒนธรรมการทำงานของแต่ละแห่งและมีการพัฒนาองค์กรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นองค์กรการเรียนรู้อย่างแท้จริงซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Goldberg, K. I. (Goldberg, K. I., 2000) ศึกษาการเรียนรู้องค์กรในส่วนของการบริหารจัดการภาครัฐ : กรณีศึกษาขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยอริโซนาเคนเนธไอโกลด์เบิร์กงานวิจัยชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่ทำงานแบบเต็มเวลาของห้องสมุดมหาวิทยาลัยอริโซนาและศึกษาถึงความเข้าใจของบุคลากรเกี่ยวกับการส่งเสริมเรื่องข้อบัญญัติ 5 ประการขององค์กรแห่งการเรียนรู้ได้แก่การคิดเชิงระบบความเชี่ยวชาญของบุคคลรูปแบบความคิดวิสัยทัศน์ร่วมและการเรียนรู้เป็นกลุ่มกลุ่มประชากรคือพนักงานที่ทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัยอริโซนาแบบเต็มเวลาทั้งหมด 182 คน เพศหญิง 140 เพศชาย 42 ผลการวิจัยพบว่าสภาพแวดล้อมขององค์กรอาชีพและระยะเวลามีผลกระทบต่อรูปแบบการเรียนรู้และความเข้าใจองค์กรนอกจากนี้รูปแบบของการเรียนรู้และความเข้าใจองค์กรสามารถเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาบุคลากรของห้องสมุดให้ความสำคัญกับการคิดเชิงระบบที่จะเป็นแนวทางให้การจัดการกระบวนการต่าง ๆ นอกจากนั้นผลจากสภาพแวดล้อมขององค์กรรูปแบบการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลสามารถที่จะดัดแปลงให้สนับสนุนกับหลักปฏิบัติขององค์กรได้

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล การบริหารจัดการห้องสมุดตามหลักสังกัดวัฒนธรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1.1 ผู้บริหารควรกำหนดนโยบายในการจัดบริการเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศ ให้มีความครอบคลุมในแต่ละด้าน เพราะการกำหนดนโยบายจะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการ สร้างความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ใช้และผู้ให้บริการ ทำให้การดำเนินงานมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

6.1.2 ผู้บริหารควรกำหนดผู้รับผิดชอบ และขอบเขตงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานของผู้ให้บริการอย่างชัดเจน เนื่องจากการจัดบริการเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานร่วมกันหลายฝ่าย/งาน จึงอาจทำให้เกิดความสับสนในหน้าที่ความรับผิดชอบ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบจะช่วยจำแนกภาระงานที่แตกต่างกันของแต่ละฝ่าย/งานรวมถึงช่วยในการแบ่งสรรเวลาในการประสานงานกับผู้ใช้บริการได้ดีอีกด้วย

6.1.3 มหาวิทยาลัยควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอแก่ห้องสมุด เพื่อที่ห้องสมุดจะได้นำงบประมาณที่ได้รับ มาจัดสรรให้เพียงพอสำหรับจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศตามการเสนอแนะจากผู้ใช้

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

6.2.1 ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ควรดำเนินการดังนี้

1) ผู้รับผิดชอบควรตรวจสอบรายการทรัพยากรสารสนเทศที่ผู้ใช้บริการเสนอแนะกับฐานข้อมูลห้องสมุดก่อนการจัดซื้อทุกครั้ง เพื่อลดความซ้ำซ้อนกับทรัพยากรสารสนเทศที่มีในห้องสมุด รวมทั้งตรวจสอบรายละเอียดบรรณานุกรมในกรณีที่ผู้ใช้เขียนไม่ครบถ้วนเพื่อป้องกันการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ตรงกับจากรายชื่อที่ผู้ใช้เสนอแนะ

2) ผู้รับผิดชอบควรตรวจสอบแหล่งจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศบนเว็บไซต์ สำนักพิมพ์/ร้านค้า เพื่อความรวดเร็วในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศตามการเสนอแนะ

3) ผู้รับผิดชอบควรตรวจสอบระยะเวลาในการจัดส่งทรัพยากรสารสนเทศระหว่างต่างประเทศให้รอบคอบเพื่อใช้กำหนดระยะเวลาในการส่งมอบทรัพยากรสารสนเทศให้แก่ผู้ใช้บริการ

6.2.2 ด้านการบริการ ควรดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้รับผิดชอบควรจัดส่งรายชื่อทรัพยากรสารสนเทศใหม่ไปให้ผู้ให้บริการที่ไม่มีเวลาในการติดตามการแนะนำทรัพยากรสารสนเทศใหม่จากสื่อต่าง ๆ
- 2) ผู้รับผิดชอบควรจัดช่องทางในการจัดกิจกรรมเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศให้มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้ใช้บริการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะได้มากขึ้น
- 3) ผู้รับผิดชอบควรจัดกิจกรรมเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผู้ใช้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะทรัพยากรสารสนเทศเป็นประจำ
- 4) ผู้รับผิดชอบควรแจ้งผลการเสนอแนะ และกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนสำหรับการได้รับทรัพยากรสารสนเทศหลังการเสนอแนะเพื่อให้ผู้ใช้มีทัศนคติที่ดีต่อ

6.2.3 ด้านสภาพแวดล้อม ควรดำเนินการดังนี้

- 1) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ควรปรับปรุงห้องค์การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการสร้างช่องทางให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน
- 2) ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนา เพิ่มทักษะ ตามความสามารถ โดยให้ทุนการศึกษา ศึกษาดูงาน ฝึกอบรม

6.2.4 ด้านบุคลากร ควรดำเนินการดังนี้

- 1) ควรมีการสนับสนุนบุคลากรห้องสมุดให้พัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ จะพัฒนาบุคลากรให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยให้เป็นไปตามนโยบายหลักของมหาวิทยาลัยฯ ประกอบด้วย การจัดการศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการแก่สังคม การบำรุงศิลปวัฒนธรรม การพัฒนานักศึกษา
- 2) ควรมีการพัฒนาบุคลากรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาต่างประเทศ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการยกระดับการให้บริการ

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบใหม่ที่ยังไม่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

6.3.1 ควรมีการศึกษาความคาดหวังในทรัพยากรสารสนเทศ และคุณภาพของการบริการห้องสมุด กรณีของผู้ใช้บริการบุคคลภายนอกห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

6.3.2 ควรมีศึกษางานบริการด้านต่าง ๆ ของของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์เปรียบเทียบกับระบบประกันคุณภาพของห้องสมุดเพื่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

6.3.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรห้องสมุดของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

บรรณานุกรม

- เจนเนตร มณีนาค. ดรุณรัตน์ วิบุลคิลป์. ภาวินี บุญเกษมสันติ และอสา เตติวัฒน์. (2546). **สร้างองค์กรอัจฉริยะในยุคโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัม ชิสเท็ม จำกัด.
- ฐิติรัตน์ สุวรรณปราโมทย์. (2551). “การพัฒนารูปแบบห้องสมุดที่พึงประสงค์เพื่อสถาบันการอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ.
- วรรณภรณ์ อนุอัน. (2549). “กลยุทธ์และปัจจัยบ่งชี้การพัฒนาสู่องค์กรการเรียนรู้ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุทธิลักษณ์ ตรองใจ. (2554). “รูปแบบห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Davenport. T. H. and Prusak, L. (1998). **Working knowledge: how organizations manage what they know**. Boston, MA: Harvard Business School Press.

- Goldberg, K. I. (2000). "Organizational learning in the public sector: a study of the University of Arizona library learning organization", **Dissertation Doctor of Public Administration**. Graduate school: University of La Verne.
- Krejcie, Robert V. & Morgan, Daryle W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. **Educational and Psychological Measureme**, 30 (3).
- Lapidus, M. (2003). "Library services for pharmacy and health sciences students: results of survey". **The Journal of Academic Librarianship**. 29 (4).
- Marquardt. M. J. (1960). **Building the learning organization: a systems approach to quantum improvement and global success**. New York: McGraw-Hill Book.
- McCarthy. C. A. (1997). "A reality check: the challenges of implementing information power in school library media programs" . **School Library Media Quarterly**.25(4).

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 1

Guidelines for Development Process of the Student Ethics
at Chumsaeng under the Nakhonsawan Primary
Educational Service Area Office 1

กชนิภา บุตรดอน*
Kochanipha Buddon

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนจำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและระดับการศึกษา 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์เขต 1

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษาในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 จำนวน 663 คน จาตารางของ เครซี และมอร์แกนได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 244 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม และการ แจกแบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่น 0.97 โดยการสุ่มอย่างง่ายในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ คือ สถิติเชิงพรรณนา ค่าสถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบ ได้แก่ t-test และ F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่ตัวแปรต้น ตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 10 รูป/คน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า :

1) ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอูมสะงะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอูมสะงะอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านความซื่อสัตย์ตรงมาคือ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความขยัน ด้านความมีน้ำใจ และด้านความประหยัด

2) ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอูมสะงะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ของบุคลากรจำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้แต่หากเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา พบว่าภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอูมสะงะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 คือ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนฝึกฝนให้นักเรียนทำเป็นกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการเสริมแรงบวกให้กับนักเรียน มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และการที่ทุกคนในสังคมเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

คำสำคัญ : แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, นักเรียน

ABSTRACT

The research entitled " Guidelines for Development Process of the Student Ethics at Chumsaeng under the Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1", the objectives of this research were: 1) to study the students' ethics 2) to compare the opinions of the personnel to the students' ethics by classifying the personal status and the level of educational attainment, and 3) to suggestion the Guidelines for Development Process of the Student Ethics in Chumsaeng District under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1. The sample was 244 school administrators, teachers, and Chumsaeng school boards network 3. The research applied Descriptive Research Method consisting of quantitative and qualitative research in data collection. The tools of this research were questionnaire rating scales and interview with .97 confidence. The statistics for analysis data used descriptive statistics; Frequencies, Percentage, Mean, Standard Deviation, and key informants were used together with content analysis and in-depth interviews.

Results of the research:

1) Overall, the opinions to students' ethical and moral principles in Chumsaeng under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1 in a very high level when considering each side, it was found that students' ethical and moral principles in Chumsaeng under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1 in a very high level; honesty , discipline, diligence, kindness and the economical.

2) To compare the opinions to students' ethical and moral principles in Chumsaeng under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1 by classifying the personal status which are not statistically significant and rejected the hypothesis. Otherwise, the level of educational attainment found that a statistically significant at 0.01, it leads to accept the hypothesis.

3) The Guidelines for Development Process of the Student Ethics in Chumsaeng under Nakhonsawan Primary Educational Service Area Office 1 were should be to create and promote activities of students behavior. Practicing students

to be a daily routine until a good habit in order to have positive reinforcement and cooperative between the school, house and the temple in order to develop students' ethical and moral. In addition, let the people in the society are good role models for the students.

Keywords : Guidelines for Development Process, Student

1. บทนำ

การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประชากรของชาติ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ สร้างคนรุ่นใหม่ให้มาช่วยพัฒนาสังคม ซึ่งนอกจากความรู้ความสามารถแล้วต้องเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม จึงจะทำให้การพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน ปรัชญาพื้นฐานและกรอบแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ที่ต้องการให้มีการพัฒนาคนไทย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณธรรม และมีคุณภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติจึงมุ่งพัฒนาคนให้มีชีวิตที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง คือเป็นสังคมที่มีคุณภาพ เป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป., หน้า 5)

การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของคนไทยในสังคมให้เป็นคนดีเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะคนในสังคมต่างเรียกร้องในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมไทย แม้เป็นเรื่องที่มีความยากเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน และมีองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญ โดยตัวของผู้บริหารเองจะต้องส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่นักเรียนในโรงเรียน ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมครูในโรงเรียนให้สามารถจัดกิจกรรมที่จะช่วยอบรมบ่มนิสัยนักเรียนทุกคนให้เป็นคนที่มีคุณธรรมด้วย (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2542, หน้า 208) โดยจากการศึกษาบันทึกการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอชุมแสง ประจำปีการศึกษา 2558 ที่ผ่านมา พบว่า ประเด็นด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนยังคงเป็นปัญหาที่ควรเร่งแก้ไข อาทิเช่น นักเรียนขาดความมีระเบียบวินัยในการมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ขาดความซื่อสัตย์สุจริตโดยลอกการบ้านเพื่อนแล้วนำมาส่งครู และไม่มี

ความประหยัดโดยไม่เก็บรักษาอุปกรณ์การเรียนของตน เป็นต้น (คณะผู้บริหารอำเภอชุมแสง 2558 (อัดสำเนา), หน้า 54) เพื่อเป็นการพัฒนาในด้านผู้เรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ด้วยความเหมาะสมและเป็นไปได้ภายใต้บริบทของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางของผู้บริหารในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพอย่างสม่ำเสมอต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

2.2 เพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 จำแนกตามสถานภาพของบุคลากรและระดับการศึกษา

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

3. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ในโรงเรียนอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 ในปีการศึกษา 2559 รวมประชากรทั้งสิ้น 663 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา ในอำเภอชุมแสงเครือข่ายที่ 3 ในปีการศึกษา 2559 มีจำนวน 244 คน โดยการเปิดตารางกำหนดขนาดของ R.V.Krejcie & D.W.Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม

(Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นครอบคลุมการปฏิบัติ ที่ผ่านการตรวจสอบสำนวนภาษา และ ความถูกต้องของเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงให้ถูกต้อง โดยทุกข้อมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และ นำไป ไปทดลองใช้ (Try out) กับโรงเรียนในอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน นำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยวิธี สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Method) ได้ระดับความเชื่อมั่น .0.97 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test จากการวิเคราะห์ One-way ANOVA และผลการเปรียบเทียบรายคู่ด้วย วิธีการของ LSD (Least Significant Difference) โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ในกรณีที่ตัวแปรต้น ตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็น รายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) สำหรับการวิจัยเชิง คุณภาพ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูล สำคัญ (Key Informant) จำนวน 10 รูป/คน และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ เนื้อหาเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญของแนวทางทางการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยจะสรุปดังนี้

4.1 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับ มาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านความซื่อสัตย์ตรงลงมากคือ ด้านความมี ระเบียบวินัย ด้านความขยัน ด้านความมีน้ำใจ และด้านความประหยัด

4.2 ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน อำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 ของบุคลากร จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติจึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้ง ไว้แต่หากเปรียบเทียบตามระดับการศึกษา พบว่าภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทาง สถิติที่ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

4.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 คือ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนฝึกฝนให้นักเรียนทำเป็นกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการเสริมแรงบวกให้กับนักเรียน มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน และการที่ทุกคนในสังคมเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

5. อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยจะกล่าวถึงประเด็นดังต่อไปนี้

5.1 ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1

ระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า สภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสงอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้คือ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความขยัน ด้านความมีน้ำใจ และด้านความประหยัด

5.2 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพและระดับการศึกษา

จากการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นที่มีต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยจำแนกตามสถานภาพและระดับการศึกษา เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นจะอภิปราย ดังนี้

1) บุคลากรที่มีสถานภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอชุมแสง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 1 โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความประหยัด และ ด้านความมีน้ำใจ พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ เปี่ยมประถม ได้

ศึกษาเรื่องจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบจริยธรรมนักเรียน ประถมศึกษาตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอบาง ปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งพบว่า ระดับจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา ตามความ คิดเห็นของครูและผู้ปกครอง สังกัดสำนักงานการศึกษา อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนก ตามความคิดเห็นของครูและผู้ปกครอง ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านความอดทน ด้านความ ประหยัด ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีระเบียบวินัย ด้านความเสียสละ ด้านความเมตตา กรุณา ด้านความตรงต่อเวลา ด้านความสามัคคี ด้านความยุติธรรม ด้านความเป็นผู้มีวัฒนธรรมและ ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจริยธรรม ด้านความใฝ่รู้และด้านความกตัญญูทวดเทวี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อสภาพคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงยอมรับ สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความ คิดเห็นต่อสภาพคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในด้านความซื่อสัตย์ ด้านความขยัน ด้านความมี ระเบียบวินัย และด้านความประหยัด แตกต่างกัน ยกเว้นด้านความมีน้ำใจ มีระดับความคิดเห็นไม่ แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลี สุจินดา ได้ศึกษาเรื่องจริยธรรมของเด็กมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบเชิงจริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี จำแนกตามความคิดเห็นของผู้ปกครองและครู ซึ่งพบว่า จริยธรรมของเด็กมัธยมศึกษาโรงเรียนสังกัดคณะรักกางเขนแห่งจันทบุรี ตามความคิดเห็นของ ผู้ปกครองและครู ด้านความเมตตา กรุณา ความสามัคคี ความอดทน ความเสียสละ โดยรวมแตกต่าง กันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ และความประหยัด แตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (พระครูประโชติจันทวิมล (จนทโชโต), 2555, หน้า 59- 60)

5.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอบางปะกง สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 1 คือ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริม และพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน ฝึกฝนให้นักเรียนทำเป็นกิจวัตรประจำวันจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ดี มีการเสริมแรงบวกให้กับนักเรียน มีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และการที่ทุกคนในสังคมเป็นตัวอย่างและแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่เป็นนโยบายหลักของกระทรวงศึกษาธิการ เช่น กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2) ควรพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายให้มีความรู้และตระหนักในการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีแก่นักเรียน

3) ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในแผนการจัดการศึกษาแห่งชาติเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

4) ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับกลยุทธ์ของสถานศึกษาโดยมีการสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาควรร่วมมือกันนำแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน

2) ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

6.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีส่งผลต่อคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในยุคการเรียนรู้แบบ Thailand 4.0

2) ควรมีการศึกษาพุทธวิธีที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545–2559).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร.

อมรา เล็กเริงสินธุ์. (2542). **คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอ
ธรรม.

คณะผู้บริหารอำเภอชุมแสง. (2558) **แบบบันทึกการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอชุมแสง
ประจำปีการศึกษา 2558**. นครสวรรค์: ฝ่ายวิชาการอำเภอชุมแสง.

พระครูประโชติจันทวิมล (จันทโชโต). (2555). “การส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนนวมิ
นตราชินุทิศหอวัง นนทบุรี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พุทธวิธีดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน

A Buddhist Approach to self-care of Diabetic Patients

พระครูวินัยธรชาติชาย สมาจาโร (เชียงใหม่)*^๑

Phrakhru Winaithornchachai Samajaro (Chiang Chana)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วย 2) เพื่อศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน 3) เพื่อประยุกต์ใช้พุทธวิธีการดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวาน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยทำการศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) หนังสือเอกสารงานวิจัยและตำราวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปผลในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) สุขภาพที่ดีเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมนุษย์ แต่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้นมา สิ่งสำคัญอันดับแรก คือการดูแลตนเองก่อน การดูแลตนเองนั้นในยามปกติเราก็ดูแลตนเองกันอยู่แล้ว ถึงเวลาป่วยก็ต้องดูแลตนเองก่อน ถ้าไม่ไหวจริง ๆ จึงให้บุคคลอื่นช่วยดูแล ในปัจจุบันมีทฤษฎีการดูแลตนเองอยู่หลายทฤษฎี เช่นทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม ทฤษฎีการปรับตัวของลอย ทฤษฎีพยาบาลของคิง เป็นต้น

2) โรคเบาหวานนั้นเป็นโรคเรื้อรังชนิดหนึ่งเป็นโรคที่เกิดจากความผิดปกติของการเผาผลาญสารอาหารในร่างกายทำให้เกิดระดับน้ำตาลในเลือดสูงผิดปกติ มีผู้ป่วยโรคเบาหวานเพิ่มขึ้นทุกปี โรคเบาหวานแบ่งเป็น 2 ชนิด คือ (1) โรคเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลิน มีปัจจัยหลักคือ ปัจจัยทางพันธุกรรมพันธุ และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (2) โรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน มีปัจจัยหลายประการ เช่น ความอ้วน พันธุกรรม ขาดการออกกำลังกาย ความผิดปกติของตับอ่อน ความเครียด การใช้ยาคุมกำเนิด เป็นต้น อาการทั่วไปของผู้ป่วยโรคเบาหวานมี 7 อย่าง คือ (1) ปัสสาวะบ่อย (2) คอแห้งตึมน้ำมาก (3) หิวบ่อยท่านจุ (4) แผลหายยาก (5) คันตามผิวหนัง (6) ตาพร่ามัว (7) ชา และ

* วัดหนองสะเอ้ง ต.สายลำโพง อ.ท่าตะโก จ.นครสวรรค์ 60160

ปวดตามปลายมือปลายเท้า การดูแลตนเองทำได้ 4 ประการ คือ (1) คุมด้านโภชนาการ (2) ออกกำลังกาย (3) การใช้ยา (4) ดูแลเท้า ก็จะสามารถดำเนินชีวิตเหมือนบุคคลปกติทั่วไป

3) การประยุกต์ใช้พุทธวิธีดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น แบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ (1) การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทางกาย ซึ่งพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ดูแลตนเอง 2 ด้าน คือ ก) การควบคุมโภชนาการ ข) การออกกำลังกาย ซึ่งสอดคล้องกับการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานตามแพทย์แผนปัจจุบัน (2) การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ทางใจ โดยทรงสอนให้มีความมุ่งมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ รู้เท่าทันกิเลส การเจริญจิตภาวนา และทรงสอนให้ศึกษาและพิจารณาหลักธรรม ได้แก่ อปัณณกปฏิบัติ 4, อิทธิบาท 4, สติปัฏฐาน 4, โพชฌงค์ 7 และ ศีรیمانนทสูตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศีรیمانนทสูตรได้ระบุชื่อโรคเบาหวานมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลแล้ว หากแต่มีข้อค้นพบว่า พระสงฆ์ที่ป่วยด้วยโรคเบาหวานในปัจจุบันส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ดูแลตนเองทางด้านจิตใจ หากมีการเผยแพร่องค์ความรู้ส่วนนี้ให้กว้างขวางและแพร่หลาย จะช่วยให้พุทธวิธีดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวาน บังเกิดผลทำจิตใจสงบเยือกเย็น สามารถควบคุมอาการของโรคได้ด้วยดี และใช้ชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การดูแลตนเอง, ผู้ป่วยโรคเบาหวาน

Abstract

This research on “A Buddhist Approach to Self-care of Diabetic Patients” had 3 objectives: 1) to study the approaches to self-care of the patients, 2) to study the approach to self-care of diabetic patients and 3) to apply the Buddhist approach to self-care of monks with diabetic.

This research was a documentary research which was studied from primary source such as the Tipitaka and secondary sources as textbooks, documents, research papers and other related academic books then the data was analyzed into descriptive form.

The study revealed as the following:

1) Good health has been the most important thing for human beings. Whenever the sickness appeared, the first thing was to self-care oneself, but if there

needed some help from the others in case of insufficient self-care, it's necessary to ask for help. At present, there are many Self-Care Theories such as Self-Care Theory of Orem, Self-Adjustment of Loyd and King's Nursing Theory.

2) Diabetes mellitus is a chronic disease. It caused by the abnormal of metabolism which appeared the high levels of glucose in the blood abnormally. It has found that there are more diabetic patients every year. Diabetes mellitus was divided into 2 types: 1) the one depended on the insulin which the main factors came from both the heredity and the environment and 2) the one no need to depend on the insulin caused by various factors such as heaviness, heredity, lack of exercises, abnormal pancreas, tension, using birth-control pills and so on. There were 7 symptoms generally shown in diabetic patients: 1) urination more often, 2) thirst, needed more drinking water, 3) hunger more often and ate more, 4) hardly to cure the wounds, 5) itchiness over the skin, 6) blurry eyes and 7) numbness and hurt at the end of hands and feet. Four suggestions to self-care: 1) nutrition control, 2) exercises, 3) using right medicines and 4) taking good care of the feet. If diabetic patients did as mentioned above, they surely could conduct their lives as normal persons.

3) Applying the Buddhist approach to self-care with diabetic patients for the monks was divided into 2 types: 1) Physical self-care of diabetic patients which the Buddha granted to follow these 2 ways: one is nutrition control and another one is doing exercise which is conform to the self-care method of present medicine. 2) Mental self-care of diabetic patients, He mentioned on the commitment to live, awareness of defilement, practicing the meditation and He also taught to consider the Buddhist principle such as 4 Apannaka-patipadas, 4 Iddhipadas, 4 Satipatthanas, 7 Bojjhngas and Girimananda Sutta. Especially in Girimananda Sutta, it was revealed that the name of diabetic was appeared in the Buddha's lifetime. It was found that the diabetic monks in present did not realize to apply the Buddhist approach to mental self-care, therefore if there is the way to distribution this knowledge then it

can help the diabetic monks to take care of themselves and also they will have a peaceful mind which is the best way to control diabetes and finally they will live happily.

Keywords: Buddhist Method, Self-care, iabetics

1. บทนำ

ปัจจุบันโรคเบาหวานนับว่าเป็นโรคที่มีผู้เป็นกันมากเป็นลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย โดยคนไทยเป็นกันมาก ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ไม่เลือกว่าจะประกอบอาชีพอะไร ก็มีสิทธิ์เป็นกันได้ ทุกคนไม่เลือกชั้นวรรณะ โรคเบาหวานเป็นหนึ่งในโรคที่สำคัญมากทางระบาดวิทยา ซึ่งทางองค์การอนามัยโลกให้ความสนใจทั้งนี้พบว่า ประชากรไทยทุก ๆ 100 คน จะมีผู้เป็นโรคเบาหวานถึง 6 คน และสำหรับประเทศไทย และประเทศทางเอเซียนั้น ผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานร้อยละ 99 เป็นเบาหวานประเภทที่ 2 ในขณะที่ประเทศทางยุโรป และอเมริกา มีผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานประเภทที่ 2 เพียงร้อยละ 85 เท่านั้น (เทพ หิมะทองคำ และคณะ, 2547, หน้า 19) ตามหลักแห่งเวชศาสตร์ชะลอวัย คนที่ทานน้อย ออกกำลังสม่ำเสมอ และมีจิตใจที่สงบ จะเป็นผู้มีสุขภาพที่ดี และมีอายุยืนยาว ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้เข้าใจว่า พระภิกษุไทยน่าจะเป็นตัวอย่างแห่งการมีสุขภาพที่ดี เพราะทานฉันอาหารเพียงวันละสองมื้อ มีการเดินบิณฑบาตทุกวัน ซึ่งเปรียบได้กับการออกกำลังกาย และการปฏิบัติธรรม ซึ่งส่งผลให้จิตใจเป็นสุขและปราศจากความเครียด แต่จากประสบการณ์ของการเป็นแพทย์ ได้มีโอกาสตรวจรักษาพระภิกษุหลายรูป ทำให้กลับมาคิดใหม่ว่า ทำไมพระภิกษุจึงอาพาธเป็นโรคเรื้อรังเป็นจำนวนมาก และคำตอบที่ได้ก็คือ อาจเป็นเพราะอาหารที่ฉันนั้น เป็นอาหารที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่คือสิ่งที่มีผู้นำมาถวาย (คณะแพทย์อาสา, 2556, หน้า 8)

จากการศึกษาสุขภาพะด้านร่างกายของพระภิกษุไทยในปัจจุบันพบว่า มีพระภิกษุป่วยเป็นโรคต่าง ๆ จำนวนมาก โดยสามารถจำแนกโรคที่มีผลกระทบต่อสุขภาพะของพระภิกษุส่วนใหญ่ได้แก่ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคไตวายเรื้อรัง และโรคกระเพาะ ซึ่งอาการเจ็บป่วยโดยโรคเหล่านี้ มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการฉันอาหารที่ขาดความสมดุลตามหลักโภชนาการ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2559, หน้า 10) การรักษาโรคเบาหวานด้วยยาอย่างเดียวไม่ได้ผลการรักษาต้องควบคู่ไปกับกาปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต คือการปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมการดูแลตนเอง เช่น พฤติกรรมการบริโภคอาหาร การออกกำลังกาย การรับประทานยาที่ถูกต้อง การเข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง การป้องกันตนเองจากภาวะแทรกซ้อน การป้องกันตนเองจากภาวะเครียด สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าไม่ดูแลตนเองให้ดีแล้ว ก็จะทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนขึ้นมาได้

ผู้ป่วยโรคเบาหวานนอกจากจะป่วยทางด้านร่างกายแล้ว ทางด้านจิตใจก็จะป่วยตามไปด้วย เช่น มีความซึมเศร้า วิตกกังวลเกี่ยวกับอาการป่วย มีความเครียดเกิดขึ้น เพราะมีวแต่กังวลกับอาการเจ็บป่วยของตน ทำให้จิตใจห่อเหี่ยว ผู้ป่วยต้องพึ่งพาการดูแลรักษาทางการแพทย์และการดูแลตนเอง เพื่อลดภาระในการดูแลผู้ป่วยของทั้งลูกหลานญาติพี่น้อง และบุคคลใกล้ชิด ปัจจุบันมีการนำหลักธรรม หรือพุทธวิธีในพระพุทธศาสนามาช่วยในการดูแลผู้ป่วย ซึ่งหมายรวมพระภิกษุผู้ป่วยด้วยโดยทางพระพุทธศาสนาได้สอนให้พึ่งพาตนเองก่อน ก่อนที่จะไปพึ่งพาผู้อื่น เพราะไม่มีใครที่จะรักเราเท่ากับตัวเราเอง และในพระพุทธศาสนาก็มีพุทธวิธีที่จะนำมาใช้ในการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุผู้ป่วยโรคเป็นต่าง ๆ รวมถึงโรคเบาหวานด้วย เช่น อปถมกปฏิบัติ อิทธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 โพชฌงค์ 7 สัจจะ 10 ประการ เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วย
- 2.2 เพื่อศึกษาการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน
- 2.3 เพื่อประยุกต์ใช้พุทธวิธีการดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวาน

3. ผู้ป่วยกับการดูแลตนเอง

ผู้ป่วยคือ ผู้ที่ไม่สบาย และได้รับความทุกข์ทรมานทั้งร่างกายจิตใจ และอารมณ์จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องไปพบแพทย์ ซึ่งในยามปกติเรื่องการดูแลตนเองเราก็ดูแลกันอยู่แล้ว แต่ในยามเกิดการเจ็บป่วยขึ้นมา เราก็มองต้องดูแลตนเองเป็นพิเศษกว่าในยามปกติ สุขภาพนั้น มีความสำคัญมากต่อการใช้ชีวิตของบุคคลโดยทั่วไปในสังคม เพราะผู้มีสุขภาพที่ดีนั้น จะมีความสุขกับการดำเนินชีวิต ไม่เป็นห่วง ไม่กังวล ในเรื่องการเจ็บป่วย มีร่างกายที่แข็งแรง มีอายุยืน สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุขในสังคมได้ แต่ ถ้าไม่ยอมป่วย หรือป่วยให้น้อยที่สุด เราต้องดูแลสุขภาพของเราให้ดีที่สุด

รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุขได้เล็งเห็นความสำคัญของสุขภาพที่ดีของประชาชนในชาติ จึงได้ออกสุขภาพบัญญัติ 10 ประการ เช่น การดูแลร่างกาย และรักษาของใช้ให้สะอาด รักษาฟันให้

แข็งแรง และแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง ล้างมือให้สะอาดก่อนรับประทานอาหาร และหลังรับประทานอาหาร กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากอันตราย และหลีกเลี่ยงอาหารรสจัดที่สุดฉาด งดบุหรี่ สุรา ยาเสพติด การพนัน และสำส่อนทางเพศ ฯลฯ (กองสุศึกษา กระทรวงสาธารณสุข, 2541, หน้า 14-17) เพื่อให้คนไทยได้ปฏิบัติตาม ซึ่งทำให้สุขภาพของคนในชาตินั้น ดีขึ้น ห่างไกลโรค เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยขึ้นควรจะไปพบแพทย์เพื่อรับการรักษา

ในทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้ที่ป่วย ซึ่งมาจากภาษาบาลีมี 3 คำที่แปลเป็นภาษาไทยว่า ผู้ป่วย ได้แก่คำว่า คิลานो พยาธิตา และอาตุโร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์, 2541, หน้า 86) และปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต ได้ให้ความหมายของคำแต่ละคำไว้ดังนี้

คิลานो แปลว่า เป็นไข้ คนเจ็บ

อาตุโร แปลว่า เดือดร้อน เจ็บไข้ คนเจ็บ กระสับกระส่าย

ในปัจจุบันนี้มีโรคต่าง ๆ มีมากมายหลายชนิด โรคที่เป็นกันมากมีอยู่ 10 โรคด้วยกัน เช่น โรคมะเร็ง โรคหลอดเลือด โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง วัณโรค โรคปอดเรื้อรัง โรคภูมิแพ้ โรคระบบประสาทจิตเวช โรคระบบกล้ามเนื้อเส้นเอ็นอักเสบ โรคอ้วน และน้ำหนักตัวเกิน (Thai Love Health (TLH), 2561) ควรที่เราต้องศึกษาแต่ละโรคเพื่อให้รู้ จะทำให้เรารู้เท่าทันโรคต่าง ๆ และเมื่อเกิดการเจ็บป่วยเกิดขึ้น อันดับแรกคือต้องดูแลตนเองก่อน แต่ถ้าดูแลตนเองไม่ได้ก็ให้ผู้อื่นนั้นช่วยเหลือ ซึ่งผู้ป่วยนั้น เมื่อมีอาการป่วยเกิดขึ้น จะมีอาการแสดงออกได้หลายอย่าง เช่น อาการไข้ ไอ ปวดศีรษะ ปวดท้อง ฯลฯ ถ้ารักษาด้วยตนเองแล้วไม่หายต้องไปพบแพทย์ สำหรับการดูแลตนเองนั้น มีทฤษฎีในการดูแลตนเองอยู่หลายทฤษฎี เช่น ทฤษฎีดูแลตนเองของโอเร็ม (ภาวนา กิริติยวงศ์, 2544, หน้า 44) ทฤษฎีการปรับตัวของรอย, ทฤษฎีพยาบาลของคิง (นริสา วงศ์พนารักษ์, 2556: 17) ซึ่งเราสามารถนำมาใช้ในการดูแลตนเองได้เป็นอย่างดี

สรุปว่า การมีสุขภาพที่ดีนั้น เป็นความปรารถนาของมนุษย์ทุกคน ดังนั้น รัฐบาลโดยกระทรวงสาธารณสุข จึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก โดยได้ออกบัญญัติ 10 ประการ ไว้ให้คนในชาติได้นำไปปฏิบัติ เพื่อทำให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพที่ดี สำหรับผู้ป่วยนั้น มีความหมายทั้งผู้ป่วยโดยทั่วไป และทางพุทธศาสนา ส่วนโรคที่ผู้ป่วยเป็นอยู่นั้น มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และยังคงมีมาถึงปัจจุบัน การดูแลตนเองนั้น ในยามปกติเราก็ดูแลตนเองอยู่แล้ว แต่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เราจำเป็นต้องดูแลตนเองก่อน แต่ถ้าเราป่วยมาก ไม่สามารถดูแลตนเองได้จึงจะพึ่งพาผู้อื่นให้มาช่วยดูแล ทฤษฎีการดูแลตนเองนั้นมีอยู่มากมาย แต่มีทฤษฎีที่นิยมนำมาใช้

กันมากขึ้น ทฤษฎีการดูแลตนเองของโอเร็ม ทฤษฎีการปรับตัวของลอย ทฤษฎีพยาบาลของคิง ซึ่งเราสามารถนำทฤษฎีต่าง ๆ มาใช้ในการดูแลตนเองได้ ซึ่งจะทำให้เราดำเนินชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน

นักวิชาการทางด้านการแพทย์ได้นิยามความหมายเกี่ยวกับโรคเบาหวานในลักษณะที่สอดคล้องกันดังต่อไปนี้คือ โรคเบาหวาน เป็นชื่อโรคชนิดหนึ่งมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 637) แบ่งเป็น 4 ชนิดตามสาเหตุของการเกิดโรคดังนี้

1. โรคเบาหวานชนิดที่ 1 (type 1 diabetes mellitus, T1DM)
2. โรคเบาหวานชนิดที่ 2 (type 2 diabetes mellitus, T2DM)
3. โรคเบาหวานที่มีสาเหตุจำเพาะ (other specific types)
4. โรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์ (gestational diabetes mellitus, GDM) (สมาคม

โรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และอื่น ๆ, 2557, หน้า 1)

ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ได้ปรากฏชื่อโรคหนึ่งในพระไตรปิฎกภาษาบาลี คือ มธุเมโห (อง.ทสก. 24/60/117) ซึ่งในฉบับแปลภาษาไทยของมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย (อง. ทสก. 38/60/192. (ฉบับมหาวิทยาลัย) และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (อง.ทสก.(ไทย) 24/60/130) ได้แปลตรงกันว่า โรคเบาหวาน แต่ในหนังสือมหาสติปัฏฐานสูตรแปล และคิริมานนทสูตรแปล ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร) ได้แปลต่างไปว่า “โรคปัสสาวะหวาน” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร), 2523, หน้า 101)

สถานการณ์ของโรคเบาหวาน น.พ.เพชร รอดอารีย์ เลขาธิการสมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยฯ กล่าวว่า จากข้อมูลของสมาพันธ์เบาหวานนานาชาติ (International Diabetes Federation; IDF) รายงานสถานการณ์โรคเบาหวานในปี 2558 นี้ว่ามีผู้เป็นเบาหวานทั่วโลก 387 ล้านคน ซึ่งสาเหตุสำคัญคือการไม่ได้รับการวินิจฉัย หรือไม่ได้รับการตรวจคัดกรองว่าเป็นโรคเบาหวานตั้งแต่เบื้องต้น ซึ่งมีสัดส่วนถึงร้อยละ 46 และการที่เป็นโรคเบาหวานแล้วไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลได้ ซึ่งนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อน และความสูญเสียที่สำคัญคือ ตาบอด การถูกตัดขา ไตวาย และการเสียชีวิตเฉียบพลันจากโรคหัวใจ และหลอดเลือด สำหรับประเทศไทย พบว่าคนไทยที่อายุมากกว่า 15 ปี เป็นโรคเบาหวานร้อยละ 6.9 โดยที่มีประชาชนที่อยู่ในวัยทำงานอายุ

ระหว่าง 45-59 ปี เป็นโรคเบาหวานถึงร้อยละ 10.1 และผู้ที่อายุ 30-44 ปี เป็นโรคเบาหวานร้อยละ 3.4 นอกจากจำนวนจะสูงขึ้นแล้วยังพบว่ามีมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่ทราบว่าตัวเองเป็นโรคเบาหวาน และผู้ที่มีน้ำตาลในเลือดสูงกว่าปกติมีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคเบาหวานในอนาคตอีกกว่าร้อยละ 10 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2560)

การวินิจฉัยโรคเบาหวาน การวินิจฉัยว่าบุคคลหนึ่งเป็นเบาหวานหรือไม่นั้น พิจารณาที่ระดับน้ำตาลในเลือดเป็นเกณฑ์ เดิมถือว่าระดับน้ำตาลในเลือดก่อนรับประทานอาหารเช้า (หลังเที่ยงคืนไม่ได้รับประทานอะไรเลย นอกจากน้ำเปล่า) ได้มากกว่า 140 มิลลิกรัม/เดซิลิตร 2 ครั้ง หรือหากพบน้ำตาลในเลือดไม่ว่าเวลาใดมากกว่า หรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร เพียงครั้งเดียว ร่วมกับอาการ เช่น ปัสสาวะบ่อย คอแห้ง กระหายน้ำ กินจุ น้ำหนักลด ฯลฯ ให้ถือว่าเป็นเบาหวานได้เลย แต่ในปัจจุบัน สมาคมเบาหวานแห่งสหรัฐอเมริกา (the American Diabetes Association, ADA) มีความเห็นว่า บุคคลบางกลุ่มที่แม้ระดับน้ำตาลไม่สูงมาก แต่ก็มีโรคแทรกซ้อนได้เช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเบาหวาน จึงปรับค่าการวินิจฉัยใหม่ให้ต่ำลง คือ ถ้ามีระดับน้ำตาลในเลือดก่อนรับประทานอาหารเช้า ตั้งแต่ 126 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ขึ้นไป หรือ หลังรับประทานอาหารเช้าแล้วมากกว่า หรือเท่ากับ 200 มิลลิกรัม/เดซิลิตร ร่วมกับมีอาการโรคเบาหวานดังกล่าวข้างต้น ให้ถือว่าเป็นโรคเบาหวานได้เลย อย่างไรก็ตาม เพื่อการวินิจฉัยที่ถูกต้องแน่นอน จึงควรยืนยันผลการตรวจซ้ำอีกครั้ง

การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวาน ต้องดูแลหลาย ๆ ด้านควบคู่กันไป ดังนี้คือ

1) ภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน วิธีป้องกัน และรักษา ผู้ป่วยเบาหวานทุกประเภท เกิดภาวะแทรกซ้อนที่มีอันตราย และคุกคามชีวิตได้ปัจจัยที่สำคัญ ซึ่งทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนในผู้ป่วยเบาหวาน คือระยะเวลาที่ผู้ป่วยควบคุมโรคได้ไม่ดี การปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ส่วนมากผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 จะมีปัญหาที่เกิดจากภาวะแทรกซ้อน (ศุภลักษณ์ จันทาญ, 2546, หน้า 16) ซึ่งมีทั้งชนิดฉับพลัน และเรื้อรัง ชนิดฉับพลัน เช่น โรคติดเชื้อ ภาวะน้ำตาลในเลือดสูงมาก ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ ต้องหมั่นดูแลตนเองให้ดี ควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ ถ้ามีอาการผิดปกติควรไปพบแพทย์

2) การดูแลตนเองด้านโภชนาการ กองโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดทำข้อควรปฏิบัติในการกินอาหารเพื่อสุขภาพที่ดีของคนไทย หรือ โภชนบัญญัติ 9 ประการ มีดังนี้

1. กินอาหารครบ 5 หมู่ แต่ละหมู่ให้หลากหลาย และหมั่นดูแลน้ำหนักตัว
2. กินผักเป็นอาหารหลัก สลับกับอาหารประเภทแป้งอื่นเป็นบางมื้อ

3. กินผักให้มาก และกินผลไม้เป็นประจำ
4. กินปลา เนื้อสัตว์ไม่ติดมัน ไข่ ถั่วเมล็ดแห้ง ประจำ
5. ดื่มนมให้เหมาะสมตามวัย
6. กินอาหารที่มีไขมันแต่พอควร
7. หลีกเลี่ยงการกินอาหารรสหวานจัดและเค็มจัด
8. กินอาหารที่ปราศจากการปนเปื้อน
9. งดหรือลดเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (สุทิน ศรีอัฐภาพร และวรรณ นิธิยานันท์, 2548, หน้า 109)

ดังนั้นผู้ป่วยโรคเบาหวาน ควรควบคุมเรื่องอาหาร เนื่องจากอาหารที่ผู้ป่วยโรคเบาหวานรับประทานเข้าไบนั้น บางชนิดก็มีผลกับระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วย ดังนั้นผู้ป่วย ควรที่จะศึกษา และทำความเข้าใจกับอาหาร และชนิดแต่ละประเภทว่า เมื่อรับประทานไปแล้ว จะมีผลต่อร่างกายอย่างไร

3) การออกกำลังกาย เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน นอกจากให้ประโยชน์ต่อสุขภาพร่างกาย ส่งเสริมการทำงานของระบบหัวใจ และหลอดเลือดดีขึ้น ปอดทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล้ามเนื้อ และข้อต่อแข็งแรง ยังเพิ่มความสามารถของเซลล์เนื้อเยื่อในการรับอินซูลินได้มากขึ้น ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดได้มากขึ้น ขณะออกกำลังกายยังได้หลังสารแห่งความสุขด้วยระดับการออกกำลังกายให้พอเหมาะกับสภาพร่างกาย หากออกกำลังกายมากเกินไปทำให้ระดับน้ำตาลลดลงไปมากจนอาจเป็นอันตรายถึงหมดสติได้ จึงต้องระมัดระวัง เลือกชนิดการออกกำลังกาย ระยะเวลาการออกกำลังกายให้เหมาะสมกับตนเอง

ผู้ป่วยเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน ควรออกกำลังกายแบบเบา ๆ ไปจนถึงเหนื่อยปานกลาง เป็นเวลาต่อเนื่องนาน อย่างน้อย 30 - 45 นาที จะได้ประโยชน์ ในแง่การกระตุ้นหัวใจ กระตุ้นการไหลเวียนโลหิต ควรออกกำลังกายในทุกวันเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง กิจกรรมที่ใช้พลังงานเบาถึงปานกลาง ได้แก่ การเล่นโยคะ การรำมวยจีน การแกว่งแขน การบริหารเหยียดยืดกล้ามเนื้อ การเดินเร็วซึ่งจะมีการเคลื่อนไหวไปทั้งร่างกาย การปั่นจักรยานอยู่กับที่ช้า ๆ การวิ่งอยู่กับที่บนเครื่องที่ตั้งอยู่ในบ้าน หรือสถานออกกำลังกาย การว่ายน้ำ (รัชนิวรรณ แก้วรังศรี, 2552, หน้า 145-146)

4) การใช้ยาลดน้ำตาล ยาเม็ด และอินซูลิน การรักษาโรคเบาหวานโดยการใช้ยา ผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ต้องรับการรักษาด้วยยาเม็ด หรือฉีดอินซูลิน จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ยา ตลอดจนฤทธิ์ข้างเคียงของยา เพื่อให้การใช้ยามีประสิทธิภาพสูงสุด และผลข้างเคียงน้อยที่สุด

จากการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่ที่เพิ่งทราบว่าตนเป็นโรคเบาหวาน หรือแม้กระทั่งในบางคนที่เป็นโรคเบาหวานมานานแล้ว ยังมีความรู้เกี่ยวกับการใช้น้ำตาลน้อยมาก จึงจำเป็นต้องให้ความรู้ดังกล่าวแก่ผู้ป่วย เพื่อให้สามารถดูแลตนเองในเรื่องการใช้น้ำตาลได้อย่างถูกต้อง (บุญทิพย์ สิริธรรังศรี, 2538, หน้า 47) ยาที่ผู้ป่วยโรคเบาหวานใช้มี 2 ชนิด คือ ชนิดรับประทาน และการฉีดอินซูลิน

5) การดูแลสุขภาพโดยทั่วไป และขณะเจ็บป่วย โรคเบาหวานจัดเป็นโรคเรื้อรังที่มีลักษณะเฉพาะในการดำเนินของโรค มีระยะที่โรคสงบ และระยะที่โรคกำเริบ ในระยะที่โรคสงบ ผู้ป่วยอาจไม่แสดงการผิดปกติอะไร แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้ป่วยสามารถควบคุมโรคได้ ถ้าระดับน้ำตาลในเลือดสูงกว่าค่าปกติแต่ไม่ถึงกับทำให้เกิดความผิดปกติที่รุนแรง กระบวนการทำลายระบบหลอดเลือด และระบบประสาทยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ ผู้ป่วยจึงต้องดูแลตนเองในเรื่องการควบคุมอาหาร การรับประทานยา หรือฉีดยา การควบคุมความเครียด การสังเกตอาการน้ำตาลในเลือดสูง และอาการน้ำตาลในเลือดต่ำ การออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เพื่อควบคุมน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับปกติทุกวัน (ภาวนา กิริติยวงศ์, 2544, หน้า 19)

6) การดูแลเท้าในผู้ป่วยโรคเบาหวาน การป้องกันไม่ให้เกิดแผลที่เท้าเป็นสิ่งสำคัญมาก จึงหมั่นดูแลรักษาเท้า ดังนี้

1. ทำความสะอาดเท้า และดูแลผิวหนังทุกวัน เวลาอาบน้ำควรล้าง และฟอกสบู่ตามซอกนิ้วเท้า และส่วนต่าง ๆ ของเท้าอย่างทั่วถึง
2. หลังล้างเท้าเรียบร้อยแล้ว ควรซับทุกส่วนให้แห้งด้วยผ้าขนหนู โดยเฉพาะบริเวณซอกนิ้วเท้า ระมัดระวังอย่าเช็ดแรงเกินไป เพราะผิวหนังอาจถลอกเป็นแผลได้
3. ถ้าผิวหนังที่เท้าแห้งเกินไป ควรใช้ครีมทาผิวทาบาง ๆ โดยเว้นบริเวณซอกนิ้วเท้า และรอบเล็บเท้า แต่ต้องมั่นใจว่าล้างออกได้หมด
4. ตรวจเท้าอย่างละเอียดทุกวัน โดยเฉพาะบริเวณซอกนิ้วเท้า ฝ่าเท้า บริเวณที่เป็นจุดรับน้ำหนัก และรอบเล็บเท้า เพื่อดูว่ามีรอยขีด บาดแผล หรืออักเสบหรือไม่ หากมีแผลที่เท้าต้องรีบไปพบแพทย์ทันที
5. ในรายที่ไม่สามารถกำตรวจเท้าได้ ควรใช้กระจกส่องดูใต้เท้า หรือให้ญาติหรือผู้ดูแลช่วยดูใต้ฝ่าเท้าแทน
6. หลีกเลี่ยงการเดินเท้าเปล่า และระมัดระวังการเกิดแผลที่เท้า จะใส่รองเท้านุ่ม หุ้มปลายเท้าอย่างที่ใช้ในโรงแรมก็ได้ แต่ต้องระวังลื่นด้วย

7. ถ้ารู้สึกว่าเท้าชาหำมวางขวด หรือกระเป่าน้ำร้อน หรือประคบด้วยของร้อนใด ๆ เพราะจะทำให้เกิดแผลไหม้พองขึ้นได้ และไม่ช่วยให้อาการขาดีขึ้นแต่อย่างใด

8. ถ้ามีตุ่มหนอง มีบาดแผล หรืออากเสบที่เท้า ควรรีบไปพบแพทย์ อย่าใช้เข็มบ่งเอง หรือใช้ทิงเจอร์ไอโอดีน หรือไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์ชะแผล ควรล้างแผลด้วยน้ำสะอาดกับสบู่ ปิดแผลด้วยผ้าก๊อตปลอดเชื้อ และติดพลาสติกอย่างนิ่ม (เช่น ไมโครพอร์) อย่าใช้พลาสติกธรรมดา

9. ควรได้รับการตรวจเท้าจากแพทย์ หรือบุคลากรทางการแพทย์อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง แต่สำหรับผู้ที่มีความเสี่ยงสูง เช่น เคยเป็นแผลเรื้อรังมาก่อน ควรได้รับการตรวจมากกว่า 1 ครั้ง

10. หำมนั่งพับเพียบ หรือนั่งยอง ๆ เพราะอาจทำให้การไหลเวียนโลหิตไม่ดี โดยเฉพาะผู้ที่นั่งพับเพียบนาน ๆ และมีอาการขา จะทำให้เกิดแผลที่ตาตุ่ม หรือหลังเท้าได้

11. ในกรณีที่เป็นแผล ถ้าไม่หายภายใน 7 วัน ควรรีบไปพบแพทย์ทันที อย่าปล่อยทิ้งไว้ และห้ามใช้สมุนไพรใด ๆ วางบนแผล เพราะอาจทำให้เกิดการติดเชื้อเพิ่ม หรือทำให้แผลหายช้า และควรเจาะเลือดที่ปลายนิ้วเพื่อตรวจว่าระดับน้ำตาลสูงหรือไม่ ถ้าระดับน้ำตาลสูงต้องรีบไปพบแพทย์ทันที เช่นเดียวกัน (รุ่งระวี นาเจริญ, 2553, หน้า 74-77)

7) วิธีดำเนินชีวิตเมื่อเป็นโรคเบาหวาน เบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่ต้องรักษาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน หรือตลอดชีวิต ซึ่งหากได้รับการรักษาอย่างจริงจังจะสามารถใช้ชีวิตเหมือนคนปกติได้ แต่ถ้ารักษาไม่จริงจังก็อาจมีอันตรายจากภาวะแทรกซ้อนได้มากดังนั้น ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต เพื่อให้มีสุขภาพดี ดังนี้

1. การควบคุมอาหารการลดน้ำหนัก (ถ้าอ้วน) และการออกกำลังกายมีความสำคัญต่อการรักษาโรคเบาหวานเป็นอย่างมาก ในรายที่เป็นไม่มากถ้าปฏิบัติในเรื่องเหล่านี้ได้ดี อาจหายจากโรคเบาหวานได้โดยไม่ต้องพึ่งยา ผู้ป่วยควรลดการกินน้ำตาล และของหวานทุกชนิด (รวมทั้งผลไม้หวาน และน้ำผึ้ง) ให้เหลือน้อยที่สุด ควรเลิกกินน้ำหวานน้ำอัดลมเหล้าเบียร์ ควรลดการกินอาหารพวกแป้ง เช่น ข้าว ข้าวเหนียว ขนมปัง ก๋วยเตี๋ยว บะหมี่วุ้นเส้น เผือก มัน เป็นต้น ควรลดอาหารพวกไขมันเช่น ของทอด ของมัน ขาหมูหมูสามชั้น อาหาร หรือขนมที่ใส่กะทิ ผู้ป่วยควรหันไปกินอาหารพวกโปรตีน (เนื้อแดงไขมันต่ำต่าง ๆ) ผัก และผลไม้ที่ไม่หวานจัดให้มากขึ้น ส่วนการออกกำลังกายจะเลือกแบบใดก็ได้ เช่น เดินเร็ววิ่งเหยาะ ขี่จักรยาน ว่ายน้ำ รำมวยจีน เล่นโยคะ ภายหลัง เป็นต้น แต่ควรทำอย่างสม่ำเสมอ และไม่ควรหักโหมจนเกินไป

2. ผู้ป่วยควรเลิกสูบบุหรี่โดยเด็ดขาด มิเช่นนั้นอาจทำให้ผนังหลอดเลือดแดงแข็งเร็วขึ้น ซึ่งเป็นต้นเหตุของโรคแทรกซ้อนต่าง ๆ

3. ผู้ป่วยควรหมั่นดูแลรักษาเท้าเป็นพิเศษ ระวังอย่าให้เกิดบาดแผล หรือการอักเสบซึ่งอาจลุกลามจนกลายเป็นแผลเน่าจนต้องตัดนิ้ว หรือขาทิ้ง

4. ผู้ป่วยที่กินยา หรือฉีดยารักษาเบาหวานอยู่ บางครั้งอาจเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ คือมีอาการใจหวิวใจสั่นหน้ามืดตาลายเหงื่อออกตัวเย็นเหมือนเวลาหิวข้าวถ้าเป็นมากอาจเป็นลมหมดสติหรือชักได้ ผู้ป่วยควรพกน้ำตาล หรือของหวานติดตัวประจำ ถ้าเริ่มรู้สึกมีอาการดังกล่าวให้ผู้ป่วยรีบกินน้ำตาล หรือของหวาน จะช่วยให้อาการดีขึ้น ผู้ป่วยควรทบทวนดูว่ากินอาหารน้อยไป หรือออกกำลังกายมากกว่าที่เคยทำอยู่หรือไม่ ควรปรับทั้งสองอย่างให้พอดีกัน จะช่วยป้องกันมิให้เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำได้ถ้ายังเป็นอยู่บ่อย ๆ ควรไปปรึกษาแพทย์ที่รักษาอาจต้องลดยาเบาหวานลง

5. ผู้ป่วยควรหมั่นตรวจปัสสาวะเอง และตรวจเลือดที่โรงพยาบาลเป็นประจำ เพราะเป็นวิธีที่บอกผลการรักษาได้แน่นอนกว่าการสังเกตจากอาการเพียงอย่างเดียว บางครั้งถึงแม้ว่าจะรู้สึกสบายดีแต่ระดับน้ำตาลในเลือดอาจสูงได้

6. ผู้ป่วยห้ามซื้อยาชุดกินเองเพราะยาบางอย่างอาจเพิ่มน้ำตาลในเลือดได้เช่น สเตอรอยด์ยาขับปัสสาวะเป็นต้น และยาบางอย่างอาจเสริมฤทธิ์ของยารักษาเบาหวาน ทำให้น้ำตาลในเลือดต่ำได้เช่นแอสไพริน เฟนิลบิวตาโซน ซัลฟา เป็นต้น ถ้ามีความจำเป็นต้องใช้ยาเอง ต้องแน่ใจว่ายานั้นไม่มีผลต่อระดับน้ำตาลในเลือด

7. ผู้ป่วยควรมีบัตรประจำตัว (หรือกระดาสแข็งแผ่นเล็ก ๆ) ที่เขียนข้อความว่า “ข้าพเจ้าเป็นโรคเบาหวาน” พร้อมกับบอกชื่อยาที่รักษาพกติดกระเป๋าไว้ หากบังเอิญเป็นลมหมดสติขึ้นมาทางโรงพยาบาลจะได้ทราบประวัติการเจ็บป่วย และให้การรักษาได้ทันทั่วทั้งที่ โรคเบาหวานสามารถป้องกันได้โดยการรู้จักกินอาหาร (ลดของหวานอาหารพวกแป้ง และไขมัน) พยายามอย่าให้อ้วน หมั่นออกกำลังกายเป็นประจำ และทำจิตใจให้ร่าเริงเบิกบาน อย่าเครียด หรือวิตกกังวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ญาติพี่น้องเป็นเบาหวาน ควรต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ และควรตรวจเช็คปัสสาวะ หรือเลือดเป็นครั้งคราว หากพบเป็นเบาหวานในระยะเริ่มแรกจะได้ให้การรักษาแต่เนิ่น ๆ

8) การควบคุมโรคเบาหวานด้วยตนเอง

ปัจจุบันการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานให้เกิดผลดี ผู้ป่วยเบาหวาน ต้องควบคุมระดับน้ำตาล ระดับไขมัน ความดันโลหิต น้ำหนักตัว นอกจากนี้ ต้องออกกำลังกาย และงดสูบบุหรี่ ดังนี้

ก. การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด

1. ระดับน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหาร 70 - 110 มก./ดล.
2. ระดับน้ำตาลในเลือดหลังอาหาร 2 ชั่วโมงน้อยกว่า 140 มก./ดล.
3. ระดับน้ำตาลในเลือดสูงสุดหลังอาหารน้อยกว่า 140 มก./ดล.
4. ระดับน้ำตาลสะสม HbA1C น้อยกว่า 6.5 %

ข. การควบคุมระดับไขมัน

1. โคลเลสเตอรอลน้อยกว่า 180 มก./ดล.
2. เอชดีแอลโคลเลสเตอรอลมากกว่า 40 มก./ดล.
3. แอลดีแอลโคลเลสเตอรอลน้อยกว่า /100 มก./ดล.
4. ไตรกลีเซอไรด์น้อยกว่า 150 มก./ดล.

ค. การควบคุมความดันโลหิต

1. ควบคุมความดันโลหิตให้อยู่ในเกณฑ์ปกติโดยทั่วไปคือ 120/80 มม.ปรอท

ง. การควบคุมน้ำหนัก

1. ดัชนีมวลกายน้อยกว่า 23 กก./ตรม.
2. ขนาครอบเอว : ผู้ชายน้อยกว่า 90 ซม. และผู้หญิง น้อยกว่า 80 ซม.

จ. การออกกำลังกาย ควรออกกำลังกาย ครั้งละ 30 นาทีต่อวัน สัปดาห์ละ 3 - 5 วัน หรือตามคำแนะนำของแพทย์

ฉ. การสูบบุหรี่ ไม่สูบบุหรี่ และหลีกเลี่ยงการรับควันบุหรี่ สำหรับในผู้ป่วยที่ไม่ต้องควบคุมเข้มงวดเป้าหมายระดับน้ำตาลในเลือดขณะอดอาหารควรให้น้อยกว่า 130 มก./ดล. และระดับน้ำตาลสะสม (HbA1c) ประมาณ 7.0% และถ้ามีโรคหลอดเลือดหัวใจ หรือมีปัจจัยเสี่ยงของโรคหลอดเลือดหัวใจหลายอย่างร่วมด้วย ควรควบคุมให้ LDL-C ให้น้อยกว่า 70 มก./ดล. (อภิวรรณัฐ มนวรกุล และคณะ, 2554, หน้า 39-41)

การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น จำเป็นต้องดูแลในหลาย ๆ ด้านไปพร้อมกัน ตั้งแต่การทำความเข้าใจในโรคที่ตัวเองเป็นอยู่, ผลต่อร่างกาย, ภาวะโรคแทรกซ้อนอันเนื่องมาจาก

โรคเบาหวาน ตลอดจนด้านอาหารที่จะรับประทาน ด้านการออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ การทำความเข้าใจเรื่องการใช้ยา ทั้งยาที่ใช้รับประทาน และยาสำหรับฉีด หรืออินซูลิน รวมทั้งการดูแลสุขภาพทั้งปกติ และยามเจ็บป่วย การดูแลสุขภาพของเท้า ตลอดจนการควบคุมระดับน้ำตาลในกระแสเลือดให้เป็นปกติอยู่เสมอ

สรุปว่า โรคเบาหวานนั้นเป็นโรคเรื้อรัง ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ โรคนี้เกิดจากตับอ่อนสร้างฮอร์โมนอินซูลิน (Insulin) ได้น้อย หรือไม่ได้เลย ฮอร์โมนชนิดนี้มีหน้าที่คอยช่วยให้ร่างกายเผาผลาญน้ำตาลมาใช้เป็นพลังงาน เมื่ออินซูลินในร่างกายไม่พอน้ำตาลก็ไม่ถูกนำไปใช้จึงเกิดการคั่งของน้ำตาลในเลือด และอวัยวะต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละปีจะมีผู้ป่วยโรคเบาหวานเพิ่มขึ้น โรคเบาหวานมี 2 ชนิด คือ 1) โรคเบาหวานชนิดพึ่งอินซูลิน มีปัจจัยหลักคือ ปัจจัยทางกรรมพันธุ์ และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม 2) โรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน มีปัจจัยหลายประการเช่น ความอ้วน พันธุกรรม ขาดการออกกำลังกาย ความผิดปกติของตับอ่อน ความเครียด การใช้ยาคุมกำเนิด เป็นต้น ผู้ป่วยที่เป็นโรคเบาหวานนั้นจะมีการแสดงออกมาทางร่างกาย 7 อย่างคือ 1) ปัสสาวะบ่อย 2) คอแห้งดื่มน้ำมาก 3) หิวบ่อยทานจุ 4) แผลหายยาก 5) คันตามผิวหนัง 6) ตาพร่ามัว 7) ชาและปวดตามปลายมือปลายเท้า การดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น มีการดูแลหลายอย่าง เช่น ด้านโภชนาการต้องเลือกรับประทานอาหาร การป้องกันและรักษาโรคแทรกซ้อนอันเนื่องมาจากโรคเบาหวาน การออกกำลังกายเพื่อให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ การใช้ยารักษาโรคเบาหวานมีทั้งชนิดรับประทาน และชนิดฉีด การดูแลสุขภาพในยามปกติและเมื่อป่วย การดูแลสุขภาพเท้าให้สะอาดอยู่เสมอเมื่อมีแผลที่เท้าควรรับรักษา ตลอดจนเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นเบาหวาน และสามารถควบคุมน้ำตาลในเลือดให้เป็นปกติได้ เมื่อปฏิบัติได้ดังนี้ การดำเนินชีวิตก็จะประสบแต่ความสุข

4. การประยุกต์ใช้พุทธวิธีการดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวาน

ปัจจุบันมีการนำพุทธวิธีการดูแลตนเองดังกล่าวมาใช้ โดยแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ การดูแลและรักษาโรคทางกาย และทางใจโรคทางกายนั้นพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ดูแลรักษามีปรากฏเป็นหลักฐานในพระไตรปิฎกเป็นต้นว่าโรคผิวหนังทั่วไป โรคเรื้อน โรคหิด โรคร้อนใน โรคตีชาน ฯลฯ มีการดูแลรักษาด้วยการควบคุมอาหาร ควบคุมอุจจาระ การออกกำลังกาย และการรักษาด้วยยา ซึ่งยาในสมัยนั้น เป็นยาจากธรรมชาติ เช่น รากไม้ที่เป็นยา คือขมิ้น ขิงสด ฯลฯ ใบไม้ที่เป็นยา คือใบสะเดา ใบโมกมัน ใบขี้กา เป็นต้น การผ่าตัด ส่วนการดูแลโรคทางใจนั้น พระพุทธองค์ทรง

สอนให้มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ รู้เท่าทันกิเลส เจริญจิตภาวนา พุทธวิธีดูแลตนเองของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น คล้ายกับฆราวาสที่ป่วยเป็นโรคเบาหวาน ต่างกันแต่เรื่องภัตตาหารของพระภิกษุเท่านั้น การฉันภัตตาหารควรฉันภัตตาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายให้ครบ 6 ชนิด ได้แก่ คาร์โบไฮเดรต ไขมัน โปรตีน แร่ธาตุ น้ำ สำหรับฆราวาสนั้น ควรเลือกที่จะถวาย หรือไม่ถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุ เช่น ควรหลีกเลี่ยงถวายน้ำหวาน ของทอด น้ำอัดลม บุหรี่ ยาเส้น ควรถวายของที่มีคุณภาพ น้ำดื่ม ครีมเทียม วิตามิน การออกกำลังกายของพระภิกษุผู้ป่วยโรคเบาหวานนั้น ที่เหมาะสมที่สุดที่ทำได้นั้น คือการเดินบิณฑบาต การเดินจงกรม การกวาดลานวัด หรือการออกกำลังกายด้วยการออกกำลังกายบางอย่างที่เหมาะสม แต่ควรออกกำลังกายในสถานที่มืดซิด หลักธรรมที่นำมาใช้ในการดูแลตนเองของพระภิกษุในด้านจิตใจ คือ อปัณณกปฏิบัติอาทิธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 และโพชฌงค์ 7 ศิริมานันทสูตร ซึ่งเมื่อนำมาปฏิบัติแล้ว จะทำให้ไม่เครียด ไม่ฟุ้งซ่าน จิตใจสงบ เยือกเย็น ทำให้โรคไม่กำเริบ และสามารถอยู่ร่วมกับโรคเบาหวานได้ พร้อมทั้งดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามพระภิกษุผู้ป่วยด้วยโรคเบาหวานส่วนใหญ่ไม่ทราบวิธีนำหลักธรรมมาดูแลตนเองทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศิริมานันทสูตรที่มีปรากฏนามโรคเบาหวานมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่หลักธรรมและหลักการในศิริมา นนทสูตรยังเป็นที่รู้จักน้อย สมควรส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ และนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมต่อไป

สรุปว่า พุทธวิธีในการรักษาโรคโดยทั่วไปนั้นมาตั้งแต่ในพุทธกาลแล้ว โดยปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งพระพุทธรเจ้าได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุรักษาโรคต่าง ๆ โดยทางกายนั้นใช้การรักษาด้วยยาสมุนไพร ควบคุมอาหาร การผ่าตัด เป็นต้น ด้านจิตใจก็ทรงสอนให้มุ่งมั่นที่จะมีชีวิตอยู่ รู้ทันกิเลส และสอนให้เจริญจิตภาวนา ในปัจจุบันการรักษาพระภิกษุที่ป่วยเป็นโรคเบาหวานก็ยังใช้หลักการของพระพุทธรองค์ เพียงแต่ได้มีการดัดแปลงให้เข้ากับยุคสมัย เช่น โรงพยาบาลสงฆ์ มุ่งเน้นการดูแลตนเองของพระภิกษุด้านโภชนาการ และการบริหารชั้นธัมเป็นสำคัญ และมีหลักพุทธธรรมของพระพุทธรองค์ที่จะดูแลทางด้านจิตใจซึ่งมีดังนี้คือ อปัณณกปฏิบัติ อาทิธิบาท 4 สติปัฏฐาน 4 โพชฌงค์ 7 ศิริมานันทสูตร เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้แล้ว จะทำให้ยอมรับสภาพของตนเองว่ากำลังป่วยอยู่ เห็นอนิจจังความไม่เที่ยงของสังขาร ทำให้ไม่ยึดติด จิตใจจะสงบลง สามารถระงับอาการของโรคได้ ทำให้พระภิกษุที่ป่วยด้วยโรคเบาหวาน สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

(1) หนังสือ:

- กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข. (2541). **สุขบัญญัติแห่งชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: กองสุขศึกษา กระทรวงสาธารณสุข.
- คณะแพทยอาสา. (2556). **อนาพาธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฮาวฟาร์.
- เทพ หิมะทองคำ และคณะ. (2548). **ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์.
- บุญทิพย์ สิริรังศรี. (2538). **ผู้ป่วยเบาหวาน: การดูแลแบบองค์รวม**. นครปฐม: ฝ่ายการพิมพ์ ศูนย์อาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมพระชินทรวิจิตร. (2512). **ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต**. กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุฒ. (2541). **พระคัมภีร์อภิธานศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ภาวนา กิตติคุณวงศ์. (2544). **การพยาบาลผู้ป่วยเบาหวาน: มโนคติสำคัญสำหรับการดูแล**, พิมพ์ครั้งที่ 2. ชลบุรี: บริษัท พี เพรส จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รัชนิวรรณ แก้วรังศรี. (2552). **รู้ทันเบาหวาน ป้องกัน ควบคุม และดูแล**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท รามาการพิมพ์ จำกัด.
- สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและอื่น ๆ. (2557). **แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับโรคเบาหวาน 2557**. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวโร). (2523). **มหาสติปัฏฐานสูตรแปล และปริมาณนทสูตรแปล**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. (2559). **การบำรุงรักษาสุขภาพสำหรับบรรพชิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุทิน ศรีอัฐภาพร และวรรณิ นิธิยานันท์. (2548). โรคเบาหวาน. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.

อภิวรรณัฐ มนวรกุล และคณะ. (2554). คู่มือการดูแลตนเองโรคเบาหวาน. กรุงเทพมหานคร: บริษัทปิยอนด์พับลิชชิงจำกัด.

(2) วารสาร

นริสา วงศ์พนารักษ์. (2556). ทฤษฎีการพยาบาลของคิง (King's Nursing theory) : แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในการพยาบาล. วารสารสมาคมพยาบาลสาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ปีที่ 31 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม-ธันวาคม): 17.

(3) วิทยานิพนธ์

ศุภลักษณ์ จันทาญ. (2546). การบริการสุขภาพกับพฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ศูนย์สุขภาพชุมชนเครือข่ายโรงพยาบาลกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ ส.ม. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

(4) ออนไลน์

Thai Love Health (TLH). (2561) โรคทางโภชนาการ : Top 10 โรคภัยเสี่ยงตายสูงสุดของคนไทย เพราะชีวิตประจำวันที่เปลี่ยนไป. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thailovehealth.com> > โรคทางโภชนาการ (18 เมษายน).

เบญจมาศ สุขศรีเพ็ง. (2561). ทฤษฎีการปรับตัวของรอย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/115432> (18 พฤษภาคม).

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ตามหลักพรหมวิหารธรรม

Participation of the people in water management for agriculture
according to the Brahma-Dharma principle

พระครูนิติจันทโชติ บุญขันธ*

Phrakru Nitichanthachot Bunkhan

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรนั้น น้ำถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการอุปโภคบริโภค หรือทางด้านการเกษตร จึงส่งผลต่อปัจจัยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ โดยยึดเอาหลักการมีส่วนร่วมและเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน พร้อมได้รับผลประโยชน์ในการใช้น้ำได้อย่างต่อเนื่องและไม่ขาดแคลน ในการนำเอาหลักธรรมนั้นมาประยุกต์มาใช้ให้ดีขึ้น คือ หลัก พรหมวิหารธรรม มี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาสนับสนุนให้ดีขึ้นในด้านการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน, การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร, พรหมวิหารธรรม

Abstract

The objective of this article was to study factors affecting participation of people in water management for agriculture. Water was considered a natural resource that was important to life. Whether consumption or agriculture, therefore affecting the factors of participation of people in water

* เจ้าอาวาสวัดด่านช้าง ตำบลด่านช้าง อำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์

management by adhering to the principles of participation and applying principles in water management for agriculture to encourage the people to participate in joint decisions, ready to receive benefits in using water continuously and not lacking in applying that principle to be applied better. Phromwihan Dhamma has 4 reasons was merciful, generous, kindness and bland to support better in terms of mutual participation.

Keyword: Participation of the people, water management for agriculture, Phromwihan Dhamma

1. บทนำ

ในปัจจุบันนี้โลกได้มีพัฒนาทางเทคโนโลยีในความก้าวหน้ามากขึ้น จนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนเมืองกับคนชนบท ไม่ว่าในด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านสังคม โดยความเติบโตของเมือง ที่ไม่มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาชนบทเท่าที่ควร ก่อให้เกิดความไม่สมดุลของการพัฒนา และไม่สามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการพึ่งพาตนเองได้น้อยลง สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ภาคชนบทเจริญเติบโตไม่เท่าเทียมกันและเกิดภาวะความยากจนและความล้าหลังที่ยังขาดความเชื่อมโยงกับระบบเมืองและโลกภายนอก ขณะที่ภาคการเกษตรซึ่งเป็นฐานการผลิตที่สำคัญ มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง ขาดการอนุรักษ์ พื้นฟู และเสื่อมโทรมลง ประกอบกับแรงจูงใจจากรายได้นอกภาคเกษตร ทำให้คนชนบทต้องอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีขึ้นในการประกอบอาชีพในเมือง ส่งผลให้ที่ดินเพื่อการเกษตรถูกละทิ้ง ขณะที่การขยายตัวอย่างไร้ทิศทางของพื้นที่เมือง โดยไม่มีระบบผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม นำไปสู่ความเสื่อมโทรมของสภาวะสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของคนทั้งในเมืองและชนบท จึงมีความจำเป็นต้องปรับกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เหมาะสม เพื่อสร้างความเชื่อมโยงของการพัฒนาชนบทและเมืองให้มีบทบาทส่งเสริมและสนับสนุนกันและกัน (Sritong, 2009)

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต และการพัฒนาทางเศรษฐกิจน้ำตามสภาพธรรมชาติที่ประชาชนทุกที่อาศัยใช้ ได้แก่ น้ำในบรรยากาศ (ฝน) น้ำผิวดิน

และน้ำบาดาล นับเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถผลิตเพิ่มขึ้นมา หรือลดปริมาณที่มีอยู่ในธรรมชาติได้เองตามต้องการ บางปีอาจเกิดฝนแล้งเป็นเหตุให้น้ำในแม่น้ำมีน้อย จนไม่สามารถแบ่งปันได้ทั่วถึง หรือบางปีฝนตกชุกต่อเนื่องจนเกิดขึ้นในหลายท้องที่ตามมาอีกด้วย นับเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับน้ำ ซึ่งปัจจุบันนี้เกิดขึ้นอยู่ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ทุกภาคของประเทศไทยในสภาพค่อนข้างใกล้เคียงกันแทบทุกปี น้ำจึงเป็นทรัพยากรธรรมชาติของคนไทยที่ต้องมีการจัดการทั้งปริมาณและคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชนในลุ่มน้ำ ควรต้องร่วมกันทบทวนและปรับปรุงกระบวนการจัดการน้ำบางส่วนให้มีความเหมาะสม กับกาลปัจจุบันด้วยแนวคิดของนโยบายที่ตั้งอยู่บนฐานแห่งความเป็นจริงและสามารถปฏิบัติได้โดยอาศัยข้อมูล ความรอบรู้ และสติปัญญาของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เข้าใจในรากเหง้าแห่งปัญหา ซึ่งการจัดการน้ำในปัจจุบันควรมีกลไกสำคัญ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการทำงานแบบร่วมด้วยช่วยกันคิด ช่วยกันหารูปแบบและวิธีดำเนินการแก้ปัญหาต่าง ๆ แบบบูรณาการทุกมิติเสมอ จึงจะบังเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างยั่งยืนโดยไม่เกิดความขัดแย้งในสังคม (ปราโมทย์ ไม้กลัด, 2540) เพราะน้ำนั้น เป็นสิ่งสำคัญหลักในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าในด้านการอุปโภค บริโภค หรือในด้านการเกษตรอีกด้วย

ดังนั้นแล้ว จึงทำให้เป็นปัจจัยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำเพื่อเกษตรโดยการนำเอาหลักธรรมมาช่วยในทางด้านจิตใจในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้มากยิ่งขึ้นไป เพื่อประโยชน์ในการเน้นหนักในเรื่องการจัดการน้ำ ไม่ว่าทั้ง ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรอีกทางหนึ่ง

2. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมที่ว่ำนั้นไม่ใช่แค่การร่วมรับฟังนโยบายจากทางภาครัฐเท่านั้น หากแต่จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะการเสริมสร้างพลัง (Empowerment) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนหรือชาวบ้านและเป็นที่มาของการนิยามความหมายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมเกิดขึ้นอย่างหลากหลายมิติ การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร หรือระดับประเทศ เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2549) ขณะเดียวกันยังหมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอน

ของโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนาไม่ใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้ถือเป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิดหรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรมและวิถีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้แต่ผู้บริหารการพัฒนาไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิดหรือโครงการของตน (เฉลียว บุรีภักดีและคณะ, 2545) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน (ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, 2543) และถือเป็นการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดแบบ “การพัฒนาทางเลือก” (Alternative Development) โดยมุ่งเป้าการพัฒนาไปยังชุมชนที่มีขนาดเล็กโดยตรง และให้ความสำคัญต่อความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) เช่น การพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ต่อปัจจัย 4 รวมถึงการให้ความสำคัญและให้ความสนใจในข้อจำกัดในการเข้าถึงหรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน (Human Rights) สิทธิความเป็นพลเมือง (Citizenship Right) และการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ (Human Flourishing) (Friedmann, John, 1993) ขณะที่องค์การสหประชาชาติได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นกระบวนการเกี่ยวกับการกระทำและเกี่ยวข้องกับมวลชนในระดับต่าง ๆ คือในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับจุดประสงค์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรในการกระทำโดยสมัครใจต่อกิจกรรมและต่อโครงการ (ปริดา ปูนพันธ์ฉาย, 2540)

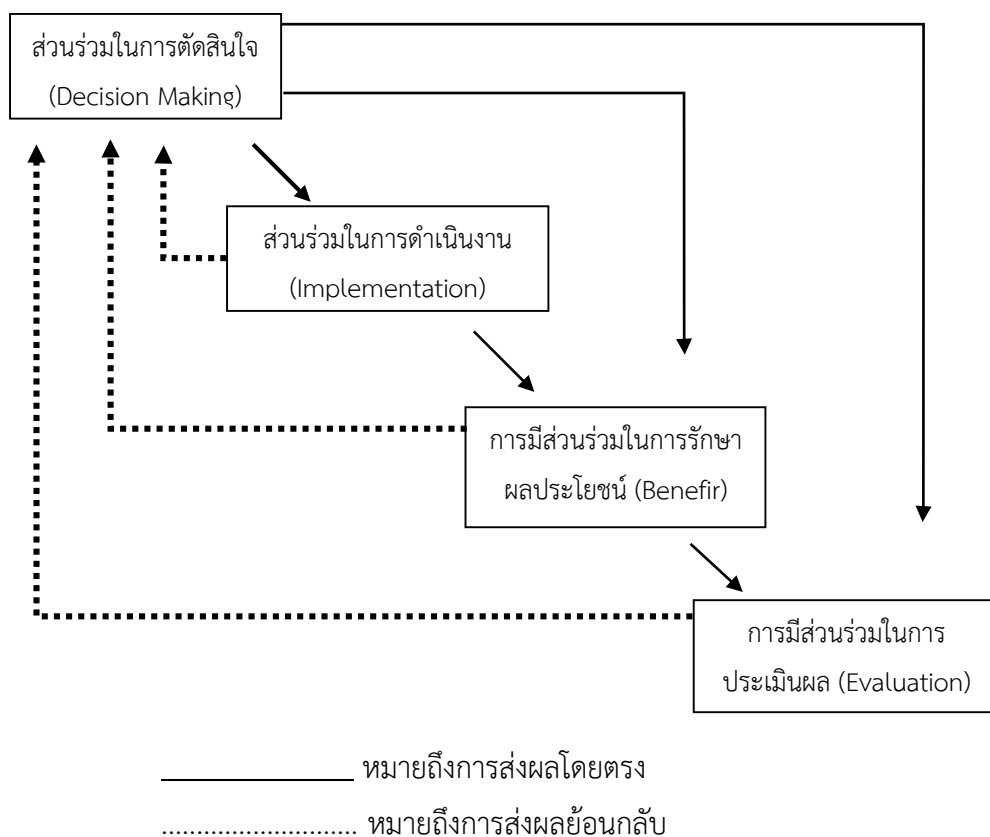
รวมถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ว่า เป็นกระบวนการที่ประชาชนชาวบ้านหรือชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกันในการตัดสินใจร่วมปฏิบัติและร่วมกับผิชอบในเรื่องต่าง ๆ หรือกระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรจะได้เข้าร่วมตั้งแต่เริ่มจนถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551) แต่ยังคงหมายความว่า การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปร่วมในการกำหนด

กฎเกณฑ์ นโยบาย กระบวนการบริหารและตัดสินใจของท้องถิ่น เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง โดยรวมอยู่บนพื้นฐานของประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมต่อกิจกรรมนั้น ๆ อย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนจบ ดังยกตัวอย่างดังนี้

1. เริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมหรือชุมชนที่ตนอยู่
2. ร่วมคิดด้วยกันว่าอะไรที่เป็นปัญหาของชุมชน มีสาเหตุอย่างไรและจะจัดลำดับความสำคัญของปัญหาเป้าหมายอย่างไร และควรที่จะจัดการกับปัญหาใดก่อนหลัง
3. ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานว่าจะจัดกิจกรรมหรือโครงการอะไร จะแบ่งงานกันอย่างไร ใช้งบประมาณมากน้อยเพียงใด จะจัดหางบประมาณมาจากที่ใด และใครจะเป็นผู้ดูแลรักษา
4. ร่วมดำเนินงาน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ เต็มกำลังความรู้ความสามารถของตนเอง
5. ร่วมกันติดตามประเมินผล ตลอดเวลาที่ทำงานร่วมกันของประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการตรวจสอบถึงปัญหาอุปสรรคและร่วมกันในการหาทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้งานหรือภารกิจสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย
6. ร่วมรับผลประโยชน์ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของชุมชนแล้วย่อมที่จะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งอาจไม่จำเป็นจะต้องอยู่ในรูปของเงิน วัตถุสิ่งของ แต่อาจเป็นความสุขสบาย ความพอใจในสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นก็ได้ (อรทัย ก๊กผล, 2552)

ขณะเดียวกัน Cohen and Uphoff ยังได้อธิบายถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมว่าประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) (Cohen & Uphoff, 1980)

เพื่อช่วยให้เข้าใจระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff ได้ง่ายขึ้น จึงขอเสนอวงจรของการมีส่วนร่วมดังปรากฏในรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 1 วงจรการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980)

นอกจากนี้ Cohen and Uphoff (1980) ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้บริหารเพิ่มเติม คือ

1. การร่วมประชุมกลุ่มผู้ทำกิจกรรมในสถานประกอบการนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้บริหารกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการเข้าประชุมตามวัน และเวลาที่มีการประชุม
2. การร่วมวางแผนในการประกอบธุรกิจ คือ การที่บุคคลซึ่งเป็นผู้บริหารกิจกรรมมีส่วนร่วมในการเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ ในการปรับปรุงกิจกรรมในธุรกิจ เช่น การตลาดก็มีการเสนอให้หาตลาดใหม่ก็คือ ว่าเป็นการร่วมวางแผน เป็นต้น
3. การร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม คือ การที่ผู้บริหารกิจการมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมที่จะมีขึ้นในสถานประกอบการนั้น ๆ

4. การร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ คือ การที่ผู้บริหารได้มีโอกาสลงมือทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นในสถานประกอบการนั้น ๆ

5. การร่วมประเมินผลในกิจกรรมต่าง ๆ คือ การที่ผู้บริหารกิจการมีโอกาสเป็นผู้ตรวจสอบและติดตามผลงานของกิจกรรมที่เกิดขึ้น

6. การร่วมได้รับประโยชน์จากการประกอบกิจการ คือ การที่ผู้บริหารกิจการมีโอกาสได้เงินเดือน หรือโบนัสเพิ่มมากขึ้นจากเดิม

จากหลักการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen and Uphoff (1980) จะต้องประกอบด้วยการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องประชาชน 4 ประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่า จะทำอะไรและทำด้วยวิธีการอย่างไร มีส่วนในการดำเนินโครงการตัดสินใจในการให้ทรัพยากรสนับสนุนโครงการและการร่วมมือกับองค์กรหรือกลุ่มกิจกรรมเป็นการเฉพาะ มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนในการประเมินผลโครงการ

3. การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร

หลักการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึงคุณภาพของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ ความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม มีองค์ประกอบการจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างผสมผสาน โดยการเชื่อมโยงคุณภาพ และปริมาณน้ำเข้ากับการจัดการทรัพยากรประเภทอื่น ๆ สร้างความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างระบบสถาบันที่ดำเนินการ สภาพสังคม นิเวศวิทยาและการจัดการทรัพยากรน้ำตลอดจนสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของแนวเขตลุ่มน้ำ และน้ำใต้ดิน

2) สนับสนุนการอนุรักษ์ และคุ้มครองคุณภาพน้ำโดยตระหนักถึงคุณค่าของปริมาณน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัดรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งปริมาณ และคุณภาพ

3) การแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรน้ำ โดยนำเอาระบบการวางแผน ติดตามประเมินผล และการวิจัยมาใช้นำเอาระบบข้อมูลทุกด้านมาประกอบการตัดสินใจ สนับสนุนให้มีการปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมจากสาธารณชน มีการนำกลยุทธ์การเจรจาต่อรอง และการไกล่เกลี่ยมาใช้เพื่อหาฉันทามติรวมทั้งสนับสนุนให้สาธารณชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และให้การศึกษาแก่ประชาชน

หลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานต้องคำนึงถึงระบบนิเวศ และความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงถือเป็นกรอบในการดำเนินงานอย่างผสมผสานกับองค์ประกอบของการจัดการ 4 ประการ คือ ครอบคลุมความเชื่อมโยงกับระบบนิเวศการกำหนดยุทธศาสตร์ และการประสานงาน

หลักการจัดการทรัพยากรน้ำ 8 ประการดังนี้

- 1) การกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน (Clearly Defined Boundaries) ประกอบด้วยขอบเขตทางกายภาพของพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากแหล่งน้ำ และขอบเขตจำกัดของผู้ใช้ทรัพยากรจากแหล่งน้ำหรือสมาชิกของชุมชนซึ่งต้องระบุคุณสมบัติของผู้มีสิทธิใช้ทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน
- 2) ภาวะเทียบเกี่ยวกับการใช้และดูแลรักษาทรัพยากรน้ำให้เหมาะสม (Congruence) กับสภาพท้องถิ่น ทั้งสภาพทางชีวภาพของระบบทรัพยากร สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมชุมชน
- 3) การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในการออกระเบียบ (Collective-choice Arrangement) สมาชิกชุมชน มีส่วนร่วมในการออกกฎระเบียบหรือปรับปรุงแก้ไขกฎระเบียบ หรือปรับปรุงแก้ไขระเบียบ
- 4) การสอดส่องติดตามผล (Monitoring) สมาชิกในชุมชนทุกคน มีหน้าที่สอดส่องดูแลพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชน อาจตั้งเป็นกลุ่มหรือองค์กรเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการละเมิดกฎระเบียบ
- 5) การลงโทษแบบค่อยเป็นค่อยไป (Graduated Sanction) การลงโทษบุคคลที่กระทำความผิดอาจมีโทษตั้งแต่ขั้นเบาไปถึงโทษขั้นหนัก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำผิด
- 6) มีกลไกการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง (Conflict Resolution Mechanism) ในการแก้ไขปัญหความขัดแย้งต้องมีผู้นำทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจาไกลเกลี่ยปัญหาความขัดแย้งในหมู่บ้าน หรือชุมชนเป็นอันดับแรก ถ้าไม่สำเร็จอาจต้องอาศัยบุคคลที่สาม หรืออาศัยอำนาจจากภายนอกที่เหนือกว่า เช่น เจ้าหน้าที่ปกครองหรือต้องใช้มาตรการทางกฎหมาย
- 7) มีการแทรกแซงสิทธิชุมชนน้อยที่สุด (Minimal Intervention) หมายความว่าความรวมถึงสิทธิชุมชนในบทบัญญัติกฎระเบียบ และก่อตั้งองค์กรในการจัดการทรัพยากรน้ำให้มีการแทรกแซงอำนาจจากภายนอกชุมชนน้อยที่สุด หรืออีกนัยหนึ่งคือ รัฐให้การยอมรับสิทธิของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

8) มีสถาบันท้องถิ่นที่อยู่เหนือกว่าโครงสร้างสถาบัน (Nested Enterprises) หมายถึง การมีระเบียบ มีกฎกติกาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต้องสอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานระดับชาติ (Ostrom, E, อ้างใน เมธี สุตรสุนทรและคณะ, 2549)

สรุปได้ว่า หลักการบริหารจัดการน้ำให้เกิดความยั่งยืนว่าต้องคำนึงถึงคุณภาพของระบบนิเวศ และความหลากหลายทางชีวภาพ ความสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และความเท่าเทียมกันของคนในสังคม จึงจะสามารถทำได้

4. การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรตามหลักพรหมวิหารธรรม

จากการศึกษาค้นคว้างานเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรม ผู้นำเสนอผลงานได้ศึกษาค้นคว้าผลการวิจัยหลายท่านในการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำนั้น ควรใช้หลักพรหมวิหารธรรม คือ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐ บริสุทธิ หลักธรรมข้อนี้จำเป็นว่าสำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ มี 4 ประการ ดังนี้

1) เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดี มีไมตรี ต่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือ ปรารถนาให้เราเหล่านั้นมีความสุข

2) กรุณา ความสงสาร คือช่วยเหลือให้ประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองให้พ้นจากทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดปล่อยบำบัดความเดือดร้อนของปวงประชารวมถึงสัตว์ทั้งปวงด้วย

3) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อประชาชนหรือผู้ใต้ปกครองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานก็รู้สึกชื่นชมยินดีกับความสำเร็จของเขาเหล่านั้น

4) อุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง คือ อันที่จะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง ไม่ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นประสบความทุกข์ พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือ การกระทำของเขาเอง ว่าเขาเป็นผู้กระทำขึ้น อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

และยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง คุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่ นักปกครองหรือผู้บริหาร 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ได้แก่

1) เมตตา คือ ความรัก ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์

3) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป

4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้ว อันควรได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประอบ พร้อมทั้งจะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักวางเฉยสงบใจมองดู ในเมื่อไม่มีกิจที่ควรทำ

ดังนั้น หลักพรหมวิหารธรรมนี้ จะพบว่าแม้แต่พระพุทธเจ้าก็ชอบที่ใช้หลักเมตตาธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ขณะเดียวกันพระองค์ก็จะใช้หลักกรุณาธรรมควบคู่กันไปด้วย ซึ่งตัวอย่างชัดเจนที่เห็นคือพระคุณทั้งสามของพระองค์อันได้แก่ พระบริสุทธิคุณ พระกรุณาธิคุณ และพระปัญญาธิคุณ หากเทียบเข้ากับพรหมวิหารธรรมก็คือ พระบริสุทธิคุณเปรียบประดุจความรักที่บริสุทธิ์แลงดงามที่พระองค์มีต่อสรรพสัตว์โดยอาศัยความเมตตาเป็นพื้นฐานจึงทำให้พระองค์มีความกรุณาเสด็จไปโปรดหมู่สัตว์ทั้งหลายที่ประสบปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ ๆ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

5. บทสรุป

จะกล่าวได้ว่า ความเอาใจใส่ในกิจกรรมของชุมชนหรือประชาชนที่ได้มีการส่วนร่วมกันในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนของตนเอง ในการพึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการรวมกันเป็นหมู่คณะ จึงทำให้ความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันก็ตรงกันในเวลาต่อมา โดยการยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของหมู่คณะหรือสังคม ในการปฏิบัติในส่วนร่วมทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งได้ จึงส่งผลต่อการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ร่วมกัน โดยการยึดเอาหลักธรรมพรหมวิหารธรรมนำไปใช้ จึงถือว่าเป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยในการประสานงานให้หมู่คณะให้อยู่รวมกันอย่างมีความสุข เพราะว่า เป็นหลักธรรมในการยึดเหนี่ยวสามัคคีของชุมชนหรือหมู่คณะ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ เมตตาธรรม กรุณาธรรม มุทิตาธรรม และอุเบกขธรรม เป็นหลักธรรมที่สามารถยึดเหนี่ยวสามัคคีปรองดองในหมู่คณะ ให้มีการส่วนร่วมกันทำงานนั้นได้ผลดีและเกิดประโยชน์ในทางตรงและทางอ้อมอีกทางหนึ่ง เมื่อเรานำมาประยุกต์ใช้ก็จะเกิดผลที่ดี นำให้ชุมชนนั้น ๆ เกิดการมีส่วนร่วมกันในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนนั้นไม่ขาดแคลน หรือบกพร่อง และเกิดในการรักถิ่นฐานของตนด้วยอีกทางหนึ่ง เช่น

ในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถเอาหลักเมตตาธรรมมาช่วยในการวางแผนในการจัดการน้ำโดยการตัดสินใจร่วมกันกำหนดนโยบายในการพัฒนาเส้นทางน้ำต่าง ๆ มีการประชุมและลงมติที่ประชุม

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ สามารถเอาหลักกรุณาธรรมมาช่วยในการดำเนินการในการทำกิจกรรมหรือโครงการที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ

3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ สามารถเอาหลักมุทิตาธรรมมาช่วยในการจัดสรรน้ำด้วยความยุติธรรม โดยไม่เข้าข้างใดข้างหนึ่ง

4) การมีส่วนร่วมในการประเมิณผล สามารถเอาหลักอุเบกขาธรรมมาช่วยในการวางแผนเป็นกลาง และให้คำแนะนำพร้อมด้วยในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในระหว่างการทำงานร่วมกันของประชาชนในชุมชน

กล่าวได้ว่า การเอาทฤษฎีมาประยุกต์ใช้กับหลักธรรม ก็สามารถทำให้เกิดประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ เกิดความสามัคคีในชุมชน มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสาร มีการรับฟังความคิดเห็น มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการน้ำตั้งแต่ต้น มีการตัดสินใจ โดยการประชุมปรึกษาหารือ มีการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำมาใช้ในการเกษตรได้ทุกฤดูกาล มีการปลูกพืชหมุนเวียนในฤดูกาล พร้อมทั้งตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำ โดยให้ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์ มีการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมกันและยุติธรรม และสามารถใช้น้ำที่เหมาะสมกับการเกษตร และควบคุมปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของพืชพันธุ์อีกด้วย จนนำไปสู่การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- เฉลียว บุรีภักดีและคณะ. (2545). *ชุดวิชาการวิจัยชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์. พรินตติ้งแมสโปรดักส์.
- ปราโมทย์ ไหมกลัด. (2540). *การบริหารจัดการทรัพยากรแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน*, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- ปรีดา ปูนพันธ์ฉาย. (2540). “ผลของการให้คำแนะนำแบบมีส่วนร่วมต่อความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ”. **รายงานวิจัย**, .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ. (2543). **กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิปริญญาโทนักบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2551). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการประชาชน สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- เมธี สุตรสุคนธ์และคณะ. (2549). “ศึกษาการพัฒนาและแก้ไขปัญหาน้ำเพื่อการอุตสาหกรรม”, **รายงานวิจัย**. คณะกรรมการวิจัยและพัฒนาของวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2549). **ความขัดแย้ง: ทางออกด้วยสันติวิธี**. นนทบุรี: สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า สมาคมสันติวิธีแห่งประเทศไทย.
- อรรถัย กักผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร: จริยสุนิทวงศ์การพิมพ์.
- Cohen & Uphoff. (1980). *Effective Behavior in Organizations*. New York: Richard D. Irwin Inc.
- Friedmann, John. (1993). **Empowerment: The Politics of Alternative Development**, Blackwell: Cambridge M.A. and Oxford UK.
- Sritong, N. (2009). *To Increase its Leadership in Community Development*. Bangkok: OS Printing House.

ประชาธิปไตยแบบสังคมไทย

Democracy in Thai Society

ศิลปวิญญ์ น้อยสมมิตร*

Sinlapawit Noisommit

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้พยายามที่จะศึกษาวิเคราะห์ถึงระบอบการปกครองไทย พบว่าเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ คือ การปกครองที่สามารถจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการที่จะต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม ปัจจุบันสังคมไทย กำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แบบไร้พรมแดนที่สังคมเข้าถึงกันอย่างง่ายดาย โดยไร้ขีดจำกัด ซึ่งอยู่บนพื้นฐานแห่งยุคแบบเสรีของทุนนิยมที่มาครอบงำกลืนกินทรัพยากรของชาติอาศัยนโยบายสาธารณะเข้ามาโดยถูกต้องซึ่งไร้การตรวจสอบ จะเห็นได้ว่าเป็นยุคที่ได้มาซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งมีความสลับซับซ้อน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การปกครองของไทยถึงเวลาปรับเปลี่ยนอีกครั้ง สามารถสร้างผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการบริบทของสังคมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งผลผลิตทางคุณลักษณะของผู้ที่สำเร็จหลักสูตรการเป็นผู้นำองค์กรต่าง ๆ รวมไปถึงผู้นำระดับชาติในทางปกครองทุกระดับ โดยผ่านการปกครองในระบบเป็นหลัก

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย, สังคมไทย

Abstract

This academic article objective was to study and analyze the functions of the Thai governance. Found that tools for social and national development were a governance that can develop people to have the characteristics that the society needs to have to act in accordance with the changes of society as a whole. Thai

* 17 ถนนอิสรภาพ วัดอรุณ บางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

society is currently moving towards an era of technological change. Without borders that society easily access without limit which was based on the liberal era of capitalism that comed to dominate, swallowing the resources of the nation that relies on public policy correctly without being examined It can be seen that the era of democratic governance with the King as the head of country was complicated. Has changed rapidly maded Thai government time to change again Able to effectively produce products that were in line with the needs of the Thai society Including the product attributes of those who have completed the course of leadership in various organizations Including national leaders in all levels of administration Through the rule of the system.

Keywords: Democracy, Thai society

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขซึ่งมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศโดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยผ่านทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ กล่าวคือ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 86 ปีที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ซึ่งถ้าพูดถึงในกาลสมัยก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย กษัตริย์เปรียบเหมือนสมมติเทพมีอำนาจสูงสุดแต่เพียงผู้เดียวทั้งในด้านการปกครองรวมทั้งการจัดการบริหารประเทศทั้งทางด้านกฎหมายด้านการทหารตัดสินคดีต่าง ๆ และอำนาจทั้งหมดจะอยู่ที่กษัตริย์แต่เพียงผู้เดียวจนนำมาสู่การปกครอง

จะเห็นได้ว่าโดยคนส่วนมากในยุคปัจจุบันหรือที่เรียกกันว่าการปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชนและประชาชน หลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 7 ได้มีพระราชหัตถเลขา ได้ทรงวางอำนาจในการปกครองในระบอบกษัตริย์ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จแต่เพียงผู้เดียวคืนให้กับประชาชนให้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยให้มีผู้นำทางการเมืองเข้ามานั่งบริหารปกครองประเทศโดยเสียช้างมากที่มาจากเสียงประชาชนให้การสนับสนุนเลือกเข้ามาเป็น

ตัวแทนในการจัดสรรผลประโยชน์ของประเทศที่มีมากมายมหาศาลเพื่อผลประโยชน์เหล่านี้จะคืนสนองสู่ประชาชนในรูปแบบลักษณะการอุปโภคบริโภคและความอยู่ดีกินดีของประชาชนที่ไร้ข้อครหาแบบเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่กลับไม่เป็นอย่างที่คิดเนื่องด้วยปัจจัยหลาย ๆ ด้านที่ผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่ยังหลงระเหิมัวเมากับความโลภเห็นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมมีการเล่นพรรคเล่นพวกเข้ามาใช้อำนาจในการแทรกแซงองค์กรอิสระมีการจบบ้างสับหลักทั้งสามประกอบไปด้วย ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทำให้การไหลเวียนของระบบเศรษฐกิจในการพัฒนาสังคมประเทศชาติไม่เป็นไปตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงทำให้ประชาชนผู้มีสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยออกมาเรียกร้องความยุติธรรมสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันในสังคมตามรัฐธรรมนูญที่ได้กำหนดเอาไว้ ทำให้เกิดความสับสนในสังคมประเทศว่าประเทศไทยควรจะเดินหน้าหรือถอยหลังหรือหยุดอยู่กับที่และก็ยังไม่รู้อีกว่าจะไปทางไหนดี และประชาชนผู้ที่ออกมาเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ก็ล้วนมีอุดมคติทางการเมืองที่แตกต่างกันไปโดยมีพรรคการเมืองหรือตัวนักการเมืองเองเป็นขวัญใจพวกเขาเหล่านั้นจึงนำมาซึ่งการแบ่งข้างกันเห็นได้อย่างชัดเจนและมีการเผชิญหน้ากันในเวลาต่อมาทำให้การเมืองไทยมีความไม่นิ่งในทางการเมืองการปกครองประเทศส่งผลให้สังคมเกิดความไม่ไว้วางใจผู้นำในการบริหารประเทศและนำมาซึ่งเศรษฐกิจตกต่ำนักลงทุนไม่กล้าที่จะเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเนื่องจากไม่กล้าเสี่ยงส่งผลให้คนในวัยทำงานว่างงานกันเยอะเพิ่มมากขึ้น นำมาซึ่งสังคมวุ่นวายอาชญากรรมล้นเมือง ทำให้สังคมประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะวาทกั้วระแวงไม่กล้าเดินทางไปไหนมาไหนเพียงลำพังคนเดียว โดยเฉพาะการออกมาเรียกร้องทางการเมืองของประชาชนทำให้สังคมไทยที่อยู่ในเมืองเกิดความวุ่นวายโกลาหล ในที่สุดวงจรอุบาทว์ก็หวนคืนกลับมาอีกครั้งโดยระบอบทหารออกมายุติความสงบของสังคมชุมชนเมืองหลวงกระจายไปสู่ส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นในเวลาต่อมาตามลำดับ โดยกลุ่มของผู้มีอำนาจทางทหารและผู้มีอาวุธได้ทำการยึดอำนาจทางการเมืองการปกครองของผู้นำประเทศและคณะบริหารทำให้การบริหารประเทศโดยนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนยุติบทบาทลง จะเห็นได้ว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทยที่มีนายกรัฐมนตรีมาเกือบ 29 กว่าคน มีรัฐธรรมนูญกว่า 20 ฉบับ และก็มีนายกรัฐมนตรีเพียงไม่กี่ท่านที่อยู่ครบวาระที่มาจากกระบวนการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยที่สังคมทั่วโลกให้การยอมรับในระบอบนี้ จึงทำให้นานาอารยประเทศไม่ให้การยอมรับการบริหารประเทศของผู้นำที่มาจากระบบเผด็จการทหาร เนื่องด้วยประเทศไทยตั้งแต่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ประเทศไทยมีการยึดอำนาจกันบ่อยครั้งมากจึงทำให้นายกรัฐมนตรีและคณะผู้บริหารรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งอยู่ไม่ครบวาระ

อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะระบอบการปกครองของไทยที่มีนักการเมืองเข้าไปแทรกแซงการทำงานของฝ่ายข้าราชการประจำมากเกินไปจึงทำให้การสนองนโยบายของฝ่ายประจำต่อรัฐบาลไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้ นำมาซึ่งความแตกแยกทางความคิดและการปฏิบัติงานไม่มีอิสระมากเท่าที่ควร และนักบริหารที่มีอำนาจทางการเมืองตลอดจนนักการเมืองเองได้เข้าไปแทรกแซงองค์กรอิสระมีการเล่นพรรคเล่นพวกจากจ้วงสถาบันเบื้องสูงและมีการทุจริตคอร์รัปชันกันอย่างแพร่หลายในทุกวงการทั้งข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำที่มีตำแหน่งหน้าที่สูง ๆ

ลักษณะการปรับเปลี่ยนรูปแบบประชาธิปไตย

รูปแบบประชาธิปไตย มีรูปแบบที่สำคัญ 2 รูปแบบ คือ

1. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง คือ การปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรง เป็นการแสดงความคิดเห็น การร่วมประชาพิจารณ์ การประชุม อภิปรายปัญหาร่วมกัน ซึ่งเหมาะสมสำหรับประเทศที่มีประชากรน้อยตัวอย่างเช่น นครรัฐกรีกในสมัยโบราณ
2. ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน หรือประชาธิปไตยโดยทางอ้อม หมายถึง ประชาชนเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ใช้อำนาจอธิปไตยทางด้านการบริหาร ด้านนิติบัญญัติ และด้านตุลาการแทนตน ประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนนี้ สามารถแบ่งรูปแบบของรัฐบาลออกเป็น 3 ระบบ คือ

2.1 ระบบรัฐสภา มีหลักการว่ารัฐสภาใช้อำนาจในการออกกฎหมายให้ความเห็นชอบในการจัดตั้งรัฐบาล และควบคุมการทำงานของรัฐบาล ส่วนศาลหรือตุลาการ ทำหน้าที่โดยอิสระในการตัดสินอรรถคดีต่าง ๆ ประเทศที่เป็นแม่แบบ คือ อังกฤษ ประมุขของประเทศที่ปกครองระบบรัฐสภา มีทั้งแบบพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และประธานาธิบดีเป็นประมุข ซึ่งไม่มีบทบาททางการเมือง โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร ประเทศที่ปกครองระบบนี้ ได้แก่ อินเดีย ญี่ปุ่น ไทย ฯลฯ

2.2 ระบบประธานาธิบดี การปกครองระบบนี้แบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ เป็นอิสระจากกัน แต่ยังมีการยับยั้งและถ่วงดุลอำนาจเพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเกินขอบเขต ประชาชนเลือกประธานาธิบดี ทำหน้าที่ประมุขของประเทศ และประมุขของฝ่ายบริหาร ประเทศที่ใช้รูปแบบนี้ คือ สหรัฐอเมริกา บราซิล อินโดนีเซีย ฯลฯ

2.3 ระบบกึ่งรัฐสภา กึ่งประธานาธิบดีเป็นการผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี ประชาชนเลือกประธานาธิบดีไปทำหน้าที่เป็นประมุขของประเทศและเป็น

ประมุขของฝ่ายบริหารประธานาธิบดีเป็นผู้แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี และยังมีอำนาจยุบสภาได้ รัฐสภามีอำนาจควบคุมรัฐบาลและออกกฎหมาย ถ้ารัฐสภามีมติไม่ไว้วางใจ คณะรัฐมนตรีต้องลาออก แต่ประธานาธิบดีไม่ต้องลาออก ตัวอย่าง ฝรั่งเศส รัสเซีย เป็นต้น (Sutee vichapron, 2561, ออนไลน์)

ประชาธิปไตยมีความหมาย 3 ลักษณะ คือ ประชาธิปไตยในฐานะอุดมคติ หรือในฐานะที่เป็นแนวความคิดทางการเมือง ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตและประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง” (กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ, 2531, หน้า 117-122) จรูญ สุภาพ กล่าวว่ ประชาธิปไตยนั้นอาจมีความหมายแคบกับความหมายกว้าง

ความหมายแคบ หมายถึง การที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครอง คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในการปกครอง เพื่อประโยชน์ของประชาชน นั่นเอง

ความหมายกว้าง หมายถึง การดำเนินชีวิตของประชาชนที่มีการยอมรับสิทธิและเสรีภาพ ความสำคัญและประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งกันและกันโดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำทางเพื่อความผาสุกร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพในการปกครองตนเอง มีเสรีภาพในการประกอบอาชีพ การเป็นเจ้าของทรัพย์สินการใช้ทรัพย์สินการศึกษาการสัมพันธ์ติดต่อกันการเลือกนับถือศาสนาและการใช้ชีวิตตามความพอใจของตนเอง

หลักการของระบอบประชาธิปไตย คือ 1) หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ 2) หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน 3) การใช้หลักเหตุผล 4) หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย 5) กฎหมายหรือหลักนิติธรรมและ 6) หลักความเสมอภาค (จรูญ สุภาพ, 2535, หน้า 17)

จากหลักการดังกล่าวการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่าประชาธิปไตยมีความหมายครอบคลุม 3 ด้านสำคัญ คือ

1) ประชาธิปไตยมีลักษณะที่เป็นแนวคิด อุดมการณ์ หรืออุดมคติ ที่เชื่อว่า มนุษย์หรือประชาชนต่างมีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกันตามธรรมชาติเคารพในศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2) ประชาธิปไตย ในระบบการเมืองการปกครองรูปแบบหนึ่งที่ประชาชนของประเทศมีสิทธิมีอำนาจและมีโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือกำหนดตัวผู้นำในการบริหารประเทศในลักษณะที่ประชาชนมีอำนาจในการปกครองตนเอง

3) ประชาธิปไตยในลักษณะเป็นวิถีชีวิตที่ประชาชนส่วนใหญ่ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันซึ่งได้แก่บุคลิกภาพประชาธิปไตย เช่นความมีเหตุผลการเคารพซึ่งกันและกันทั้งในความเป็นมนุษย์และความสามารถของแต่ละบุคคลการเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคมการใช้สติปัญญาเพื่อการแก้ปัญหาอย่างสันติการมีความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันรวมทั้งการดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพภายใต้กฎหมายและการร่วมมือกันเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม

แนวคิดระบบราชการที่มีต่อระบอบประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับระบบราชการของ Max Weber เป็นแนวคิดระบบราชการที่มีกรอบการวิเคราะห์ที่ว่า ยิ่งรัฐมีการพัฒนาและมีการขยายตัวของชุมชน เมือง การศึกษา เศรษฐกิจ ฯลฯ เพิ่มมากขึ้นเท่าใด “รัฐ” ก็ยิ่งต้องพึ่งพาอาศัยระบบราชการ ซึ่งทำหน้าที่เสมือนกลไกของรัฐที่จะให้บริการหรือจัดการแก้ไขปัญหาในสังคมเพิ่มขึ้นการมองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับระบบราชการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าระบบราชการขยายตัวไปพร้อม ๆ กับการฝึกฝนอบรมจะยิ่งทำให้ระบบราชการมีผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษที่รอบรู้ปัญหาทางเทคนิคมากกว่าผู้ปกครอง ที่เป็นผู้ควบคุมระบบราชการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ รัฐสมัยใหม่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นตัวแทนของประชาชนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะ “ผู้ปกครอง” ก็จะพบว่า ตัวเองต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความยุ่งยากทางเทคนิคสูง ทำให้ระบบราชการในฐานะที่เป็นเครื่องมือของรัฐ และเป็นแหล่งความรู้ความชำนาญจะเริ่มมีอิทธิพลเหนือผู้ควบคุมระบบ เพราะผู้มีอำนาจทางการเมือง เมื่อเข้ารับตำแหน่งจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัย “ข่าวสารข้อมูล” และความรู้ความเชี่ยวชาญของระบบราชการก่อนที่จะทำการตัดสินใจในขั้นสุดท้าย เพื่อการกำหนดเป็นนโยบายและสั่งการ เพราะผู้ปกครองหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีกำหนดระยะเวลา ตามรัฐธรรมนูญ และการเมืองยังไม่เข้มข้น ฉะนั้นระบบราชการจะยังคงรักษาความได้เปรียบเหนือระบบการเมืองได้ ตราบที่ยังคงรักษาความลับเกี่ยวกับความรู้เอาไว้ โดยปราศจากการบอกเล่าหรือเปิดเผยให้สาธารณชนได้ทราบ กระบวนการวางแผนต่าง ๆ จนถึงขั้นตอนการตัดสินใจในระบบราชการจึงเป็นความลับทาง การบริหาร ซึ่งสาธารณชนจะถูกกันออกไปจากระบบราชการโดยสิ้นเชิงสำหรับการขยายตัวของ บทบาท และอิทธิพลของข้าราชการในประเทศที่กำลังพัฒนา (ไพบุลย์ ช่างเรียน, 2527, หน้า 107)

ระบบราชการตามแนวคิดของ Max Weber ได้เสนอความคิดการจัดองค์การแบบระบบราชการว่าเป็นวิธีการจัดองค์การที่มีประสิทธิภาพเหนือกว่าวิธีอื่นใด สังคมที่ดีต้องมีการจัดการ

บริหารในหน่วยงานของรัฐให้เป็นไปตามหลักขององค์การแบบระบบราชการ (พิทยา บวรวัฒนา, 2543, หน้า 20) อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์การดำเนินงานของระบบราชการจะเห็นได้ว่ายังมีปัญหาอยู่มากแม้ว่าจะมีความทันสมัยก็ตาม โดยเฉพาะในเรื่องความล่าช้าในการบริหารงานเพราะมีสายการบังคับบัญชาที่ยาวเกินไปมีการรวมศูนย์อำนาจที่จุดเดียวและมีขนาดใหญ่เกินไปด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้ส่งผลกระทบต่อการจัดสรรงบประมาณเพื่อเลี้ยงดูข้าราชการและระบบราชการเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และมีความเสียเปรียบภาคเอกชน เนื่องจากขนาดขององค์กรที่ทำให้เกิดปัญหาความล่าช้าในการให้บริการ โอกาสที่จะแข่งขันอย่างเสรีเท่าเทียมกันกับภาคเอกชนจึงเป็นเรื่องยาก ระบบราชการเป็นระบบการบริหารจัดการที่อาศัยแผนงานและโครงการของกรมต่าง ๆ ที่เป็นราชการบริหารส่วนกลาง ซึ่งอิงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรอบในการทำงาน มีงบประมาณของแต่ละกรมตั้งไว้ที่ส่วนกลาง ระบบราชการเป็นระบบที่มีความเข้มข้นมาก เนื่องจากในระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา การบริหารจัดการที่อิงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีผลให้เกิดการขยายขอบเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานระดับกรมออกเป็นกองและหน่วยงานของกรมในพื้นที่ต่าง ๆ ทุกจังหวัดขณะเดียวกันรัฐบาลก็ไม่ได้เน้นความสำคัญของการกระจายอำนาจและการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ที่ส่วนย่อยของกรมดำเนินการในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในกรณีของประเทศไทย ดังที่ทราบกันอยู่ว่าระบบราชการได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ตั้งแต่ก่อนสมัยรัชกาลที่ 5 ในยุกระบบเศรษฐกิจแบบศักดินา และต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป การกระจายของสินค้าและเศรษฐกิจจากเมืองหลวงเริ่มออกไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ระบบราชการที่เติบโตตามระบบเศรษฐกิจก็ได้ขยายบทบาทออกไปสู่ชุมชนท้องถิ่น ด้วย ทำให้อำนาจบริหารจัดการต่าง ๆ อยู่ในมือของภาครัฐ นอกจากนี้ ความอ่อนแอของสถาบันการเมืองในอดีตที่ขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้การเมืองไม่สามารถพัฒนาความเข้มแข็งได้ทัดเทียมกับระบบราชการแต่ได้มีการพัฒนามากขึ้นเมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประกาศใช้ และสังคมไทยโดยรวมที่ผ่านมายังไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของการปกครองท้องถิ่นและการจัดการเกี่ยวกับท้องถิ่นผู้ที่เรียนเกี่ยวกับเรื่องของการปกครองท้องถิ่น เช่น บุคคลที่จบทางด้านการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการบริหารรัฐกิจ เมื่อจบการศึกษาก็จะเข้ารับราชการเป็นส่วนใหญ่ หรือไม่ก็ให้การบริการด้านชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ทำให้ความรู้เรื่องของการปกครองถูกจำกัดไว้เฉพาะในกลุ่มข้าราชการ อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือผู้ปกครองก่อนครบกำหนดเวลาตามรัฐธรรมนูญ บ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการกระจาย

อำนาจไปสู่ท้องถิ่นและทำให้ประเทศไทยมีการบริหารประเทศในลักษณะที่เป็นรัฐรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางโดยมีระบบราชการเป็นสถาบันที่บริหาร ข้าราชการทำการตัดสินใจกำหนดนโยบายด้านต่าง ๆ และสั่งการมาโดยตลอดแม้ว่าจะมีหน่วยงานราชการในส่วนภูมิภาคก็เป็นเพียงการรับมอบอำนาจหรือทำตามคำสั่งจากส่วนกลาง เพื่อแบ่งเบาภาระของหน่วยงานในส่วนกลางเท่านั้นอำนาจการตัดสินใจในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของงบประมาณและการแต่งตั้งผู้นำท้องถิ่นยังขึ้นอยู่กับส่วนกลางเป็นหลัก (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2535, หน้า 16-17)

ปัญหาของระบบราชการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชนบทถือว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้โครงการของรัฐเข้าไม่ถึงชาวชนบทเพราะโครงการต่าง ๆ ของทางราชการมักจะดำเนินการไปเพื่อความสะดวกแก่การทำงานของข้าราชการเอง หรือยึดหลักความคุ้มค่าประโยชน์ของหน่วยงานของตนเพื่อการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการกำหนดโครงการโดยส่วนกลางมักจะมีการพิจารณาเฉพาะแง่มุมที่ตนเอง เป็นผู้รับผิดชอบไม่ได้มองภาพรวมหรือความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักในการตัดสินใจอีกส่วนหนึ่ง คือ ระบบราชการมีความสัมพันธ์กับนโยบายการกระจายอำนาจได้แก่กำหนดผู้นำหมู่บ้านซึ่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2547 หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลความสงบเรียบร้อยภายในท้องที่ของตนซึ่งอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านดังกล่าวจะมีมากมายครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในการรักษาความสงบเรียบร้อยการส่งเสริมอาชีพการจัดเก็บภาษีอากรการทำทะเบียนราษฎร เป็นต้นด้วยเหตุนี้ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านกลายเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อท้องถิ่น หรือเป็นผู้นำของท้องถิ่นนั้น ๆ ไปโดยปริยายดังนั้นเมื่อมีกระแสการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรบริหารส่วนตำบลทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านบางพื้นที่เกรงว่าตนเองจะสูญเสียอำนาจจึงได้ออกมาต่อต้านการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทั้งทางตรงและทางอ้อม (ตระกูล มีชัย, 2554, หน้า 12-14)

คุณลักษณะของสังคมไทย

ประเทศไทย เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ลักษณะของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่าง ๆ ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามยังมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยอยู่ สรุปได้ดังนี้

พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ

พิธีกรรมทางศาสนาพุทธนับตั้งแต่เกิดมาสังคมคนไทยจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาตลอดจนกระทั่งตาย เพราะมีความเชื่อที่ว่าศาสนาพุทธเป็นแหล่งรวบรวมจิตใจคนไทยทั้งชาติและยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวให้คนไทยดำรงตนให้ตั้งมั่นอยู่ในความดีจึงทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างช้านานและยังทำให้ระบบการปกครองของสังคมไทยในระดับผู้นำให้การยอมรับในพระพุทธศาสนาปราศจากอคติใด ๆ ส่งผลให้สังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในรูปแบบสังคมที่อยู่ในชนบทต่างจากสังคมในเมืองที่มีการแข่งขันกันสูง แข่งแย่งชิงดีชิงเด่น ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้สังคมไทยยังเป็นสังคมแบบรวบรวกกระจาย จึงทำให้สังคมไทยยังเป็นสังคมแบบประชาธิปไตยแบบชนชั้นวรรณะ และตามหลักพหุนิยมยังไม่มีสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค ตามที่ระบอบประชาธิปไตยได้กล่าวไว้อย่างแท้จริง

สังคมไทยเป็นสังคมที่เทิดทูนสถาบันกษัตริย์

เนื่องจากประเทศไทยมีการปกครองในระบอบกษัตริย์มาตั้งแต่โบราณ ทรงมีฐานะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ยึดถือหลักทศพิธราชธรรม ในการปกครองประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุข ถึงแม้ในปัจจุบันการปกครองของไทยได้เปลี่ยนจากระบอบราชาธิปไตยมาเป็นประชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ก็ยังคงได้รับการเคารพเทิดทูนอย่างเช่นในอดีตจนถึงปัจจุบันพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงตรากตรำงานหนักเพื่อพสกนิกรของพระองค์ ทรงเป็นมิ่งขวัญและศูนย์รวมแห่งความสามัคคีของคนในชาติ ได้รับการยกย่องเทิดทูนอย่างสูงในสังคมไทย จะเห็นได้จากโครงการพระราชดำริที่ท่านทรงวางกรอบแนวคิดและสร้างสรรค์เป็นรูปธรรมเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาชาวไทยและชาวต่างประเทศทั่วโลก ส่งผลให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากโครงการต่าง ๆ มากมาย จนเป็นที่ยอมรับจากสังคมในประเทศและต่างประเทศให้การเทิดทูนเคารพอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก จวบจนถึงรัชกาลปัจจุบันรัชกาลที่ 10 สังคมไทยก็ยังให้การเคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างเป็นล้นพ้น เพราะสังคมไทยยังเป็นสังคมที่มีความรักความศรัทธาต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่มีเสื่อมคลาย ซึ่งถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์ของคนทั้งชาติ หลอมรวมคนไทยเป็นหนึ่งเดียว

สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญในเรื่องอาวุโส ให้เกียรติยกย่องผู้ใหญ่

สังคมไทยมีวัฒนธรรมการอ่อนน้อมถ่อมตนผู้น้อยให้ความเคารพผู้ใหญ่มีมาอย่างช้านานมาแล้วและสังคมไทยยังเป็นสังคมให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการต้อนรับขับสู้แขกบ้านแขกเมือง จึงทำให้ระบบการนับถือผู้มีความอาวุโสกว่าสืบทอดกันมาตามลำดับ ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของ

สังคมไทย ซึ่งจะพบเห็นได้ในทุกกลุ่มทุกชั้น โดยพ่อแม่ ผู้ปกครองจะสั่งสอนลูกหลานกันต่อ ๆ มาให้เด็กมีสัมมาคารวะต่อผู้ที่อาวุโสสูงกว่า ซึ่งในทางพุทธศาสนากล่าวรับรองว่าเป็นความดีงาม ผู้ที่ปฏิบัติจะได้รับความสุขความเจริญ จึงทำให้ความเคารพนับถือคือผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่กลายเป็นวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมจากรุ่นสู่รุ่น

บทสรุป

ปัญหาของระบอบการปกครองของไทยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาชนบทถือว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้โครงการของรัฐเข้าไม่ถึงชาวชนบทเพราะโครงการต่าง ๆ ของทางราชการมักจะดำเนินการไปเพื่อความสะดวกแก่การทำงานของข้าราชการเอง หรือยึดหลักความคุ้มค่าประโยชน์ของหน่วยงานของตนเพื่อการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการกำหนดโครงการโดยส่วนกลางมักจะมีการพิจารณาเฉพาะแง่มุมที่ตนเอง เป็นผู้รับผิดชอบไม่ได้มองภาพรวมหรือความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งสังคมไทยในชนบทแต่ก่อนเป็นสังคมเกษตรกรรมชาวชนบทยังไม่มีความตื่นตัวในการเมืองการปกครองมากเท่าที่ควร จนทำให้ถึงช่วงระยะเวลาของการเปลี่ยนผ่านระบบเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมจึงทำให้สังคมชนบทมีความตื่นตัวทางการเมืองการปกครองมากขึ้น โดยเฉพาะการตื่นตัวทางการเมืองการปกครองท้องถิ่นที่รัฐได้กระจายอำนาจมาสู่ท้องถิ่นให้บริหารจัดการปกครองตนเองโดยอิสระ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นเพียงระบอบการปกครองที่อาศัยหลักกิตินัยเป็นพื้นฐานในการปกครองต่อความเป็นจริง แต่ถ้าจะมองตามลักษณะของสังคมชนบทจะไม่ปฏิบัติตามหลักกิตินัยมากนัก ส่วนใหญ่จะปฏิบัติตามหลักกิตินัยมากกว่า เพราะบางเรื่องส่วนท้องถิ่นยังถูกควบคุมจากส่วนกลางอยู่จึงไม่ได้อิสระทางการเมืองการปกครองตนเองมากเท่าที่ควร จึงทำให้การบริหารงานบางเรื่องเกิดความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์กับยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นแล้วส่วนกลางควรให้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการการปกครองแก่ท้องถิ่นโดยอิสระจริง ๆ ปราศจากการควบคุมกำกับดูแลจากส่วนกลางที่เคยเป็นมา ซึ่งจะทำให้ระบอบการปกครองไทยมีความสอดคล้องกับความต้องการของชาวท้องถิ่นโดยแท้จริงและรูปแบบประชาธิปไตยแบบพุทธในชนบทและในเมืองก็จะเกิดขึ้นในสังคมไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. (2531). **หลักประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรูญ สุภาพ. (2535). **ระบบการเมืองเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2535). **รัฐ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2535). **100ปีแห่งการปฏิรูประบอบราชาการ: วิวัฒนาการของอำนาจรัฐและอำนาจการเมือง**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ตระกูล มีชัย. (2554). **การกระจายอำนาจในประเทศไทย: ความก้าวหน้าและข้อพิจารณา**, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการสถาบัน. (อัดสำเนา)
- พิทยา บวรวัฒนา. (2543). **รัฐประศาสนศาสตร์ ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.1887-1970)**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2527). **สังคมการเมืองและการปกครองของไทย**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- Sutee vichapron. **ระบอบประชาธิปไตย**, [ออนไลน์] แหล่งข้อมูล: <http://krusutee.blogspot.com/2011/01/democracy.html> [21 มิ.ย. 2561].

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน

Integration of Buddhist Principles for Development the Work Life Quality

ภูริภัทร ห้วยหงษ์ทอง*

Puripat Huaihongthong

บทคัดย่อ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความสำคัญของหลักพุทธธรรมที่จะทำให้การทำงานมีคุณภาพทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษา หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความหมายเกี่ยวกับหลักภาวนา 4 ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา การฝึกอบรม ตามหลัก พระพุทธศาสนา มีสองอย่างคือ สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ และวิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญา ให้เกิดความรู้เข้าใจเป็นจิตร ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านภาระงาน คุณภาพชีวิตในการทำงาน และการ นำเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน และ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงาน และคุณภาพชีวิตการทำงาน 8 ด้าน

คำสำคัญ : หลักพุทธธรรม, สภาพแวดล้อม, การบูรณาการ

Abstract

Integration of Buddhist Principles for Development the Work Life Quality, the objective was to study the important of Buddhist principles to make a quality work, economic society and mind. This articles aims to study Buddhist Principles for development of the life, the meaning in Bhavana 4 was important of the principles in Bhavana 4, moreover the factor effecting of the Work Life Quality are consists of 2 factors, factor of environment, factors of duty, the Work Life Quality and the

* 119/41 หมู่บ้านนลินีวิฬลัส หมู่ 7 แขวงราษฎร์พัฒนา เขตสะพานสูง กรุงเทพมหานคร 10240

presentation of the integrated of Buddhist principles format to support the Work Life Quality

Keywords: Buddhist Principles, Environment, Integrated

บทนำ

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญของหลักพุทธธรรมที่จะทำให้การทำงานมีคุณภาพทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ ดังนั้นในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่มีความหมายว่าทำให้เจริญงอกงามหรือฝึกฝนให้เจริญยิ่งขึ้นไป ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับพัฒนาได้แก่ หลักภาวนา ถ้าพัฒนาสิ่งที่เป็นรูปธรรมภายนอก เช่น พัฒนาวัตถุ พัฒนาสังคม พัฒนาบ้านเมือง พัฒนากิจการต่าง ๆ ก็ใช้คำว่า พัฒนา ถ้าพัฒนาชีวิต หรือพัฒนาคน พัฒนามนุษย์ ก็ใช้คำว่า ภาวนา แปลว่า การทำให้เป็นให้มี หมายถึง อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้น และยังหมายความไปถึงการทำให้เพิ่มพูนขึ้น เรียกว่าภาวนา 4 ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา นอกจากนำหลักพุทธธรรมดังกล่าวมาพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานแล้ว ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์กรก็จะเป็นแรงผลักดันทางหนึ่งที่มีผลต่อการทำงาน ทั้งด้านวัฒนธรรมองค์การเชิงสร้างสรรค์ วัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม บรรยากาศองค์การ การสนับสนุนจากสังคม ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือปัจจัยด้านภาระงาน ทั้งด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันในอาชีพ จิตวิญญาณและแรงจูงใจในการทำงาน ก็จะเป็นปัจจัยส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานได้ผล

หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในทางพระพุทธศาสนามีคำที่มีความหมายว่าทำให้เจริญงอกงาม หรือฝึกฝนให้เจริญยิ่งขึ้นไป ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกับพัฒนานี้หลายคำที่มีความหมายกระชับจำเพาะที่จำกัดขอบเขตที่ใช้กับการทำชีวิตให้เจริญงอกงาม ได้แก่คำว่า ภาวนา เมื่อได้ศัพท์เฉพาะสำหรับการพัฒนาชีวิตแล้ว เราก็แยกการใช้ถ้อยคำกันออกไปให้ชัดเจนได้ ไม่สับสน คือ ถ้าพัฒนาสิ่งที่เป็นรูปธรรมภายนอก เช่น พัฒนาวัตถุ พัฒนาสังคม พัฒนาบ้านเมือง พัฒนากิจการต่าง ๆ ก็ใช้คำว่า พัฒนา ถ้าพัฒนาชีวิต หรือพัฒนาคน พัฒนามนุษย์ ก็ใช้คำว่าภาวนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546)

ความหมายเกี่ยวกับหลักภาวนา 4

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), (2540:51) ได้อธิบายว่า “ภาวนา” ก่อนที่จะแปลว่าเจริญ ภาวนาถ้าแปลตามตัวอักษร แปลว่า “การทำให้เป็นให้มี” หมายความว่า อันไหนที่ไม่เป็นก็ทำให้เป็นขึ้น อันไหนที่ไม่มีก็ทำให้มีขึ้นซึ่งหมายความว่า การทำให้เพิ่มพูนขึ้น ทำให้กล้าแข็งขึ้นอะไรพวกนี้ เราจึงแปลกันอีกความหมายหนึ่งว่า “ฝึกอบรม” คำว่า “ฝึกอบรม” ก็ไปใกล้กับความหมายของคำว่าสิกขา เพราะฉะนั้น สิกขากับภาวนา จึงเป็นคำที่ใช้อย่างใกล้เคียงกัน บางที่เหมือนกันแทนกันเลยทีเดียว นี่เป็นการดยงเข้ามาหาตัวหลักใหญ่ ในการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสในคำสอนของพระพุทธองค์เองเพื่อใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่าภาวิตกาโย ภาวิตสีโล ภาวิตจิตโต ภาวิตปัญโญ คือคำว่า ภาวนา เวลาใช้เป็นคุณศัพท์เป็น ภาวิตะ ภาวิตกาโย ผู้มีกายที่เจริญแล้วหรือฝึกอบรมแล้ว ภาวิตสีโล ผู้มีศีลที่ฝึกอบรมแล้วหรือเจริญแล้ว ภาวิตจิตโต ผู้มีจิตที่เจริญแล้วหรือมีจิตที่ฝึกอบรมแล้ว ภาวิตปัญโญ ผู้มีปัญญาที่เจริญแล้วหรือปัญญาที่ฝึกอบรมแล้ว ถ้าเป็นคำนาม 4 อันนี้ก็คือ 1) กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา 2) ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสีโล ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา 3) จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวกระทำเป็นจิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญโญ ตัวกระทำเป็นปัญญาภาวนา

ภาวนา เป็นคำในภาษาบาลี ที่มีรูปปริยาคัพธ์เป็น ภาเวติ มีความหมายตรงกับคำว่า วฑฺฒติ ซึ่งก็คือ วัฒนา หรือ การพัฒนา ที่ใช้ในภาษาไทย คำว่า ภาวนา ในคำสอนของพระพุทธศาสนา หมายถึงการทำให้มีขึ้นเป็นครั้ง การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ การฝึกอบรม การพัฒนาเพื่อทำสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้น พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), (2546:203) ดังนั้น ความหมายของภาวนา 4 คือ การเจริญ การพัฒนา ทั้งทางด้านสมณะ และวิปัสสนา เพื่อให้มีผลปรากฏ เช่น มีบุคลิกภาพ ภาพลักษณ์ภายนอก และคุณธรรมภายในที่ดีขึ้นซึ่งในความหมายนี้ แบ่งผลที่ปรากฏออกเป็น 4 ด้าน คือ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2544:371) 1) กายภาวนา หรือ การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ ให้รู้จัก “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็น สามารถแสวงสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้โทษ รู้จักควบคุมไม่ให้เกิดความต้องการที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น 2) ศีลภาวนา หรือ การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือมนุษย์ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้เกิดการตอบสนองความต้องการของตนนั้น ไม่ไปเบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายกับผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเกื้อกูลกันได้ด้วยดี 3) จิตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือ การมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงามสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพ มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ มีความเบิกบานผ่อนคลายสงบสุข 4) ปัญญา

ภาวนา หรือ การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ อย่างเป็นนายความคิด และการหยั่งรู้ความจริง รู้เห็นเท่าทันโลกและชีวิตตามสภาวะจริง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักภาวนา 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, (2546:172) ได้กล่าวไว้ว่า ภาวนา การทำให้มีขึ้น เป็นขึ้น การทำให้เกิดขึ้น การเจริญ การบำเพ็ญ ดังนั้นการฝึกอบรม ตามหลักพระพุทธศาสนา มีสอง อย่างคือ สมถภาวนา ฝึกอบรมให้เกิดความสงบ และวิปัสสนา ฝึกอบรมปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจ เป็นจิตร อีกนัยหนึ่งจัดเป็น สอง เหมือนกันคือ 1) จิตรภาวนา คือ การฝึกจิตรใจให้เจริญองงาม ด้วย คุณธรรมความเข้มแข็งมั่นคง เบิกบาน สงบสุข ผ่องใสด้วยความเพียร สติ และสมาธิ 2) ปัญญาภาวนา คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา ให้รู้เท่าทันเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนมีจิตรใจเป็นอิสระ ไม่ ถูกครอบงำด้วยกิเลสและความทุกข์

ความสำคัญเกี่ยวกับหลักภาวนา 4

ภิกษุผู้ไม่ได้เจริญการ สีล จิต ปัญญา จักไม่สามารถแนะนำผู้อื่นให้สามารถประพฤติน อธิศีล อธิจิต อธิปัญญาดี ไม่สามารถแสดงธรรมอันเยี่ยมยอด ที่สร้างความปิติน่าชื่นชม แก่ผู้ฟัง ถลาลงสู่ธรรมดำ ได้แก่ แสดงธรรมเพื่อการแข่งดี เพื่อกล่าวกระทบบุคคลอื่นหรือ เพื่หวังลาภสักการะ ไม่ ใส่ใจ ไม่ให้ความสำคัญในพระธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้แต่กลับชื่นชมยินดี สนใจศึกษาในคำ กล่าวของบุคคลนองพระพุทธศาสนา ประพฤติตนเป็นผู้มักมาก เป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้คนรุ่นหลังพากัน ทำตาม (อง.ปญจก. (ไทย) 22/79/145.)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต, (2546) ได้กล่าวไว้ว่า คือภาวนา 4 ตอน ปฏิบัติการ ฝึก สิกขามี 3 แต่ทำไมตอนวัดผล ภาวนามี 4 ไม่เท่ากัน ทำไม (ในเวลาทำการฝึก) จัดจึง เป็นสิกขา 3 (ในเวลาวัดผลคนที่ได้รับการฝึก) จึงจัดเป็นภาวนา 4 อย่างไรที่ชี้แจงแล้วว่า ธรรมภาคปฏิบัติการต้อง จัดให้ตรงสอดคล้องกับระบบความเป็นไปของธรรมชาติ แต่ตอนวัดผลไม่ต้องจัดให้ตรงกันแล้ว เพราะ วัดตุประสงค์อยู่ที่จะมองดูผลที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งมุ่งที่จะให้เห็นชัดเจนตอนนี้ถ้าแยกละเอียดออกไปก็จะ ยิ่งดี นี่แหละคือเหตุผลที่ว่าหลักวัดผลคือภาวนาเพิ่มเป็น 4 ขอให้ดูความหมาย และหัวข้อของภาวนา 4 นั้นก่อน “ภาวนา” แปลว่า ทำให้เจริญ ทำให้เป็นทำให้มีขึ้น หรือฝึกอบรม ในภาษาบาลี ท่านให้ ความหมายว่า “วฑฒนา” คือ วัฒนา หรือพัฒนา นั่นเองภาวนานี้เป็นคำหนึ่งที่มีความหมายใช้แทน กันได้กับ “สิกขา” ภาวนาจัดเป็น 4 อย่าง คือ 1) กายภาวนา การพัฒนากาย คือ การมีความสัมพันธ์ ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หรือทางวัตถุ 2) ศีลภาวนา การพัฒนาศีล คือ การมี ความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ 3) จิตภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ

การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจและการหยั่งรู้ความจริง 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจ และการหยั่งรู้ความจริง

อย่างที่กล่าวแล้วว่า ภาวนา 4 นี้ ใช้ในการวัดผลเพื่อดูว่าด้านต่าง ๆ ของการพัฒนาชีวิตของคนนั้น ได้รับการพัฒนาครบถ้วนหรือไม่ ดังนั้น เพื่อจะดูให้ชัด ท่านได้แยกบางส่วนละเอียดออกไปอีกส่วนที่แยกออกไปอีกนี้ คือ สิกขาข้อที่ 1 (ศีล) ซึ่งในภาวนา แบ่งออกไปเป็นภาวนา 2 ข้อ คือกายภาวนา และศีลภาวนา ทำไมจึงแบ่งสิกขาข้อศีล เป็นภาวนา 2 ข้อที่จริง สิกขาข้อที่ 1 คือศีล นั้นมี 2 ส่วนอยู่แล้วในตัว เมื่อจัดเป็นภาวนา จึงแยกเป็น 2 ได้ทันที คือ

1. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกาย (ที่เรียกว่าสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ) ได้แก่ความสัมพันธ์กับวัตถุหรือโลกของวัตถุและธรรมชาติส่วนอื่น ที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น เรื่องปัจจัย 4 สิ่งที่เราบริโภคใช้สอยทุกอย่าง และธรรมชาติแวดล้อมทั่ว ๆ ไป ส่วนนี้แหละ ที่แยกออกไปจัดเป็น กายภาวนา

2. ศีล ในส่วนที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือบุคคลอื่นในสังคมมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อยู่ร่วมกันด้วยดีในหมู่มนุษย์ ที่จะไม่เบียดเบียนกัน แต่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันส่วนนี้ แยกออกไปจัดเป็น ศีลภาวนาในไตรสิกขา ศีลครอบคลุมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางวัตถุหรือทางกายภาพ และทางสังคม รวมไว้ในข้อเดียวกัน แต่เมื่อจัดเป็นภาวนา ท่านแยกกันชัดเจนออกเป็น 2 ข้อ โดยยกเรื่องความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโลกวัตถุ แยกออกไปเป็นกายภาวนา ส่วนเรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ในสังคม จัดไว้ในข้อศีลภาวนา ทำไมตอนที่เริ่มสิกขาไม่แยก แต่ตอนเป็นภาวนาจึงแยกอย่างที่กล่าวแล้วว่า ในเวลาฝึกหรือในกระบวนการฝึกศึกษา องค์ทั้ง 3 อย่างของไตรสิกขา จะทำงานประสานไปด้วยกัน ในศีลที่มี 2 ส่วน คือ ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพในโลกวัตถุ และความสัมพันธ์กับมนุษย์ในสังคมนั้น ส่วนที่สัมพันธ์แต่ละครั้งจะเป็นอันใดอันหนึ่งอย่างเดียวนั้น หนึ่ง ๆ ศีลอาจจะมีความสัมพันธ์ด้านที่ 1 (กายภาพ) หรือด้านที่ 2 (สังคม) ก็ได้ แต่ต้องอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้น ในกระบวนการฝึกศึกษาของไตรสิกขา ที่มีองค์ประกอบทั้งสามอย่างทำงานประสานเป็นอันเดียวกันนั้น จึงต้องรวมศีลทั้ง 2 ส่วนเป็นข้อเดียว ทำให้สิกขามีเพียง 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา แต่ในภาวนาไม่มีเหตุบังคับอย่างนั้น จึงแยกศีล 2 ส่วนออกจากกันเป็นคนละข้ออย่างชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ จะได้วัดผลดูจำเพาะให้ชัดไปทีละอย่างว่าในด้านซ้าย ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัตถุ เช่นการบริโภคปัจจัย 4 เป็นอย่างไร ในด้านศีล ความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์เป็นอย่างไร เป็นอันว่า หลักภาวนา นิยมใช้เวลาวัดหรือแสดงผล แต่ในการฝึกศึกษาหรือตัวกระบวนการฝึกพัฒนา จะใช้เป็นไตรสิกขาเนื่องจากภาวนาท่านนิยมใช้ในการ

วัดผลของการศึกษาหรือการพัฒนาบุคคล รูปศัพท์ที่พบจึงมักเป็นคำแสดงคุณสมบัติของบุคคล คือ แทนที่จะเป็น ภาวนา 4 (กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา) ก็เปลี่ยนเป็น ภาวิต 4 คือ 1) ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว (= มีกายภาวนา) คือ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมท่ายกายภาพ ในทางที่เกื้อกูลและได้ผลดี เริ่มแต่รู้จักใช้อินทรีย์ เช่น ตา หู จมูก ฟัง เป็นต้น อย่างมีสติ ดูเป็น ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา บริโภคปัจจัย 4 และสิ่งของเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยี อย่างฉลาด ได้ผลตรงเต็มตามคุณค่า 2) ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว (= มีศีลภาวนา) คือ มีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อนเวรภัย ตั้งอยู่ในวินัยและมีอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริมสันติสุข 3) ภาวิตจิต มีจิตที่พัฒนาแล้ว (= มีจิตภาวนา) คือ มีจิตในที่ฝึกอบรมดีแล้วสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต คือ ประกอบด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตา มีความเคารพ อ่อนโยน ซื่อสัตย์ กตัญญู เป็นต้นสมบูรณ์ด้วยสมรรถภาพจิต คือ มีจิตใจเข้มแข็งมั่นคงมีความเพียรพยายาม กล้าหาญ อดทน รับผิดชอบ มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพจิต คือ มีจิตใจที่ร่าเริง เบิกบาน สดชื่น เิบอิม ผ่องใส และสงบ เป็นสุข 4) ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว (= มีปัญญาภาวนา) คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย รู้จักแก้ปัญหา และรู้จักจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญาที่บริสุทธิ์ ซึ่งมองดูรู้เข้าใจเหตุปัจจัย มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริงหรือตามที่มันเป็น ปราศจากอคติและแรงงูใจแอบแฝง เป็นผู้ที่กิเลสครอบงำบัญชาไม่ได้ เป็นอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทันโลกและชีวิตเป็นอิสระไร้ทุกข์ ผู้มีภาวนา ครบทั้ง 4 อย่าง เป็นภาวิต ทั้ง 4 ด้านนี้แล้ว โดยสมบูรณ์เรียกว่า “ภาวิตัตตะ” แปลว่าผู้ได้พัฒนาตนแล้ว ได้แก่พระอรหันต์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม 2) ปัจจัยด้านภาระงาน (เจตนิพิฐ สุจิระกุล, 2557)

1. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ก็คือสิ่งที่อยู่ล้อมรอบบุคคลผู้ปฏิบัติงาน ในขณะที่ทำงาน ทั้งที่มีชีวิต ไม่มีชีวิต มองเห็นได้หรือไม่สามารถมองเห็นได้ สภาพปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลให้เกิดภาวะกดดันและมีผลต่อการทำงาน ประกอบด้วย วัฒนธรรมองค์การเชิงสร้างสรรค์ วัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม บรรยากาศองค์การ การสนับสนุนจากสังคม โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมายดังนี้

1.1 วัฒนธรรมองค์การเชิงสร้างสรรค์ ก็คือการให้ความสำคัญกับค่านิยมในการทำงาน โดยมุ่งส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรมีปฏิสัมพันธ์และสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำงานมี

ลักษณะที่ส่งผลให้สมาชิกภายในองค์กรประสบความสำเร็จในการทำงาน มุ่งที่ความพึงพอใจและความต้องการไม่ตรีสัมพันธ์

1.2 วัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม ก็คือ พฤติกรรมองค์กร กระบวนการทำงานในองค์กรโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลทุกขั้นตอน

1.3 บรรยากาศองค์การ ก็คือ ลักษณะต่าง ๆ ที่ทำให้องค์การหนึ่งแตกต่างจากอีกองค์การหนึ่ง และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในองค์กรนั้น รวมทั้งกระบวนการต่าง ๆ ในองค์กรนั้นด้วย โดยบรรยากาศองค์การเป็นเครื่องมือที่ช่วยกำหนดรูปแบบ ความหวังของสมาชิกขององค์การซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อทัศนคติและความพอใจของพนักงานต่อองค์การ หากต้องการเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์การ ผู้บริหารควรเสริมสร้างบรรยากาศที่ทำให้พนักงานเกิดความพอใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและทำให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการได้

1.4 การสนับสนุนจากสังคม ก็คือ การที่บุคคลได้รับการช่วยเหลือจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม รวมถึงการที่บุคคลรู้สึกกว่าตนเองได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของผู้อื่นด้วย ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการประเมินการสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านการเงิน แรงงานและสิ่งของ

2. ปัจจัยด้านการระงาน ภาระงานก็คือสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานต้องยึดถือปฏิบัติ เป็นจิตสำนึกและความรับผิดชอบในหน้าที่ โดยเอาใจใส่มุ่งมั่นให้งานที่รับผิดชอบสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ร่วมรับผิดชอบในการกิจและเป้าหมายของหน่วยงานและองค์กร ดังนั้นปัจจัยด้านการระงานในครั้งนี้ประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อสังคม ความพึงพอใจในการทำงาน ความผูกพันในอาชีพ จิตวิญญาณและแรงจูงใจในการทำงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ

2.1 ความรับผิดชอบต่อสังคม ก็คือ ความพยายามขององค์การเพื่อให้บรรลุความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ ทั้งการบริจาคเพื่อการกุศล การปฏิบัติตามกฎหมาย การกำหนดทิศทางการดำเนินงาน และการติดตามประเมินความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาและการลงมือดำเนินงานขององค์การทั้งในลักษณะการกระทำและในเชิงนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย

2.2 ความพึงพอใจในการทำงาน ก็คือ ความรู้สึกชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ เป็นสภาวะจิตที่ปราศจากความเครียด มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความเป็นธรรม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร สภาพการทำงานดี งานที่ทำเป็นอาชีพที่มีเกียรติในสังคม

ดังนั้นเมื่อบุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม ทั้งภายในและภายนอกองค์กรได้ก็ย่อมมีความพึงพอใจในการทำงาน

2.3 ความผูกพันในอาชีพ ก็คือ การที่บุคลากรยอมรับเป้าหมายองค์กรและต้องการปฏิบัติงานให้กับองค์กรด้วยความผูกพันที่มีต่อองค์กร มีการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อบุคลากรเกิดความจงรักภักดีต่อองค์กรจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร

2.4 จิตวิญญาณและแรงจูงใจในการทำงาน ก็คือ พลังทั้งจากภายในและภายนอกซึ่งช่วยกระตุ้นพฤติกรรมให้บุคคลทำในสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายด้วยความเต็มใจ และเป็นตามกระบวนการจูงใจของแต่ละบุคคล เพื่อที่จะนำมาซึ่งการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งมูลเหตุจูงใจที่สำคัญคือ ความต้องการ ความพึงพอใจในการทำงานจะนำมาซึ่งการปฏิบัติที่ดีของบุคลากรทำให้บุคลากรมีความและจงรักภักดีต่อองค์กร มีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จ เมื่อได้ปฏิบัติงานแล้วมีความสุข ไม่เกิดความเบื่อหน่ายท้อถอย ปฏิบัติงานโดยไม่ต้องการสั่งตอบแทนเป็นผู้ที่รักงาน มีความตั้งใจ เต็มใจ และทุ่มเทในการปฏิบัติงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด

คุณภาพชีวิตในการทำงาน

คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of Work Life) มีความสำคัญยิ่งในการทำงาน เพราะคนถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ปัจจุบันถึงแม้จะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัย เครื่องมือที่มีคุณภาพเข้ามาช่วยในการทำงานแต่สภาพแวดล้อมก็ต้องส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยเช่นกัน สถานที่ทำงานต้องมีความเหมาะสมคือ ทำให้เกิดความสุข ความมั่นคง หากเกิดความรู้สึกที่ดีต่องานจะส่งผลดีต่อทั้งตัวบุคคล และองค์กร คุณภาพชีวิตการทำงานส่งผลต่อองค์กร ตามแนวคิดตะวันตกมีทฤษฎีที่มีความหมายเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เช่น ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งกำหนดโดยนักจิตวิทยาชื่อ Abraham Maslow (1970) เป็นทฤษฎีการจูงใจที่มีการกล่าวขวัญอย่างแพร่หลาย Maslow มองว่าความต้องการของมนุษย์มีลักษณะเป็นลำดับขั้น จากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ก็จะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไปโดยเริ่มจาก 1) ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เพื่อความอยู่รอด เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น 2) ความต้องการความปลอดภัยและมั่นคง (Security or Safety

Needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นต่อไป เช่น ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การงาน 3) ความต้องการความผูกพันหรือการยอมรับ (ความต้องการทางสังคม) (Affiliation or Acceptance Needs) เป็นความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ เช่น ความต้องการให้และได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะความต้องการได้รับการยอมรับ การต้องการได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น 4) ความต้องการการยกย่อง (Esteem Needs) หรือความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นความต้องการได้รับการยกย่อง นับถือ และสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น 5) ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

นอกจากนั้น Vroom (1964) ซึ่งเป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive Psychology) ที่ศึกษาวิจัยการทำงานของคนในโรงงานอุตสาหกรรม และได้สร้างทฤษฎีความคาดหวังไว้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1964 แม้คำอธิบายในทฤษฎีของวรูมอาจจะยังมีความไม่สมบูรณ์ แต่ก็พบว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ทำให้มีการวิจัยต่อเนื่องมาอีกมากในเรื่องแรงจูงใจในการทำงานของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม นักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมนี้เชื่อในเรื่องของความคิดของบุคคลว่าเป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดแรงจูงใจต่อพฤติกรรม หรือการกระทำ แม้จะมีเรื่องของผลรางวัลหรือสิ่งเร้าภายนอกตัวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจคือความคิดของบุคคล นักจิตวิทยาบางคนในกลุ่มนี้ศึกษาเรื่องการวางแผน บางคนศึกษาเรื่องการตั้งเป้าหมาย แต่สำหรับวรูมจะเน้นศึกษาเรื่องความคาดหวัง คำอธิบายของวรูมเน้นใน 2 เรื่องด้วยกัน คือเรื่องค่านิยมในงานว่าทำงานแล้วคาดหวังว่าจะได้อะไร เช่น ทำงานให้ดี เพื่อหวังจะได้รับเงินเดือนเพิ่ม หรือบางคนหวังได้รับค่ายกย่อง ในที่นี้เงินและค่ายกย่องเป็นค่านิยม และอีกเรื่องที่เน้นคือแรงจูงใจซึ่งกำหนดทิศทางการกระทำเพื่อให้ได้ตามค่านิยมของตน คือคาดหวังว่าจะได้ตามค่านิยม เป็นแรงจูงใจให้บุคคลใช้ความพยายามกระทำให้สำเร็จ และความสำเร็จของงานเกิดจากความพยายามบวกกับความสามารถของตน จากคำอธิบายดังกล่าวนี้ หลายคนเห็นว่าวรูมเน้นที่สิ่งจูงใจจากภายนอก คือความคาดหวังที่จะได้รับรางวัล ได้รับการยกย่อง ได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้น ฯลฯ แต่ถ้ามองทัศนะของกลุ่มพุทธินิยม กลุ่มนี้จะกล่าวว่าความคาดหวังซึ่งเป็นความคิดของบุคคล เป็นจุดสำคัญของแรงจูงใจ การศึกษาของวรูม สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการทำงานของบุคคล เกิดจากความคิดของบุคคลในการตั้งความคาดหวังในสิ่งที่กระทำ ซึ่งความ

คาดหวังนั้นมักเป็นไปตามค่านิยมของตนทำให้บุคคลพยายามทำให้ได้ หากสิ่งที่พยายามสอดคล้องกับความสามารถด้วย ก็จะเป็นแรงจูงใจที่เข้มข้นสำหรับบุคคล นอกจากนั้น ผลการศึกษาต่อเนื่องจากวรูมก็ช่วยสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว และยังได้ข้อสรุปเพิ่มขึ้นจากการที่บุคคลได้เข้าใจบทบาทการทำงานของตนเป็นอย่างดี จึงเห็นได้ว่าแนวทางในการสร้างแรงจูงใจให้บุคคลทำงาน คือการสร้าง ความคาดหวัง การให้ตระหนักในค่านิยมต่องาน การใช้ความพยายามการเสริมสร้างความสามารถในงาน และการช่วยให้บุคคลเข้าใจบทบาทของตนในงานนั้น ๆ

สำหรับ Walton (1973: 20-23) เป็นบุคคลหนึ่งที่ศึกษาคุณภาพชีวิตในแนวทางการเป็นบุคคล (Humanistic) กำหนดว่าคุณภาพชีวิตการทำงานต้องมีข้อบ่งชี้ต่าง ๆ ใน 8 ด้าน เป็นเกณฑ์ตัดสินดังนี้

1. การได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่เพียงพอและยุติธรรม (Adequate and Fair Compensation) คือค่าตอบแทน แทนที่ได้รับจากการปฏิบัติงานนั้นจะต้องมีความเพียงพอในการดำรงชีวิตตามมาตรฐานการครองชีพที่สมเหตุสมผลในสังคมนั้น ๆ สำหรับค่าตอบแทนที่มีความยุติธรรม ก็เกิดจากการเปรียบเทียบค่าตอบแทนจากการทำงานในตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบที่คล้ายคลึงกัน หรือเปรียบเทียบจากผลการปฏิบัติงานที่เท่าเทียมกัน

2. สภาพการทำงานที่คำนึงถึงความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ (Safe and Healthy Working Condition) ผู้ปฏิบัติงานไม่ควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ทั้งต่อร่างกายและการทำงาน ควรจะมีการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งรวมถึงการควบคุมเกี่ยวกับเสียง การรบกวนทางสายตา นอกจากนี้การที่พนักงานได้ทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพและจิตใจที่ปลอดภัยและมีความเหมาะสม

3. ความมั่นคงและความก้าวหน้าในงาน (Growth and Security) ควรให้ความสนใจการให้พนักงานได้เพิ่มความสามารถในการทำงานของเขามากกว่าที่จะคอยเป็นผู้นำให้เขาทำตาม จะต้องมีการมอบหมายงานใหม่ หรืองานที่ต้องใช้ความรู้ และทักษะที่เพิ่มขึ้นอีกในอนาคต จะต้องเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาภายในองค์กร ในสายงาน รวมถึงสมาชิกในครอบครัวด้วย ตลอดจนการทำงานที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตก้าวหน้าในสายอาชีพและเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในงานที่ทำอยู่

4. การพัฒนาความสามารถของบุคคล (Development of Human Capacities) คือโอกาสในการพัฒนาและการใช้ความสามารถของพนักงานในการปฏิบัติงานตามทักษะและความรู้ที่มี โดยการเปิดโอกาสให้พนักงานได้พัฒนาศักยภาพตัวเองให้เหมาะสมกับงานในปัจจุบัน ซึ่งจะทำให้พนักงานรู้สึกว่ามีคุณค่าและรู้สึกท้าทายในการทำงาน ได้ใช้ความสามารถในการทำงานเต็มที่

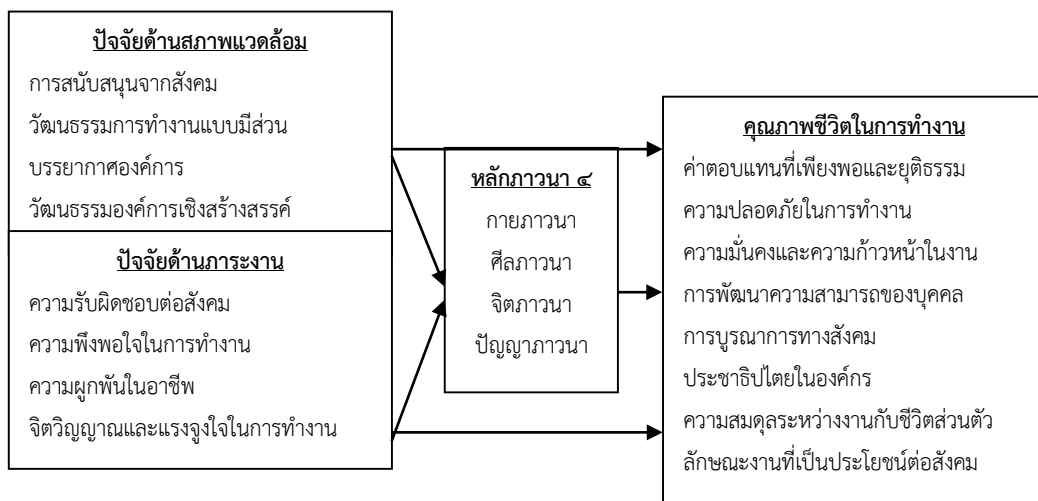
รวมทั้งความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ตลอดจนรวมถึงงานในอนาคต และรวมถึงเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ

5. การบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน (Social Integration) คือการที่ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่ามีคุณค่า ได้รับการยอมรับ และร่วมมือกันทำงานจากกลุ่มเพื่อนร่วมงาน รู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มเพื่อนร่วมงาน มีการเปิดเผยตนเอง มีบรรยากาศในการทำงานที่ดี ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะในหน่วยงาน ปราศจากการมีอคติและการทำลายซึ่งกันและกัน นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในสังคม (Social Integration) ทำให้พนักงานมีความรู้สึกที่ตนประสบความสำเร็จและมีคุณค่า และเปิดโอกาสให้พนักงานได้สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม

6. ประชาธิปไตยในองค์กร คือพนักงานมีสิทธิอะไรบ้าง และจะปกป้องสิทธิของตนเองได้อย่างไร ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ ว่าจะมีความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลน้อยเพียงใด ยอมรับในความขัดแย้งทางความคิด รวมทั้งวางมาตรฐานการให้ผลตอบแทนที่ยุติธรรมแก่พนักงานและมีการจัดเตรียมงานให้เกิดความเหมาะสม มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เกิดการเคารพสิทธิส่วนบุคคล และให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาผลตอบแทนและความเสมอภาคในการดูแลพนักงาน

7. ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว (Total Life Space) คือบุคคลจะต้องจัดความสมดุลให้เกิดขึ้นในชีวิต โดยจะต้องจัดสรรบทบาทให้สมดุล ได้แก่ การแบ่งเวลา อาชีพ การเดินทาง ซึ่งต้องมีสัดส่วนที่เหมาะสมระหว่างการใช้เวลาว่างของตนเองและครอบครัว รวมทั้งความก้าวหน้าในอาชีพ

8. ลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (Social Relevance) คือการที่พนักงานมีความรู้สึกว่า กิจกรรม หรืองานที่ทำนั้นเป็นประโยชน์ต่อสังคมมีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมทั้งองค์กรของตนได้ทำประโยชน์ให้สังคม เป็นการเพิ่มคุณค่าความสำคัญของอาชีพและเกิดความรู้สึกภูมิใจในองค์กรของตนเอง ตัวอย่างเช่น ความรู้สึกของพนักงานที่รับรู้ว่าหน่วยงานของตนมีความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านการผลิต การกำจัดของเสีย วิธีการด้านการตลาด การฝึกปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ด้านการเมืองและอื่น ๆ

ภาพที่ 1 รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน

บทสรุป

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านร่างกาย และทางด้านจิตใจและส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานให้มีสุขภาพทางร่างกาย และสุขภาพทางจิตใจที่ แข็งแรงสมบูรณ์ เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในทางที่เจริญ มีความสุข ที่ส่งผลดีต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานด้วยวิธีพุทธบูรณาการให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ กับการทำงานได้อย่างมีความสุข ไม่ว่าจะเป็นการนำหลักภาวน 4 นั่นคือ กายภาวนา ศีลภาวนา จิต ภาวนา และปัญญาภาวนา มาบูรณาการใช้ในการทำงาน ถ้าองค์กรได้ทำตามอย่างสร้างสรรค์ความ จงรักภักดีให้เกิดขึ้นในใจของพนักงานทุกคนแล้ว คุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจะช่วยเพิ่มความผูกพัน ที่พนักงานมีต่อองค์กรได้เป็นอย่างดี ถ้าเราลองสำรวจตรวจสอบให้ครบทั้ง 8 ด้าน และพยายามทำ แต่ละด้านให้ดียิ่งขึ้น ย่อมได้ชื่อว่าเป็นองค์กรสร้างสุขให้แก่คนทำงานได้ไม่ยาก

บรรณานุกรม

- เจตนิพิฐ์ สุจิระกุล. (2557). “ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. วารสารบริหารการศึกษา มศว. Vol 11, No 20.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **ธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินเตอร์ แมส โปรดัคส์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2540). **พุทธธรรมกับการพัฒนาชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- _____. (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). **พุทธธรรม (ฉบับเดิม)**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- Maslow. Abraham. (1970) **Motivation and Personality**. New York: Harper and Row Publishers.
- Vroom. H Victor. (1964). **Work and Motivation**. Now York: Wiley and Sons Inc.
- Walton. Richard E. (1973). **Quality of Working Life: What is it?**. Sloan Management Review. 4 (7): 20-23.

คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

Buddhist Leadership features

ทัชชกร แสงทองดี*

Tatchakorn Saengthongdee*

บทคัดย่อ

ผู้นำเป็นบุคคลที่สำคัญขององค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน เป็นบุคคลที่จะนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือเป็นผู้ที่จะนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อองค์กร ที่ผ่านมามีผู้ศึกษาภาวะผู้นำไว้ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็น ประเภทของผู้นำ ภาวะผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ ในบทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาเฉพาะด้าน คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ ในด้านคุณลักษณะภาวะผู้นำในองค์กร ความหมาย องค์ประกอบ บทบาท และคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, คุณลักษณะภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ABSTRACT

Leaders are key individuals in every organization, a government organization or a private sector organization. It is the person who will lead the organization to the goal or lead the organization to overcome the crisis under the circumstances that affect the organization. There are many people who have studied leaders from the past to the present. Types of leadership features leadership features include leadership this scholarly article Buddhist leadership features; features include leadership in organization, meaning, composition and Buddhist leadership features.

Keywords: leadership, leadership features, Buddhist leadership

* Department of Police Science, Faculty of Police Sciences, Royal Police Cadet Academy

1. บทนำ

ในอดีต เมื่อยุคใดสมัยใดที่บ้านเมืองมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำอ่อนแอ ย่อมจะถูกข้าศึกบุกเข้ามารุกราน จนต้องเสียที่ข้าศึกสู้ศึกทุกครั้งย่อมพบกับความพ่ายแพ้จนกระทั่งสูญเสียดินแดนไปมากที่สุด ในทางตรงกันข้าม เมื่อยุคใดสมัยใดที่บ้านเมืองมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง บ้านเมืองก็จะเจริญรุ่งเรือง แผ่อำนาจไปทั่วทุกทิศทาง เช่น ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เป็นต้น

ในปัจจุบัน เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุคการปกครองแบบประชาธิปไตย อาจจะมองภาวะผู้นำได้ไม่ชัดเจนในแง่บวก แต่จะเห็นได้ชัดเจนกว่าในแง่ลบ อาทิ ภาวะผู้นำสู่ความเสื่อม จึงเกิดภาวะ “วันมหาวิปโยค” “พฤษภาทมิฬ” “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเรื่องยากยิ่งขึ้นที่ภาวะผู้นำจะส่งประกายไปในทางบวก เนื่องจากสังคมมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น สภาพแวดล้อมภายนอกที่เคยห่างไกลก็กลับเข้ามารุ่มล้อม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล องค์กรที่ดี ภาวะผู้นำระดับองค์กรในสมัยนี้จะสามารถพลิกผันจากบวกเป็นลบ และจากลบเป็นบวกย่อมเด่นชัดขึ้น เช่น ในกรณีที่มีการเปลี่ยนตัวผู้ว่าราชการจังหวัด เปลี่ยนตัวอธิบดี การโยกย้ายข้าราชการโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะมีวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างจากองค์กรอื่น ซึ่งสัมผัสใกล้ชิดกับประชาชน ยิ่งถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีภาวะผู้นำในทางบวก ประชาชนย่อมให้ความรู้สึกที่ดี ไว้วางใจและเชื่อใจในการปฏิบัติงานของตำรวจ แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจมีภาวะผู้นำในทางลบ ประชาชนก็จะขาดความเชื่อมั่น ไม่ศรัทธาในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ

อย่างไรก็ตาม บุคคลเพียงคนเดียว แม้จะเป็นผู้นำสูงสุดขององค์กรก็ตาม หากใช้ภาวะผู้นำแบบ “ข้าฯ มาคนเดียว” (One Man Show) ก็ย่อมจะมีขีดจำกัดในการทำงาน ดังนั้น องค์กร ความเป็นเลิศได้ก็ต่อเมื่อมีผู้นำระดับสูงที่มีภาวะผู้นำเป็นเลิศระดับ 5 ดาว ซึ่งหมายถึงผู้นำระดับสูงที่มีภาวะผู้นำด้วยการสร้างทีมงานผู้นำที่ทุกระดับขององค์กรและพัฒนาให้ทุกคนทำงานอย่างเป็นระบบ ทำงานเป็นทีม เพื่อความเจริญอย่างยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

หลักการแก้ปัญหาทางพระพุทธศาสนา จึงเน้นไปในทางจิตปัญญามากกว่าในทางสังคมภายนอก เพราะเล็งเห็นถึงตัวบุคคลสำคัญกว่าสิ่งแวดล้อม หากว่าจิตใจของบุคคลไม่เป็นปกติแล้วสังคมภายนอกก็ย่อมไม่เป็นปกติด้วย ปัญหาสังคมภายนอกที่ปรากฏอยู่ ส่วนหนึ่งย่อมมาจากตัวมนุษย์เองนี้แหละ มนุษย์จึงเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่สำคัญในการทำให้สังคมไม่เป็นปกติ จึงควรแก้ปัญหาที่จิตปัญญามากกว่าทางสังคมภายนอก ศิลปวิทยาและระบบการทั้งหลายเท่าที่มีอยู่มุ่งแต่

จะแก้ปัญหาที่ไม่สมบูรณ์ อาจพูดอีกอย่างหนึ่งว่า การแก้ปัญหาตามหลักพระพุทธศาสนานั้น ไม่ใช่แก้ที่ข้างนอกหรือข้างในอย่างเดียว แต่ให้แก้ตั้งแต่ข้างในออกมาทีเดียว หมายความว่า ไม่ใช่แก้แต่ข้างนอกอย่างเดียว ต้องแก้ข้างในด้วย คือ แก้หมดแก้ที่เหตุปัจจัยไม่ว่าข้างนอกหรือข้างใน

2. เนื้อหา

การศึกษาเรื่องผู้นำมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านการทดลองในห้องทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาจนได้รูปแบบต่างของผู้นำปัจจุบันก็ยังมีกรวิจัยเกี่ยวกับผู้นำไว้อีกมากมาย ผู้นำมิได้เป็นมาโดยกำเนิด ผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้ โดยเกิดขึ้นจากการใช้ความพยายามและการทำงานหนักของบุคคลนั้น ดังนั้นคนส่วนใหญ่มีศักยภาพที่จะเป็นผู้นำได้และศักยภาพดังกล่าวเปรียบเสมือนเมล็ดพืชของภาวะผู้นำที่ฝังอยู่ภายในตัวเรา ทั้งนี้สิ่งที่เป็นประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับอาจเป็นได้ทั้งในแง่ให้คุณ ที่จะช่วยให้เมล็ดพืชของงามขึ้นมาหรืออาจให้โทษไปทำลายเมล็ดพืชดังกล่าวก็ได้ หรือกล่าวโดยสรุป คนเราสามารถที่จะเอาเครื่องครัดต่อการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นผู้นำได้หรือจะเลือกปล่อยให้คุณสมบัติเหล่านั้นคงซ่อนเร้นฝังอยู่ภายในตนต่อไปอีก

ความหมายของผู้นำ

เป็นที่รู้กันทั่วแล้วว่า ผู้นำ (Leader) เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กรทั้งนี้ เพราะผู้นำมีภาระหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องวางแผน สั่งการ ดูแล และควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ปัญหาที่เป็นที่สนใจของนักวิชาการและบุคคลทั่วไปอยู่ตรงที่ว่า ผู้นำทำอะไร หรือมีวิธีการอย่างไร จึงทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามเกิดความผูกพันกับงานแล้วทุ่มเทความสามารถ และพยายามที่จะทำงานสำเร็จด้วยความเต็มใจ ในขณะที่ผู้นำบางคนนำอย่างไร นอกจากผู้ใต้บังคับบัญชาจะไม่เต็มใจในการปฏิบัติงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังเกลียดชังและพร้อมที่จะร่วมกันขับไล่ผู้นำให้ไปจากองค์กรเพื่อให้เข้าใจภาวะผู้นำ (Leadership) และผู้นำ (Leader) ดีขึ้น จึงให้ความหมายของผู้นำ (Leader) ไว้ดังนี้

1. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีความสามารถในการใช้อิทธิพลให้คนอื่นทำงานในระดับต่าง ๆ ที่ต้องการให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (McFarland, Dalton E, 1979: 214-215)
2. ผู้นำ คือ ผู้ที่สามารถในการชักจูงให้คนอื่นทำงานให้สำเร็จตามต้องการ

3. ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลสูงสุดในกลุ่ม และเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ของตำแหน่งผู้นำที่ได้รับมอบหมายบุคคลอื่นในกลุ่มที่เหลือก็คือผู้ตาม แม้จะเป็นหัวหน้ากลุ่มย่อยหรือผู้ช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ก็ตาม (Yukl, G, 1999: 3-4)

4. ผู้นำ คือ บุคคลที่มาจากการเลือกตั้ง หรือแต่งตั้ง หรือการยกย่องขึ้นมาของกลุ่ม เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้ชี้แนะและช่วยเหลือให้กลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Kawee Wongput, 1996: 14-15) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับผู้นำไว้ 5 ประการ คือ

1. ผู้นำ หมายถึง ผู้ซึ่งเป็นศูนย์กลางหรือจุดรวมของกิจกรรมภายในกลุ่ม เปรียบเสมือนแกนของกลุ่ม เป็นผู้มีโอกาสติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นมากกว่าทุกคนในกลุ่ม มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสูง

2. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย

3. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่คัดเลือกหรือยกให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มซึ่งเป็นไปโดยอาศัยลักษณะทางสังคมมิติของบุคคลเป็นฐาน และสามารถแสดงพฤติกรรมของผู้นำได้

4. ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งมีคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างคือสามารถสอดแทรกอิทธิพลบางประการอันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มได้มากที่สุด

5. ผู้นำ หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งสามารถนำกลุ่มไปในทางที่ต้องการ เป็นบุคคลที่มีส่วนร่วมและเกี่ยวข้องโดยตรงต่อการแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมความเป็นผู้นำ

สรุปได้ว่า ผู้นำ (Leader) คือบุคคลที่สามารถชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.1.2 ความหมายของภาวะผู้นำ

โดยทั่วไปนักวิชาการมักจะถือว่า “ผู้นำ” (Leaders) เป็นตัวบุคคลหรือกลุ่มบุคคล (Persons) ส่วน “ภาวะผู้นำ” (Leadership) นั้น เป็นสิ่งที่แสดงออกมา (Actions) จากบุคคลที่เป็นผู้นำอย่างหนึ่งกระบวนการ ดังนั้น การจะเข้าใจความหมายของ “ผู้นำ” มักจะไม่ใช่ปัญหามากนัก ทั้งนี้เพราะจะรู้ว่าใครเป็นผู้นำนั้น ก็มักจะพิจารณาจากตำแหน่ง (Position) ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลดังกล่าวการทำความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (Leadership) นั้นเป็นเรื่องยากแต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการได้ให้ความหมายของภาวะผู้นำเอาไว้ต่าง ๆ กันหลายทฤษฎี ดังนี้

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลหรืออำนาจที่ตนมีอยู่ในการชักนำหรือโน้มน้าวให้ผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กรหรือในกลุ่มคนในสถานต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีประสิทธิภาพที่สุดให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์กร

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการหลอมความแตกต่างทางด้านความคิดความสนใจ ความต้องการ หรือพฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในองค์กรให้หันไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีศิลปะ ไม่มีความขัดแย้งในองค์กรอีกต่อไปในขณะใดขณะหนึ่ง หรือในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งที่จะชักนำกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

ภาวะผู้นำ หมายถึง เป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่น และให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

ผู้นำอาจจะเป็นบุคคลที่มีตำแหน่งอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ซึ่งเรามักจะรับรู้เกี่ยวกับผู้นำที่ไม่เป็นทางการอยู่เสมอ เนื่องจากบุคคลนั้นมีลักษณะเด่นเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในกลุ่ม ทำให้สมาชิกแสดงพฤติกรรมที่มีน้ำหนักและเป็นเอกภาพ โดยเขาจะใช้ภาวะผู้นำ ในการปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการติดต่อสัมพันธ์กัน เพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจที่มีของตนกระตุ้นชักนำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจแล้วกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กร หรือของกลุ่ม

เมื่อเปรียบเทียบความหมายของคำว่าผู้นำกับภาวะผู้นำพบว่า มีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันที่ผู้นำหมายถึงบุคคล ส่วนภาวะผู้นำหมายถึงการใช้กระบวนการของความสามารถของบุคคลที่ใช้อิทธิพลของตนในการชักชวน ชักจูงหรือชักจูงผู้อื่นให้ร่วมมือร่วมใจกับตนในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง

วอลล์ และฮอคินส์ (Robert G. Wall and Hugh Hawkins) ก็ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้นำไว้ ดังนี้ เป็นนักบริหารที่ดี (Good Executive) เป็นผู้วางนโยบาย (Policy Maker) เป็นผู้วางแผน (Planner) เป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) เป็นผู้แทนของกลุ่มในการติดต่อภายนอก (External Group Representative) เป็นผู้รักษาสัมพันธภาพระหว่างผู้ใต้บังคับบัญชากับผู้บังคับบัญชา

(Control of Internal Relationship) เป็นผู้ให้คุณและโทษ (Purveyor Rewards and Punishments) เป็นอนุญาโตตุลาการ (Group symbol) เป็นแบบอย่างที่ดี (Exemplar) เป็นนักอุดมคติ (Ideologist) เป็นผู้ยอมรับในการปฏิบัติงานขององค์กร (Scapegoat)

คุณสมบัติของผู้นำตามอักษรแต่ละตัวในคำว่า Leadership มีความหมายบ่งชี้ถึงลักษณะต่าง ๆ ของผู้นำที่ดี ดังนี้

1. L คือ Listen เป็นผู้ฟัง ที่ดี
2. E คือ Explain สามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้เข้าใจได้
3. A คือ Assist ช่วยเหลือเมื่อควรช่วย
4. D คือ Discuss รู้จักแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
5. E คือ Evaluation ประเมินผลการปฏิบัติงาน
6. R คือ Response แจ้งข้อมูลตอบกลับ
7. S คือ Salute ทักทายปราศรัย
8. H คือ Health มีสุขภาพดีทั้ง กายและใจ
9. I คือ Inspire รู้จักกระตุ้นและให้กำลังใจลูกน้อง
10. P คือ Patient มีความอดทนเป็นเลิศนั่นเอง

โดยสรุปมีงานเขียนจำนวนมาก มากมายพอพอกับจำนวนของนักคิด ทักทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ได้พยายามให้คำจำกัดความหรือความหมายของผู้นำ อธิบายว่า ผู้นำที่ดีควรมีลักษณะ รวมทั้ง มีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะดี โดยเฉพาะในโลกยุคนี้ที่ คุณค่า ความเร็ว และความรู้ เป็นสิ่งที่ทรงพลังอย่างยิ่ง ซึ่งสามารถทำให้องค์กรอยู่รอดได้ หรือต้องล้มละลายหายไปจากตลาด หากเกิดความผิดพลาดแม้เพียงเล็กน้อย

บทบาทของภาวะผู้นำในองค์กร

ผู้นำ (Leader) เป็นตัวแทนขององค์กร เป็นบุคคลที่ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จ และบรรลุผลสำเร็จ โดยเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นเสมือนหลักในการดำเนินงานโดยเฉพาะต่อผู้ใต้บังคับบัญชาและต่อผลงานของส่วนรวม ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและความมีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร บทบาทผู้นำที่ดีตามแนวคิดทฤษฎีต้อง ประกอบด้วย บทบาทพื้นฐานสำคัญ 4 ประการ คือ

(1) การกำหนดทิศทาง (Path Finding) เป็นการกำหนดทิศทาง ขององค์กรให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่ได้วางไว้

(2) การจัดการระบบการทำงาน (Alignment)

(3) การมอบอำนาจ (Empowerment) เป็นการมอบหมายอำนาจ ความรับผิดชอบให้แก่บุคคลที่เหมาะสม เพื่อให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) แบบอย่างการเป็นผู้นำ (Modeling)

2. คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ความสำคัญของผู้นำ

การที่มนุษย์เรามีการอยู่ร่วมกันมาก ๆ จึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ผู้นำจึงมีความสำคัญดุจเข็มทิศที่จำเป็นสำหรับคนเดินทาง และเสาเข็มที่มีความจำเป็นต่อการสร้างบ้านเรือน นอกจากนั้นผู้นำยังเป็นผู้สร้างหลักจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมและองค์กรต่าง ๆ ถ้าจะเปรียบไปแล้ว ผู้นำก็เปรียบเหมือนหลักชัยของประเทศชาติ ราษฎรเปรียบเหมือนทรัพย์สิน ผู้นำคือผู้รักษาทรัพย์สิน ซึ่งหากต้องการทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองของสังคม หน่วยงาน องค์กร บ้านเมือง ตลอดจนประเทศชาติ ต้องดูผู้นำเป็นหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ยกพุทธภาษิตที่พระพุทธเจ้าตรัสความสำคัญของผู้นำโดยทรงยกโคจำฝูงเปรียบเทียบกับความเป็นผู้นำ ดังข้อความตอนหนึ่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าสุกพร้อมกันย่อมมีอายุยืน 1 มีผิวพรรณผ่องใส 1 มีกำลัง 1 มีความเจ็บป่วยน้อย เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไปถ้าโคจำฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชามิตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นทุกข์ เมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจำฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกัน ในเมื่อโคจำฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็ประพฤติชอบธรรมตามไปด้วย หากพระราชามิตั้งอยู่ในธรรม ชาวเมืองนั้นก็อยู่เป็นสุข

อนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสว่า “เราเป็นกัลยาณมิตรของสัตว์ทั้งหลาย อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร สัตว์ทั้งหลายก็พ้นไปได้จากทุกข์ทั้งปวง” ความเป็นผู้นำของพระพุทธเจ้านั้นแสดงออกในลักษณะอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นผู้ค้นพบมรรคา หรือค้นพบทาง ทรงเป็นผู้รู้ทาง และทรงบอกทางให้ทางนั้นเพื่ออะไร ก็เพื่อไป สู่จุดหมายหมายของชีวิตโดยแท้ พระพุทธเจ้าเป็นผู้สามารถที่จะช่วยให้คนไปถึงจุดหมายได้เพราะว่าคนทั้งหลายต้องการไปให้ถึงจุดหมายนั้น แต่เขาไม่รู้ทาง ไม่มีวิธี พระพุทธเจ้าทรงค้นพบมรรคาคือทางที่ไปสู่จุดหมายแล้วก็มาช่วยบอกกล่าวชี้แนะหรือบอกทางให้ เป็นเหมือนมัคคุเทศก์ ทำให้ผู้อื่น สามารถร่วมเดินทางหรือโดยสารไปจนถึงจุดหมายปลายทางที่ประสงค์ได้ พระพุทธเจ้าทรงมีลักษณะอีกประการหนึ่งแห่งความเป็นผู้นำซึ่งแสดงออกในคำตรัสเป็น

บางครั้งคือพระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ที่ช่วยให้คนทั้งหลายได้ศึกษาเรียนรู้หรือฝึกฝนตนเองจนกระทั่งเขาสามารถที่จะข้ามพ้นความทุกข์หรือปัญหา ไปถึงจุดหมายได้ข้อนี้หมายความว่าผู้นำไม่ได้ มาหยิบยื่นอะไรให้แก่ผู้อื่น โดยตรงแต่มาช่วยให้คนอื่นได้ฝึกตนได้เรียนรู้จนสามารถพึ่งตนเองได้และช่วยตนเองให้พ้นปัญหาไปหรือทำได้สำเร็จบรรลุจุดหมาย

อย่างไรก็ดี พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญต่อพระธรรมวินัยมากกว่าผู้นำ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าพระธรรมวินัยไม่มีการเปลี่ยนแปลงในขณะที่ผู้นำมีการเปลี่ยนแปลงไปตามบุคลิกลักษณะของแต่ละบุคคลผู้มาทำหน้าที่ผู้นำนั้น

ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา

ลักษณะของผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา หรือหลักพุทธธรรมได้อาศัยธรรมเป็นหลักการสำคัญในการปกครองดูแล และบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่หมู่คณะ มวลชน สังคมและประเทศชาติอย่างมั่นคง ยั่งยืนตลอดไป ผู้นำนั้นมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกในกลุ่ม หากผู้นำเป็นผู้รู้เหตุ รู้ผล หรือรู้จุดมุ่งหมาย จะทำอะไรต้องมีแผนการ หรือเป้าหมาย ย่อมจะทำให้หมู่คณะดำเนินไปได้โดยสวัสดิภาพ การวางแผนงานได้ก่อนแล้วเดินตามลำดับของงาน ผลก็คือ จะไม่มีข้อผิดพลาดไม่ติดขัดในการทำงาน หรือในการทำงานเป็นคณะ ทุกคนร่วมมือกันอย่างพร้อมเพรียง งานก็จะประสบความสำเร็จได้ผลดี มีประสิทธิภาพ ผู้นำเกิดความสบายใจที่มีส่วนช่วยให้งานส่วนรวมประสบผลสำเร็จ

พระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำไม่น้อย โดยมีคำสอนที่พูดถึงลักษณะคือเครื่องหมาย หรือ สิ่งที่ใช้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะความเป็นผู้นำในทางพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏใน สังฆโสภณสูตร จตุกนิบาต พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงถึงลักษณะของผู้นำไว้ ดังมีข้อความว่า

“ในธรรมวินัยนี้ 1. ภิกษุผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัทธิ เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม 2. ภิกษุณี ฯลฯ 3. อุบาสก ฯลฯ 4. อุบาสิกาผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดี แก่ลัทธิ เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม ภิกษุทั้งหลาย บุคคล 4 จำพวกนี้แลผู้เฉียบแหลม ได้รับคำแนะนำดีแก่ลัทธิ เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ย่อมทำหมู่ให้งาม”

ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์ทรงแสดง ลักษณะของผู้นำในทางพระพุทธศาสนาว่า ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีลักษณะ 5 ประการ คือ 1) เป็นผู้ที่มีปัญญาเฉียบแหลม 2) เป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำดี

รวมถึงเป็นผู้มีระเบียบวินัยดีด้วย 3) เป็นผู้กล้า 4) เป็นพหุสูตร 5) ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม รักษาความถูกต้องในสิ่งที่ถูกที่ควรอย่างเหมาะสม

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะภาวะผู้นำ

หลักธรรมของผู้นำเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาแก้ปัญหาจริยธรรมของผู้นำ เนื่องจากเป็นหลักที่ทำให้เกิดการพัฒนาด้านผู้นำผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมืองระดับต่าง ๆ ซึ่งผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีหลักธรรมในการเป็นผู้นำและคุณสมบัติของผู้นำที่ดีนั้น หมายถึงความเป็นผู้มีศักยภาพในตัวเองทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ และความสามารถ พร้อมทั้งจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างชาญฉลาดและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามที่ได้วางเป้าหมายเอาไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมสำคัญในการเป็นผู้นำไว้หลายหลักธรรมด้วยกัน เช่น ทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 ธรรมาธิปไตย ราชสังคหวัตถุ 4 และสัปปริสธรรม 7 เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมดังกล่าวถือเป็นการสร้างเสริมภาวะผู้นำให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมในการบริหารจัดการทั้งสั้น ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมได้อาศัย ธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารจัดการกิจการงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขแห่งหมู่คณะองค์กรสังคมอย่างมั่นคง และยั่งยืนตลอดไป

การที่พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมเป็นสำคัญเพราะถือว่าเมื่อผู้มีความดีแล้ว ประชาชนย่อมอยู่เป็นสุข คุณธรรมของการเป็นผู้นำนั้น เป็นหลักของการบริการที่ดี เรียกว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึงการบริหารโดยถึงธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือ ยึดหลักบรรทัดฐาน หลักการและคุณธรรม เป็นแนวทางในการบริหาร และการบริหารนั้นต้องใช้ทั้งพระเดชและพระคุณหรือใช้อำนาจและคุณธรรมซึ่งจะทำให้ได้ทั้งน้ำใจและผลของงาน³⁶

ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำ มีลักษณะใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ ตีเตียนหรือชี้ผิดถูกที่ควรดีหรือชี้ข้อผิดข้อถูกซึ่งหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ผู้นำ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี โดยใช้ควบคู่กับกฎหมายรัฐธรรมนูญและระเบียบข้อบังคับของแต่ละสังคมองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ เพื่อให้งานบริหารลุล่วงไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1) หลักทศุติยาปณิกสูตร

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักทศุติยาปณิกสูตรที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนานั้น ซึ่งในหลักธรรมดังกล่าวที่ได้กล่าวถึง หลักธรรมของการบริหารจัดการ

ไว้ อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้นักวิชาการทั้งทางพุทธหรือกระทั่งนักวิชาการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทั่วไปได้นำหลักดังกล่าวไปใช้หรือมีส่วนร่วมของหลักธรรมดังกล่าวนี้ไปใช้ในการบริหารจัดการดังกล่าว

หลักการบริหารนี้ได้ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทิณิบาตร ปฐมปิณณาสก์ ซึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ผู้ที่จะเป็นนักบริหารจัดการที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีการบริหาร จัดการที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ดี

ซึ่งในประเด็นดังกล่าวนี้ได้มีนักวิชาการทางพุทธศาสนาได้อธิบาย ขยายความไว้เป็นจำนวนมาก จากเนื้อหาในพระไตรปิฎกดังกล่าว ทำให้เราเข้าใจได้ระดับหนึ่งของพระสูตรนี้แต่เพื่อที่จะเข้าใจในแนวคิดของทฤษฎีปาปนิคสูตรมากยิ่งขึ้น ได้มีพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ท่านได้กล่าวถึง ทฤษฎีปาปนิคสูตร หรือปาปนิคธรรม 3 ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ว่า (ปาปนิคังคะ หลักพ่อค้า, องค์คุณของพ่อค้า -qualities of a successful shopkeeper or businessman) ประกอบด้วย

- 1) จักขุมา ตาตี (รู้จักสินค้า ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุนเก่งกำไร แม่นยำ - shrewd)
- 2) วิธูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า - capable of administering business)
- 3) นิสสยสัมปันโน พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่อาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย - having good credit rating) (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2011: 96-98)

จากหลักการของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ดังกล่าวก็สอดคล้องกับสิ่งที่พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) ได้กล่าวถึงคำตรัสสองคัมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในทฤษฎีปาปนิคสูตรว่า เกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการของนักบริหารที่จะช่วยให้ผู้บริหารทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

- 1) จักขุมา หมายถึง ปัญญามองการณ์ไกล เช่น ถ้าเป็นพ่อค้าหรือนักบริหารธุรกิจ ต้องรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนหรือสามารถคาดการณ์ทิศทางหรืออนาคตในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผล โดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ซึ่ง คุณลักษณะข้อแรกนี้ตรงกับ

ภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิด หรือ ทักษะทางด้านความคิด

2) วิรุโธ หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักการเงินต้องมีความรู้และความเชี่ยวชาญทางการเงินสามารถคำนวณอัตราผลตอบแทนต่าง ๆ ได้หรือเข้าใจใน งบการเงิน ที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจได้ ในกรณีแพทย์ผ่าตัดตมอองก็ต้องมีความเชี่ยวชาญในการผ่าตัดตมออง เป็นต้น คุณลักษณะที่สองนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญการด้านเทคนิค หรือ ทักษะทางด้านการปฏิบัติงาน

3) นิสสัยสัมปันโน หมายถึง พึงพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้แต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้ให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น คุณลักษณะที่สามนี้ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือทักษะทางด้าน มนุษย์สัมพันธ์

โดยคุณลักษณะทั้งสามประการมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับของนักบริหารถ้าเป็นนักบริหารระดับสูงที่ต้องรับผิดชอบในการวางแผนและควบคุมคนจำนวนมาก คุณลักษณะข้อที่ 1 และ 3 มีความสำคัญมาก ส่วนข้อที่ 2 มีน้อยเพราะเขาสามารถใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความสามารถเฉพาะด้านได้สำหรับนักบริหารระดับกลาง คุณลักษณะทั้ง 3 ข้อมีความสำคัญพอ ๆ กัน นั่นคือ เขาต้องมีความชำนาญเฉพาะด้านและมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา ในขณะเดียวกันต้องมีปัญญาที่มองภาพกว้างและไกล เพื่อเตรียมตัวสำหรับเป็นนักบริหารระดับสูง นอกจากนั้นต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ประสานงานในการถ่ายทอด นโยบายและยุทธศาสตร์จากผู้บริหารระดับสูงมาสู่การปฏิบัติในผู้บริหารและพนักงานระดับล่าง และนำผลการดำเนินงานที่ได้จากการปฏิบัติงานมาสรุปและนำเสนอต่อผู้บริหารระดับสูง (Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto), 2006: 15) ด้วยหลักการดังกล่าวของท่านนั้นก็ได้มีคุณก่อก็คดี ไชยธรมีคักดี ได้ให้ทัศนะต่อว่า ในหลักการของทุติปปนิสสูตรนั้น สำหรับหัวข้อหลักธรรมที่เป็นคุณสมบัติที่สำคัญสุดของนักบริหารที่ดีนั้น จะต้องมีความ Human Relation Skill หรือหลักนิสสัยสัมปันโน เพราะมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้คนอยากเข้ามาร่วมงาน และทำงานให้ หากไม่มีมนุษยสัมพันธ์การบริหารคนก็ไปไม่รอด “หลักนิสสัยสัมปันโน เป็นหลักการสำคัญ ที่จำเป็นและ

สำคัญมาก สำหรับนักบริหารคน เพราะถ้ามนุษย์สัมพันธ์ไม่ดีก็ไม่มีใครอยากมาร่วมงาน หรือทำงานให้ เพราะการบริหารงาน บริหารคน คือการดำเนินกิจกรรมให้สำเร็จโดยร่วมกับคนอื่น

หลักทฤษฎีปาปนิคสูตรที่ประกอบด้วย 3 หลักการ นั้นเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะการมีวิสัยทัศน์หรือจักษุมา ถือว่าเป็นหลักการของนักบริหารที่ ทันยุคทันสมัยที่สุด เพราะการมองการณ์ไกล มีสายต่าปัญญาในการวิเคราะห์อนาคตทำให้นักบริหารนั้นมีโอกาสประสบความสำเร็จ สามารถแข่งขันอยู่รอดในธุรกิจได้ ขณะที่ วิธูโร หรือการจัดการธุระ โดยมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เปรียบเทียบได้กับหลัก Competency ความสามารถที่จะเข้ามาสร้างสมดุลให้กับนักบริหารที่เป็นผู้นำและหลักนิสสยสัมพันธ์ เป็นความสามารถด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยหลัก 3 ข้อควรมีอยู่ภายในของนักบริหาร และหากหลอมรวมกันก็จะเป็นภูมิคุ้มกันที่มีประสิทธิภาพในการบริหารธุรกิจ กิจกรรมให้ประสบความสำเร็จหรือผ่านพ้นวิกฤติต่าง ๆ ไปได้

3. บทสรุป

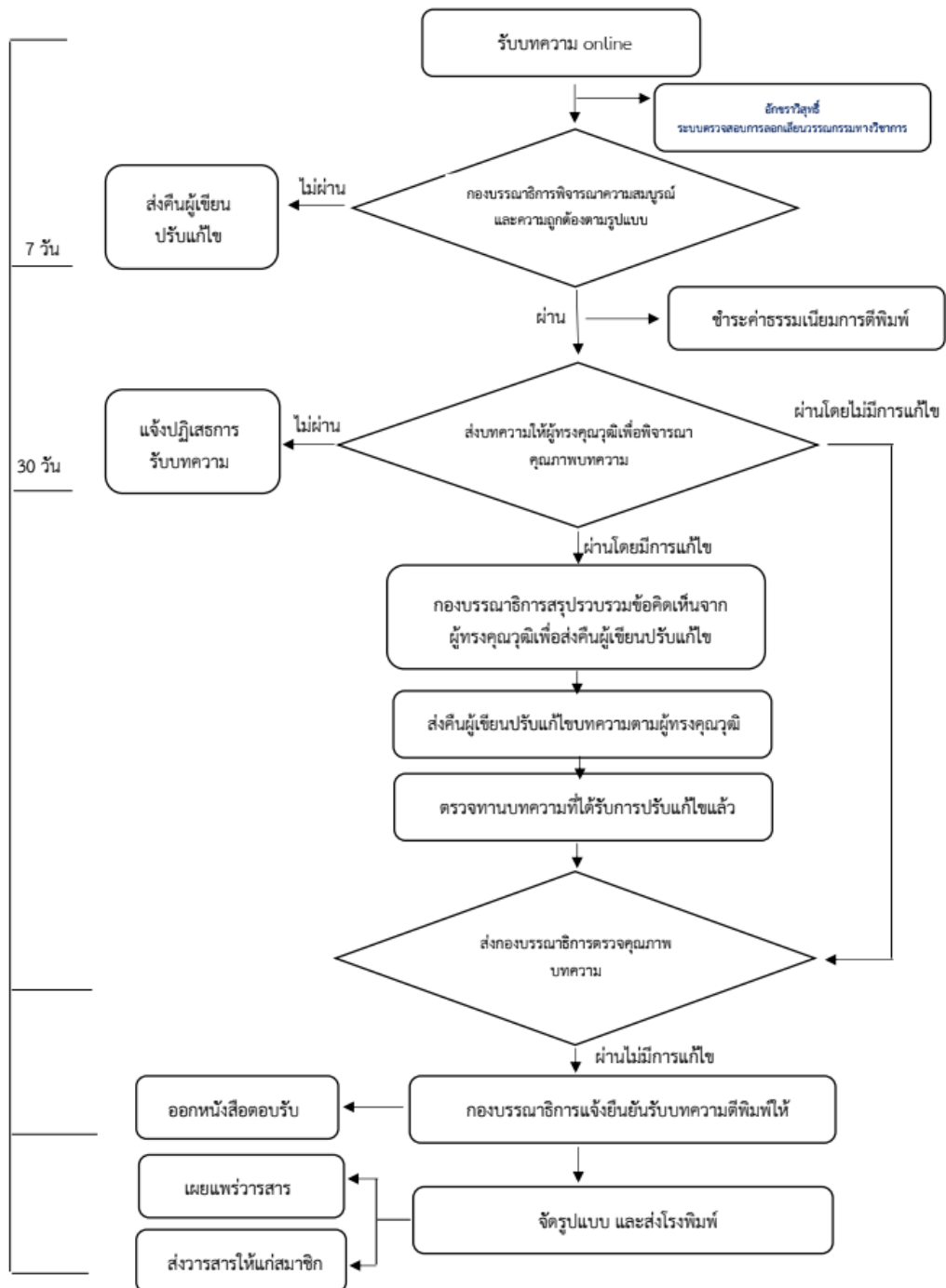
จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีปาปนิคสูตรทั้งจากพระไตรปิฎกและอรรถ กถา รวมทั้งนักวิชาการและนักธุรกิจดังกล่าวทำให้ สรุปได้ว่า หลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ดังกล่าวที่ประกอบด้วย จักขุมา คือ การมีวิสัยทัศน์ วิธูโร การจัดการดี และนิสสยสัมพันธ์ มีความสำคัญต่อองค์กรทุกระดับและถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรในทุกระดับจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อหลักธรรมในทฤษฎีปาปนิคสูตรดังกล่าว คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงพุทธ จึงได้แก่ การนำมาซึ่งปัจจัยในการสร้างภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมก็สามารถทำให้เกิดภาวะผู้นำในองค์กรได้เช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย การมีวิสัยทัศน์ การมีความเชี่ยวชาญ การมีมนุษยสัมพันธ์ ย่อมนำมาซึ่งการสร้างภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม จักขุมา หมายถึง ปัญญามองการณ์ไกล ซึ่งก็คือ การมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ วิธูโร หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน นิสสยสัมพันธ์ หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้แต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่ องค์กรต้องการบรรลุได้ หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคน

บรรณานุกรม

- DuBrin, Andrew J. (1998). **Leadership: Research Finding Practice, and Skills**. Boston: Houghton Mifflin Company
- Kawee Wongput. (1996). **Leadership**. Bangkok: B.K. Inter Print.
- McFarland, Dalton E. (1979). **Management: Foundation and Practices**. 5th ed. New York: McMillan.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2011). Dictionary of Buddhism. Bangkok: Sahathammik.
- Phra Dharmakosajarn (Prayoon Dhammacitto). (2006). **Buddha's Administration Methods**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Stogdill, Ralph M. (1974). **Handbook of leadership: A survey of theory and research**. New York: Free Press.
- Yukl. G. A. (1989). **Leadership in organizations**. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Yukl, G. (1999). **An evaluation of conceptual weakness in transformational and charismatic leadership**. The Leadership Quarterly. Upper Saddle River: Prentice Hall.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิจัยวิชาการ

แนวปฏิบัติในการเตรียมต้นฉบับบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน วารสารวิจัยวิชาการ

การส่งบทความต้องจัดพิมพ์ตามรูปแบบที่กำหนด และต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ จึงจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร ผู้เขียนต้องส่งต้นฉบับผ่านทาง Online การเตรียมต้นฉบับที่จะมาลงตีพิมพ์ ควรปฏิบัติตามคำแนะนำ ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

1.1 วารสารวิจัยวิชาการตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 บทความพิเศษ หมายถึง บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่าน และพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.1.2 บทความทางวิชาการทั่วไป หมายถึง งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบโดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล บทความวิชาการมีหลายลักษณะ เช่น บทความแสดงความคิดเห็นที่วิเคราะห์ผลงานใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญในสาขาวิชาของวารสารนั้น บทความจากบรรณาธิการที่แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง บทความวิจารณ์ที่อาจเป็นการแสดงข้อสนับสนุนหรือข้อโต้แย้งเชิงเหตุผลโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.1.3 บทความวิจัย (Research Article) หมายถึง บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติที่ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในศาสตร์สาขาต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิม โดยมีข้อมูลและเนื้อหาที่ให้ผู้อ่านมีความรู้ในศาสตร์สาขานั้นสามารถศึกษาในลักษณะเดียวกันและสามารถตัดสินใจได้ว่าบทความนั้นมีความสำคัญต่อสาขาวิชาเพียงใด บทความวิจัยมีลักษณะเด่นตรงที่เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ

1.1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) หมายถึง บทความเชิงวิเคราะห์ที่ผู้เขียนรวบรวม และสังเคราะห์ความรู้ทางวิชาการเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ วิเคราะห์สรุปประเด็นให้ผู้อ่านเห็นแนวโน้ม เกิดความกระจ่างในเรื่องนั้นยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางในการศึกษาเชิงวิชาการต่อไป เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือและวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.1.5 บทความวิจารณ์หนังสือ (Book Review) หมายถึง บทความที่วิพากษ์วิจารณ์เนื้อหาสาระคุณค่า และคุณภาพของหนังสือ บทความ หรือผลงานด้านศิลปะ เช่น นิทรรศการทัศนศิลป์ และการแสดงละครหรือดนตรี โดยใช้หลักวิชา และดุลยพินิจอันเหมาะสม

1.1.6 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปลก ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำรา หรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.2 การตรวจสอบบทความ และพิสูจน์อักษร

ผู้เขียนควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พรหมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

1.3 การพิจารณา และคัดเลือกบทความ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์การส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) โดยได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review) ทั้งภายใน และภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ ผลงานที่ส่งมาตีพิมพ์ จะต้องมีการทบทวนความรู้เดิม และเสนอความรู้ใหม่ที่ทันสมัยรวมทั้งข้อคิดเห็นที่เกิดประโยชน์ต่อผู้อ่าน ผลงานไม่เคยถูกนำไปตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารใด ๆ

2. ส่วนประกอบของบทความ

2.1 บทคัดย่อ (Abstract)

โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความปริทรรศน์ ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Keywords) ซึ่งควรเรียบเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

2.1.1 วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.1.2 วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้

2.1.3 ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

2.1.4 สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้า และศึกษา

2.1.5 คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

บทคัดย่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ไม่ควรเกิน ๑ หน้ากระดาษ ให้จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ มีความยาวประมาณ ๒๐๐ คำ

2.2 ส่วนประกอบของบทความวิชาการทั่วไป และบทความปริทรรศน์

2.2.1 ส่วนนำ กล่าวถึงที่มาของเรื่อง ประเด็นหรือปัญหาที่ต้องการสำรวจหรือ ประเมิน วิเคราะห์ นำเสนอตลอดจนจุดมุ่งหมายของการเสนอบทความ มีความยาวหนึ่งย่อหน้า โดยประมาณ เป็นส่วนที่ผู้เขียนนำเสนอเพื่อปูพื้นฐานผู้อ่านเกี่ยวกับเรื่องที่จะกล่าวถึง และสร้างความสนใจในการศึกษาต่อไป

2.2.2 ส่วนเนื้อหา เป็นส่วนหลักของบทความ เป็นการเสนอรายละเอียดของ ประเด็นเรื่องต่าง ๆ ที่อยู่ในขอบข่ายโดยมีการแบ่งหัวข้อและตอนตามความเหมาะสม

2.2.3 ส่วนสรุป เป็นส่วนสรุปสาระ เสนอข้อคิดและข้อสังเกต

2.3 ส่วนประกอบของบทความวิจัย

2.3.1 ส่วนนำ (Introduction) ประกอบด้วย ความเป็นมาของเรื่องที่จะศึกษาหรือ แนวทางในการแสวงหา วัตถุประสงค์ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของงานที่เสนอในบทความวิจัยนี้กับ

ความรู้เดิมที่ปรากฏอยู่โดยมีการอ้างอิงงานของบุคคลอื่นที่เคยทำเกี่ยวกับเรื่องนั้นหรือที่เรียกว่า ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ผู้อ่านเกิดความคิดในเรื่องที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงต่อไป

2.3.2 ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย

1) วิธีการศึกษา (Methods) และเครื่องมือที่ใช้ เป็นการกล่าวถึงระเบียบวิธีวิจัย แหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล รายละเอียดที่ผู้อ่านควรทราบและสามารถนำไปศึกษาในทำนองเดียวกันได้

2) ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษา และวิเคราะห์ในข้อ 1) ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่ และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่อง และแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสมผล ประกอบในการนำเสนอข้อมูล และอธิบายให้กระจ่าง

3) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการแปลหรือตีความข้อมูลที่ได้โดยเริ่มจากการสรุปผลให้เห็นเด่นชัด ต่อมาคือ การวิจารณ์ผลการวิจัยที่ได้ พิจารณาข้อดี ข้อเสียของวิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ มีการเปรียบเทียบว่าผลที่ได้สนับสนุนหรือขัดแย้งกับผลงานของผู้อื่นโดยให้เหตุผล ผลการวิจัยที่ได้ตอบปัญหาอะไรบ้าง มีการสรุปและเสนอแนะความคิดเห็นที่ได้จากผลงานนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ต่อไป

2.3.3 ส่วนสรุป สรุปเนื้อหาทั้งหมดโดยย่อ โดยการตอบคำถามว่า ทำไม ทำอะไร ทำอย่างไร ได้ผลอะไร ต้องเขียนให้กระชับชัดเจน เข้าใจง่าย

2.3.4 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.3.5 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

2.3.6 เอกสารอ้างอิง (References) การอ้างอิงให้ใช้รูปแบบของ American Psychological Association (APA)

1) การอ้างอิงในบทความ กรณีที่ผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบ นาม-ปี (Author-date in-text Citation)

2) การอ้างอิงท้ายบทความ เป็นการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนบทความได้ใช้อ้างอิงในการเขียนบทความ และจัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง แยกผลงานภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

3. การเตรียมบทความ

รูปแบบการเตรียมต้นฉบับของวารสารวิจัยวิชาการ ประกอบด้วย

3.1 บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK)

3.2 เนื้อหา (ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ) ให้จัดพิมพ์เป็น ๑ คอลัมน์ และจัดพิมพ์เนื้อหาภาษาอังกฤษให้จัดพิมพ์เป็น Single Space

3.3 ถ้ามีรูปภาพ/ตารางประกอบ ควรมีภาพที่ชัดเจน ถ้าเป็นรูปถ่ายควรมีภาพถ่ายจริงแนบด้วย ให้จัดพิมพ์แยกออกจากเนื้อหา ให้ระบุคำว่า “ภาพที่” จัดกึ่งกลางของหน้ากระดาษได้ภาพ และ “ตารางที่” จัดชิดซ้ายของหน้ากระดาษ บนตาราง ตามด้วยหมายเลขกำกับใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวหนา แสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ด้วยข้อความที่กะทัดรัด ชัดเจน ส่วนคำอธิบายใช้ตัวอักษรขนาด 14 ตัวปกติ

3.4 พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาดบีห้า (B5) ขนาดของตัวอักษรเท่ากับ 16 ส่วนเลขหน้าขนาด 14 และใส่เลขหน้าตั้งแต่ต้นจนจบบทความ ยกเว้นหน้าแรก โดยมีเนื้อหาบทความรวมบรรณานุกรม ระหว่าง 8-15 หน้า

3.5 การตั้งค่าน้ำกระดาษพิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้ว และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว

3.6 การเตรียมข้อมูลต้นฉบับบทความตามแบบฟอร์มที่กำหนดให้

3.6.1 ชื่อบทความภาษาไทย ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

3.6.2 ชื่อบทความภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 ปกติ

3.6.3 ชื่อผู้เขียน และผู้ร่วมเขียน ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

3.6.4 หัวข้อหลัก ใช้รูปแบบอักษรขนาด 18 หนา

3.6.5 หัวข้อย่อย ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 หนา

3.6.6 เนื้อเรื่อง ใช้รูปแบบอักษรขนาด 16 ปกติ

ตั้งค่าน้ำกระดาษ B5

ด้านบนและด้านซ้าย 1.0 นิ้ว

ด้านล่างและด้านขวา 0.5 นิ้ว

TH Sarabun PSK

16 point 1 กติ

ชื่อเรื่องภาษาไทย → TH Sarabun PSK 18 point ตัวหนา

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ → TH Sarabun PSK 18 point ตัวบาง

ชื่อผู้เขียน*, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2** และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3*** (ภาษาไทย)

ชื่อผู้เขียน*, ผู้ร่วมเขียนคนที่ 2 และผู้ร่วมเขียนคนที่ 3 (ภาษาอังกฤษ)

บทคัดย่อภาษาไทย TH Sarabun PSK 18 point ตัวหนา

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ:

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ TH Sarabun PSK 18 point ตัวหนา

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords:

* ต้นสังกัด/หน่วยงาน E-mail:

** ต้นสังกัด/หน่วยงาน E-mail:

*** ต้นสังกัด/หน่วยงาน E-mail:

1. บทนำ TH Sarabun PSK 18 point ตัวหนา

TH Sarabun PSK 16 point ปกติ

ย่อหน้า 0.7"

หรือตัวอักษรที่ 8

TH Sarabun PSK 14 point ตัวปกติ

2. วัตถุประสงค์

ย่อหน้า 0.7" หรือเริ่มพิมพ์ตัวอักษรที่ 8

3. ขอบเขตการวิจัย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

5. ผลการวิจัย

6. อภิปรายผล

7. กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี)

8. ข้อเสนอแนะ

4. การเขียนเอกสารอ้างอิง

4.1 การอ้างอิงในบทความ

กรณีที่ผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบ นาม-ปี (Author-date in-text Citation) หลักเกณฑ์การอ้างอิงใช้ระบบนาม-ปี (Name-Year System) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

4.1.1 นามของผู้เขียนที่เขียนเป็นภาษาไทย ให้เขียนทั้งชื่อและสกุล ส่วนนามของชื่อผู้เขียนที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศ ให้เขียนเฉพาะนามสกุล (Last Name)

4.1.2 ปี หมายถึง พ.ศ. หรือ ค.ศ. ที่เอกสารได้รับการตีพิมพ์ขึ้นกำหนด ดังนี้

- 1) เขียนรายงานเป็นภาษาไทย เอกสารที่ใช้อ้างอิงเป็นภาษาไทย ให้ใช้ พ.ศ.
- 2) เขียนรายงานเป็นภาษาไทย เอกสารที่ใช้อ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ ให้ใช้ ค.ศ.

3) เขียนรายงานเป็นภาษาอังกฤษ เอกสารที่ใช้อ้างอิงเป็นภาษาไทยเขียนเป็นภาษาอังกฤษ ให้ใช้ ค.ศ.

4.2 การอ้างอิงท้ายบทความ

เป็นการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนบทความได้ใช้อ้างอิงในการเขียนบทความ และจัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง รูปแบบการอ้างอิงนั้น แตกต่างกันไปตามชนิดของหลักฐานของการอ้างอิง เช่น หนังสือ บทความในหนังสือ บทความในวารสาร บทความในหนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ เอกสารที่ยังไม่ตีพิมพ์ และการสัมภาษณ์/การสนทนากลุ่มย่อย ในการพิมพ์เชิงบรรณานุกรม สำหรับหนังสือที่อ้างถึงเป็นครั้งแรกในแต่ละบท ให้ลงรายการอย่างสมบูรณ์ ตามแบบอย่างเอกสารประเภทต่าง ๆ ดังนี้

4.2.1) คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์ เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บ คำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี หรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อ ในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เช่น ขุ.ชา. (บาลี) ๒๗/๘๗/๕๓, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๘๗/๘๗.

4.2.2) หนังสือ

1) หนังสือทั่วไป (General Books)

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อเรื่อง**. ชื่อชุดและลำดับที่ (ถ้ามี) หรือ เล่มที่ (ถ้ามีหลายเล่ม). พิมพ์ครั้งที่ (กรณีที่พิมพ์มากกว่า ๑ ครั้ง). (สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์).

2) บทความในวารสาร (Articles in the Journals)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). “**ชื่อบทความ**”. **ชื่อวารสาร**. ปีที่พิมพ์(ฉบับที่).

3) บทความในหนังสือพิมพ์ (Columns in the Newspaper)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). “**ชื่อบทความ**”, **ชื่อหนังสือพิมพ์**. (วัน เดือน).

4) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

ชื่อผู้วิจัย. (ปีที่สำเร็จ). “**ชื่อดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์**”, **ระดับofdุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ สาขาวิชา**, (คณะหรือบัณฑิตวิทยาลัย: ชื่อสถาบัน).

5) รายงานวิจัย

ชื่อผู้วิจัย (และคณะ). (ปีที่สำเร็จ). “**ชื่อหัวข้อรายงานการวิจัย**”, **รายงานวิจัย**, (ชื่อแผนกวิชา กองหรือคณะ: สถาบัน มหาวิทยาลัย หรือกระทรวง).

6) เอกสารอื่น ๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์ (Other Unprinted Documents)

ให้ใช้รูปแบบเหมือนการลงเชิงบรรณย ยกเว้นชื่อเรื่องใส่ไว้ในเครื่องหมายอัญประกาศ และระบุลักษณะของเอกสารนั้น เช่น อัดสำเนา หรือ Mimeographed พิมพ์ดีดหรือ Typewriter แล้วแต่กรณี ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บตอนสุดท้ายของรายการ

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้เขียนทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้เขียนทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารวิจัยวิชาการเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพ หรือตารางของผู้เขียนอื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่น ผู้เขียนทุกท่านต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิจัยวิชาการ กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารวิจัยวิชาการ” กรุณาติดต่อสำนักงานวารสารวิจัยวิชาการ หลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ เลขที่ 999 หมู่ 6 ตำบลนครสวรรค์ออก อำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ 60000 โทรศัพท์ 056-219999 โทรสาร 056-219998 E-mail journal.jra@gmail.com

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ ๓ ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ ๑๙๙ บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ ๓๐๐ บาท

หนังสือขอส่งบทความเพื่อพิจารณาการตีพิมพ์ในวารสารวิจัยวิชาการ

ชื่อเรื่องภาษาไทย:

ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษ:

ชื่อผู้เขียน (ทุกคน): 1. ชื่อ-สกุล (ไทย)

(อังกฤษ)

E-mail Address:

2. ชื่อ-สกุล (ไทย)

(อังกฤษ)

E-mail Address:

3. ชื่อ-สกุล (ไทย)

(อังกฤษ)

E-mail Address:

ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :

หมายเลขโทรศัพท์:E-mail Address:.....

ระบุประเภทของต้นฉบับ

☐ บทความทางวิชาการ (Academic Article) จำนวนหน้าต่อบทความ

☐ บทความวิจัย (Research Article) จำนวนหน้าต่อบทความ

☐จำนวนหน้าต่อบทความ

คำรับรองของผู้เขียน: ผู้เขียนทุกคน ขอรับรองว่า

☒ บทความที่เสนอมานี้ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่มาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น

☒ หากผู้เขียนต้องการถอนบทความไม่ว่ากรณีใด ๆ ผู้เขียนยินดีชดเชยค่าดำเนินการพิจารณาบทความ

☒ ผู้เขียนยินดีให้กองบรรณาธิการสรรหาผู้กลั่นกรองโดยอิสระ เพื่อพิจารณาบทความนี้ และสามารถตรวจแก้ไขบทความดังกล่าวได้ตามที่เห็นสมควร

☒ ลิขสิทธิ์ในการทำซ้ำ ตัดแปลง หรือนำออกโฆษณา ไม่ว่าในรูปลักษณะอย่างไร หรือวิธีใด เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

ลายมือชื่อผู้เขียน (ทุกคน)

วันที่.....

☐ กองบรรณาธิการวารสารตรวจสอบความ
สมบูรณ์และความถูกต้องของต้นฉบับ

ลงชื่อ.....กองบรรณาธิการ

(.....)

ตำแหน่ง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

☐ ยินดีรับบทความเพื่อเสนอให้ Peer Review

พิจารณาการตอบรับให้ตีพิมพ์บทความลงวารสาร

ลงชื่อ.....

(.....)

ตำแหน่ง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ใบสมัครสมาชิก

ที่.....
วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

กราบনมัสการ/เรียน บรรณาธิการวารวิจัยวิชาการ

ข้าพเจ้า ชื่อ-ฉายา/นามสกุล (ภาษาไทย)

(ภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่/สถานที่ทำงาน :

หมายเลขโทรศัพท์:E-mail Address:.....

มีความประสงค์จะขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารวิจัยวิชาการ

☐ สมาชิกประเภทรายปี 750 บาท (จำนวน 3 เล่ม)

☐ เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ข้าพเจ้าได้ส่ง

☐ เงินสด

☐ ธนาณัติ สั่งจ่าย.....

☐

โปรดนำส่งวารสารวิจัยวิชาการ

.....
.....

ลงชื่อ

(.....)

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ..... เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่..... เดือน..... พ.ศ..... ลงบัญชีแล้ว.....